

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till revision av bestämmelserna om böter, förvandlingsstraff och ordningsbot

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att de bestämmelser i strafflagen som gäller böter och förvandlingsstraff samt lagstiftningen om ordningsbot revideras. Propositionen är en del av totalrevideringen av strafflagen. Till strafflagen föreslås bli fogat ett nytt kapitel med bestämmelser om böter, förvandlingsstraff och ordningsbot.

När dagsböter föreläggs fastställs dagsbotens belopp enligt den bötfälldes betalningsförmåga. Antalet dagsböter bestäms enligt hur klandervärt brottet är. De böter som den bötfällda åläggs att betala beräknas så att dagsbotsbeloppet multipliceras med antalet dagsböter. Ordningboten däremot är böter till ett fast belopp. I dessa grundprinciper föreslås inga ändringar.

Enligt förslaget ändras inte minimi- och maximiantalet dagsböter. Dagsbotsbeloppet är i dag en tredjedel av den bötfälldes bruttodagsinkomst. Här föreslås en ändring så att den bötfälldes nettoinkomst och inte bruttoinkomst läggs till grund för dagsbotsbeloppet. Samtidigt föreslås att sättet att beräkna dagsbotsbeloppet ändras. Det minsta dagsbotsbeloppet föreslås bli höjt från nuvarande 20 mark till 40 mark.

När man bedömer den bötfälldes betalningsförmåga måste man i dag främst lita på den bötfälldes egna uppgifter om inkomsten. Därmed har det varit möjligt att ljuga om inkomsten (s.k. bötesfusk). I propositionen föreslås att den bötfälldes betalningsförmåga i första hand skall bedömas enligt den vid beskattningen fastställda inkomsten.

Ordningsbot kan enligt förslaget bestämmas som påföljd för vissa ringa brott mot vägtrafiklagen eller bestämmelser utfärdade med stöd av den samt för ringa överträdelse av nedskräpningsförbudet enligt avfallslagen.

I lagen skall det anges mera exakt än i dag för vilka typer av förseelser ordningsbot kunde bestämmas. Avsikten är att tillämpningsområdet för ordningsbot utvidgas endast när det gäller fortkörningsförseelser. I dag kan ordningsbot bestämmas som påföljd om den högsta tillåtna hastigheten överskrids med högst 15 kilometer i timmen. Genom förordning föreslås bli bestämt att ordningsbot kan bestämmas som påföljd för en förare av ett motordrivet fordon som överskrider den högsta tillåtna hastigheten med högst 20 kilometer i timmen. Ordningbotsbeloppet graderas enligt både överhastigheten och den högsta tillåtna hastigheten. Det högsta ordningbotsbeloppet för fortkörning föreslås vara 700 mark, medan den för närvarande är 300 mark. Ordningbotsbeloppen för övriga vägtrafikförseelser skall också höjas en aning.

De viktigaste bestämmelserna i ordningsbotslagen och i lagen om ordningsbot i vägtrafik föreslås bli flyttade till strafflagen. Lagen om ordningsbot i vägtrafik föreslås bli upphävd såsom onödig. I ordningsbotslagen skall bestämmelserna om föreläggande av ordningsbot kvarstå. Lagens rubrik föreslås därför bli ändrad till lagen om ordningsbotsförfarande.

I bestämmelserna om bestämmande av förvandlingsstraff och om straffets längd föreslås inga nämnvärda ändringar. Dock föreslås en viss utvidgning av åklagarens prövningsrätt när det gäller yrkande på förvandlingsstraff och domstolens möjligheter att låta bli att förordna förvandlingsstraff.

I propositionen föreslås dessutom ändringar i lagen om verkställighet av straff, rättegångsbalken, viteslagen, lagen om straffordförfarande och avfallslagen. Dessa änd-

ringar föranses huvudsakligen av de ändringar som görs i bestämmelserna i strafflagen. Vidare skall det stiftas en lag om utlämnande av beskattningssuppgifter för be-

stämmande av böter.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft vid ingången av 1999.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
ALLMÄN MOTIVERING	5
1. Inledning	5
2. Nuläge	5
2.1. Lagstiftning och praxis	5
Böter	5
Ordningsbot	10
Viten	12
2.2. De andra nordiska länderna	13
Sverige	13
Danmark	16
Norge	18
2.3. Bedömning av nuläget	19
3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen	20
3.1. Mål och medel	20
3.2. De viktigaste förslagen	22
Samlande av bestämmelserna i strafflagen	22
Revideringen av systemet med dagsböter	22
Förvandlingsstraff	27
Ordningsbot	28
Vite	30
4. Propositionens verkningar	30
5. Beredningen av propositionen	32
6. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll	32
DETALJMOTIVERING	33
1. Lagförslag	33
1.1. Strafflagen	33
2 kap. Om straffen.	33
2 a kap. Om böter, förvandlingsstraff och ordningsbot	33
1 §. Antalet dagsböter	33
2 §. Dagsbotens belopp	33
3 §. Det totala bötesbeloppet	38
4 §. Bestämmande av förvandlingsstraff	39
5 §. Förvandlingsstraffets längd	39
6 §. Eftergift i fråga om förvandlingsstraff för böter eller delar av böter	40
7 §. Eftergift i fråga om förvandlingsstraff för vite	42
8 §. Ordningsbot	43
9 §. Ordningsbotsförseelser	43
10 §. Föreläggande av ordningsbot	44
11§. Ordningsbot för olika förseelser	45
1.2. Lag om upphävande av lagen om ordningsbot i vägtrafik	46
1.3 Ordningsbotslagen	46

1.4. Lagen om strafforderförfarande	48
1.5. Avfallslagen	49
1.6. Lagen om verkställighet av straff	49
1.7. Rättegångsbalken	51
1.8. Viteslagen	51
1.9. Lag om utlämnande av beskattningsuppgifter för bestämmande av böter	51
2. Ikraftträdande	52
3. Lagstiftningsordning	52
 LAGFÖRSLAGEN	 54
1. Lag om ändring av strafflagen	54
2. Lag om upphävande av lagen om ordningsbot i vägtrafik	57
3. Lag om ändring av ordningsbotslagen	57
4. Lag om ändring av 11 § lagen om strafforderförfarande	58
5. Lag om ändring av 62 § avfallslagen	58
6. Lag om ändring av 6 kap. lagen om verkställighet av straff	59
7. Lag om ändring av 32 kap. rättegångsbalken	60
8. Lag om ändring av 2 § viteslagen	60
9. Lag om utlämnande av beskattningsuppgifter för bestämmande av böter	61
 BILAGOR	 62
Bilaga 1. Parallelltexter	62
1. Lag om ändring av strafflagen	62
2. Lag om upphävande av lagen om ordningsbot i vägtrafik	69
3. Lag om ändring av ordningsbotslagen	70
4. Lag om ändring av 11 § lagen om strafforderförfarande	73
5. Lag om ändring av 62 § avfallslagen	74
6. Lag om ändring av 6 kap. lagen om verkställighet av straff	75
7. Lag om ändring av 32 kap. rättegångsbalken	77
8. Lag om ändring av 2 § viteslagen	78
9. Lag om utlämnande av beskattningsuppgifter för bestämmande av böter	78
Bilaga 2. Utkast till förordning om dagsbotens belopp	79
Bilaga 3. Utkast till förordning om ordningsbotsförseelser	80
Bilaga 4. Utkast till förordning om upphävande av 24 § avfallsförordningen	83

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Förslaget till revidering av bestämmelserna om böter, förvandlingsstraff och ordningsbot har samband med totalrevideringen av strafflagen (39/1889). Denna revidering har varit aktuell allt sedan år 1972, då strafflagskommittén tillsattes för att bereda principerna i den nya strafflagen. Allt sedan 1980 har reformen beretts av en särskild projektorganisation vid justitieministeriet, strafflagsprojektet.

Totalrevideringen av strafflagen inleddes med att strafflagens särskilda del reviderades. Sedan nu de centrala kapitlen i strafflagens särskilda del har trätt i kraft, har tyngdpunkten i arbetet förflyttats till revideringen av strafflagens allmänna läror och påföljdssystemet. Revideringen av påföljdssystemet har inletts genom försök med två nya straffrättsliga påföljder. Försöksverksamheten med samhällstjänst inleddes i en del av landet år 1991. Samhällstjänsten blev vid ingången av 1997 en del av påföljdssystemet genom lagen om samhällstjänst (1055/1996). Lagen om försöksverksamhet med ungdomsstraff (1058/1996) trädde i kraft i början av februari 1997. Den nya påföljden för ungdomar används på försök i en del av landet till utgången av 1999.

Syftet med denna proposition är att fortsätta reformen av det straffrättsliga påföljdssystemet genom att i strafflagen samla de centrala bestämmelserna om böter, förvandlingsstraff och ordningsbot. Det är meningen att reformen av påföljdssystemet skall fortsätta så att i strafflagen senare införs särskilda kapitel om fängelse och villkorliga straff.

Böter är det vanligaste straffet. Av alla som döms till straff döms mer än 90 % till böter i form av dagsböter. Årligen döms det ut ca 300 000 bötesstraff. Största delen av böterna döms ut för trafikbrott. Ordningsbot kan i dag dömas ut som påföljd för ringa brott mot vägtrafiklagen (267/1981) samt mot nedskräpningsförbudet i avfallslagen (1072/1993). Årligen döms det ut cirka 60 000 ordningsböter.

När bötesstraffet senast reviderades på 1970-talet var syftet enligt regeringens proposition angående ändring av vissa stadganden rörande ådömande av böter (RP 109/1975 II rd) att de strängaste böterna

skulle vara ett alternativ till kortvariga frihetsstraff. På längre sikt ansågs det ändamålsenligt att differentiera bötesystemet så att de egentliga böter som föreläggs i form av dagsböter skulle uppfattas som verkliga och stränga förmögenhetsstraff, medan en fast avgift kunde bestämmas för mindre brott. Ett steg i denna riktning togs när ordningsbotslagen (66/1983) stiftades år 1983.

Enligt förslaget skall böter i form av dagsböter finnas kvar som den huvudsakliga påföljden för andra än ringa brott. Som alternativ till fängelsestraff har det under de senaste åren vid sidan av böter skapats också andra påföljder. Men som en påföljd som drabbar betalningsförmågan och konsumtionsmöjligheterna är dagsböterna alltjämt ett modernt och användbart straff. Trots de nya öppna påföljderna kommer böter i form av dagsböter också i framtiden att finnas kvar som det viktigaste alternativet till kortvariga fängelsestraff.

I stället för dagsböter är det motiverat att använda böter till fast belopp när det är frågan om lindriga förseelser, där straffet av praktiska skäl skall föreläggas genom ett så enkelt förfarande som möjligt. Systemet med ordningsbot tillämpas i dag nästan enbart på trafikförseelser. Vid ett massförfarande av trafikförseelsetyp innebär ett summariskt förfarande i stil med ordningsbotssystemet avsevärda fördelar.

I ett förhållandevis litet antal fall förvandlas böter i form av dagsböter till fängelse på grund av att böterna inte har betalats. Mer än 90 % av böterna kan drivas in innan de preskriberas. Att indrivningen av böterna lyckas såpass bra beror därmed inte enbart på hotet att böterna förvandlas till fängelse. Hotet om förvandlingsstraff har dock betydelse som ett medel för att säkerställa indrivningen och för att upprätthålla av den allmänna laglydnaden.

2. Nuläge

2.1. Lagstiftning och praxis

Böter

Gällande bestämmelser om dagsböter. Systemet med dagsböter infördes i Finland år 1921. Före lagändringen dömdes böter alltid

ut till fasta belopp, som s.k. penningböter. Syftet med övergången till systemet med dagsböter var enligt regeringens proposition (RP till riksdagen angående lag av ändrad lydelse av 4, 5 och 16 § 2 kap. samt 1 § 28 kap. strafflagen (regeringens proposition till Riksdagen angående lag om ändrad lydelse av 4, 5 och 16 §§ 2 kap. samt 1 § 28 kap. strafflagen, 36/1920 rd) att straffet rättvist skulle drabba personer i olika förmögenhetsställning. Man ville också göra bötesbeloppet oberoende av växlingarna i penningvärdet.

Systemet med dagsböter reviderades senast vid ingången av 1977 genom lag 650/1976. Enligt 2 kap. 4 § strafflagen döms till böter i dagsböter. Bötesstraffet är minst en dagsbot och högst 120 dagsböter.

Till 2 kap. 4 § 2 mom. strafflagen infördes år 1977 på nytt den åtta år tidigare slojade möjligheten att för bötesstraff fastställa ett särskilt minimum eller maximum. Eftersom man i vissa fall ville använda ett kännbart bötesstraff som alternativ till frihetsstraff, ansågs det behövas en möjlighet att i straffskalorna för vissa brott bestämma om ett specialminimum. Behovet av att införa särskilda minimum hängde samman med att man samtidigt beredde en reform av bestämmelserna om rattfylleri, där minimistraffet för grovt rattfylleri föreslogs bli 60 dagsböter. För bötesstraff kan numera av synnerligt skäl i lag fastställas ett särskilt lägsta eller högsta minimum. Sådana särskilda lägsta eller högsta straff för bötesstraff om vilka föreskrivits före den 1 juni 1969 skall inte tillämpas.

När man år 1991 gick över till systemet med gemensamma straff ändrades också 2 kap. 4 § strafflagen. Där konstateras, att om det högsta beloppet för ett gemensamt bötesstraff stadgas i 7 kapitlet. Enligt 7 kap. 3 § 2 mom. får ett gemensamt bötesstraff vara högst 240 dagsböter. Har för något av brotten efter den 1 juni 1969 stadgats ett särskilt lägsta bötesstraff, får det gemensamma bötesstraffet inte underskrida detta.

Bestämmelserna om dagsbotsbeloppet fick sin nuvarande form genom lagändringen år 1977. Enligt regeringens proposition angående ändring av vissa stadganden rörande ådömande av böter (RP 109/1975 II rd) hade värdet av det genomsnittliga bötesstraffet, korrigerat med utvecklingen i penningvärdet, under loppet av 1960-talet sjunkit med mer än en fjärdedel. De låga dagsbotsbeloppen

hade försvagat böternas allmänpreventiva verkan och begränsat bötesstraffet till en påföljd endast för lindrigare brott. Inte ens de mest kännbara bötesstraffen utgjorde något alternativ till frihetsstraff. I straffsystemet fanns ett stort gap mellan bötesstraff och frihetsstraff, vilket ofta gjorde det omöjligt att välja en ändamålsenlig påföljd. För att avhjälpa dessa missförhållanden höjdes dagsbotsbeloppen så att de strängaste böterna skulle vara ett alternativ till ett kortvarigt frihetsstraff. Samtidigt övergick man till att fastställa dagsbotsbeloppet enligt den bötfälldes bruttodagsinkomst.

Enligt 2 kap. 4 a § 1 mom. strafflagen fastställs dagsboten i helt antal mark till belopp, som vid tiden för domen med hänsyn till den bötfälldes betalningsförmåga bör anses skäligt. Enligt 2 mom. skall såsom skäligt dagsbotsbelopp anses en tredjedel av den bötfälldes genomsnittliga bruttodagsinkomst, såfram inte dagsboten på grund av den bötfälldes förmögenhet, försörjningskyldighet eller andra på betalningsförmågan inverkan omständigheter skall fastställas till ett större eller mindre belopp. Dagsbotsbeloppet får dock inte fastställas till högre belopp än det som för den bötfällda återstår efter det inkomstskatt till staten och kommunen erlagts.

I 2 kap. 4 a § 3 mom. strafflagen definieras bruttoinkomsten, varmed avses all lön, inkomst av näringsverksamhet, avkastning av förmögenhet och annan inkomst, från vilken avdragits de kostnader för inkomstens förvärvande eller bibehållande vilka väsentligen påverkar den bötfälldes betalningsförmåga.

Inrikesministeriets polisavdelning har för polisen gett ut en handbok om fastställande av påföljder vid straff- och ordningsbotsförfarande (Inrikesministeriets polisavdelnings publikation 1/1995). Handboken innehåller interna anvisningar för polisförvaltningen och den är inte bindande för åklagarna eller domstolarna. I praktiken har anvisningarna stor betydelse också i domstolarna och i åklagarnas arbete. Handboken utarbetas i en arbetsgrupp med företrädare för inrikesministeriet, justitiekanslersämbetet och justitieministeriet.

Enligt handboken inräknas i den bötfälldes bruttoinkomst när dagsboten fastställs den egentliga löneinkomsten, lönetillägg, övertid ersättningar och alla slags biinkomster. I bruttoinkomsten skall som avkastning av

förmögenhet inräknas hyres-, ränte- och dividendinkomster. Med löneinkomst jämställs pension, livränta och periodiska understöd.

När bruttoinkomsten beräknas kan som väsentliga utgifter för inkomstens förvärvande enligt handboken för en löntagare i allmänhet beaktas endast kostnader för arbetsresor och arbetsredskap. Dessa får dras av från inkomsten endast om de är exceptionellt stora. Vid beskattningen avdragsgilla utgifter, såsom räntor på skulder som inte är kostnader för inkomstens förvärvande eller bibehållande, får inte dras av.

Om inkomsten varierar mycket under olika månader måste den månadsinkomst som läggs till grund för dagsbotsbeloppet beräknas enligt inkomsten under en längre tid, t.ex. ett år. I praktiken måste man enligt handboken vid beräkning av företagares och yrkesutövares inkomst delvis göra en uppskattning, i brist på tillräckligt detaljerade uppgifter.

Bestämmelser om dagsbotens minsta belopp och föreskrifter för beaktande av underhållsskyldighet utfärdas i dag med stöd av 2 kap. 4 a § 2 mom. strafflagen genom förordning. I förordningen om bestämmande av dagsbotens belopp (786/1985) föreskrivs att för den bötfälldes make, minderåriga barn eller adoptivbarn eller hans makes minderåriga barn eller adoptivbarn, som han försörjer, avdras för envar 8 mark från dagsbotens belopp. Dagsbotens minsta belopp höjdes i förordningen till nuvarande 20 mark.

Enligt 2 kap. 4 a § 2 mom. strafflagen kan också den bötfälldes förmögenhet påverka dagsbotsbeloppet. I förordningen om bestämmande av dagsbotens belopp finns inga bestämmelser om hur förmögenheten inverkar på dagsbotsbeloppet. Enligt polisens handbok om bestämmande av påföljd vid strafforder- och ordningsbotsförfarande skall förmögenheten beaktas bara om dess värde, dvs. skillnaden mellan tillgångar och skulder, är minst 200 000 mark. Om förmögenhetens värde är minst 200 000 mark men under 400 000 mark, skall dagsbotsbeloppet enligt anvisningarna höjas med 10 mark. Om förmögenheten är minst 400 000 mark, är förhöjningen 20 mark. Förmögenheten värderas till sitt gängse, dvs. verkliga värde.

År 1989 fogades till 2 kap. strafflagen en ny 4 c §. Syftet med lagändringen var att bättre anpassa dagsbots- och ordningsbotsystemen till varandra. Enligt den nya 4 c § kan genom förordning för totalbeloppet av

de dagsböter som döms ut för ett brott fastställas ett minsta penningbelopp, som skall tillämpas om totalbeloppet av dagsböterna fastställda enligt 4 a § vore mindre än den ordningsbot som skall föreläggas för ett likadant men mindre brott. Genom förordningen om minsta penningbelopp av böter (1084/1989) fastställdes det minsta beloppet av böter för överskridande av hastighetsgräns till tvåhundra mark för mopedister och trehundra mark för förare av andra motordrivna fordon.

Beskattningslagen (482/1958) har upphävts genom lagen om beskattningsförfarande (1558/1995). Den upphävda lagens bestämmelser om beskattningsuppgifternas offentlighet och om hemlighållande, lämnande av uppgifterna samt om brott mot tystningsplikt tillämpas dock enligt den ersättande lagens ikraftträdelsestadgande till utgången av år 1999. Enligt 132 § 2 mom. beskattningslagen har åklagaren och polisen i dag rätt att i enskilda fall, enligt vad skattestyrelsen närmare bestämmer, få sådana upplysningar ur beskattningshandlingarna som behövs för att fastställa dagsböters belopp. I 132 § 7 mom. finns ett förbud att använda sådana uppgifter som myndigheterna har fått, för andra ändamål än det för vilket de lämnats. Uppgifterna får inte heller lämnas vidare, om inte annat är stadgat eller annat har bestämts då uppgifterna lämnades.

Enligt skattestyrelsens anvisningar (5728/129/80, 18.6.1980) kan uppgifter lämnas per telefon, om polisen behöver uppgifterna omedelbart. I sådana fall lämnas uppgifterna genom förmedling av jourhavande vid polisdistriktet eller hos rörliga polisen, vilket samtidigt är ett sätt att säkerställa att uppgifterna lämnas till rätt myndighet. För att uppgifterna skall vara så färska som möjligt, kan uppgifter enligt anvisningarna lämnas ur den senast inlämnade skattedeklarationen. Om uppgifterna om inkomsten då ges ut innan beskattningen färdigställts bygger de i dessa fall på den skattskyldiges egna uppgifter.

Den senaste statistiken över bötesstraff som dömts ut både genom strafforderförfarande och vid underrätterna är från år 1996. Det året förelades 305 000 bötesstraff, av vilka största delen, 269 000, utdömdes genom strafforder och ca 36 000 vid egentlig rättegång.

Det genomsnittliga antalet dagsböter som år 1996 dömdes ut vid egentlig rättegång var

33 dagsböter. Det genomsnittliga dagsbotsbeloppet var 39 mark. Det genomsnittliga antalet dagsböter som dömdes ut genom strafforderförfarande var 12, och det genomsnittliga dagsbotsbeloppet var 45 mark. Dagsböter dömdes ut till det lägsta dagsbotsbeloppet, 20 mark, i 29 % av alla vägtrafikbrott och i 55 % av de övriga fallen.

Villkorligt bötesstraff. Ett bötesstraff kan också dömas ut som villkorligt. Enligt 1 § 3 mom. lagen om villkorligt straff (1351/1976) får ett bötesstraff dock endast av särskilda skäl förklaras villkorligt. I regeringens proposition angående reform av lagstiftningen om villkorligt straff (RP 108/1975 II rd.) konstaterades, att det är sällsynt att böter döms ut som villkorliga. Eftersom avsikten var att böterna i fråga om stränghet skulle komma att ligga närmare fängelsestraffen, ansågs det att böter alltså borde kunna dömas ut som villkorliga under samma förutsättningar som ett frihetsstraff. Lagen fördes dock närmare praxis genom att det föreskrevs att böter endast av särskilda skäl kan dömas ut som villkorliga.

Böter kan inte förklaras villkorliga vid strafforderförfarande. Enligt 1 § 3 mom. lagen om strafforderförfarande (692/1993) tillämpas inte vid strafforderförfarande bestämmelserna i lagen om villkorligt straff.

År 1996 dömdes det inte ut ett enda villkorligt bötesstraff. Året innan (1995) utdömdes tre villkorliga bötesstraff.

Böter som tilläggsstraff. Lagen om villkorligt straff förde in böter som tilläggsstraff i det nuvarande straffrättsliga påföljdssystemet. Med tanke på allmänpreventionen ansågs det önskvärt att domstolen skulle ha en möjlighet att döma ut böter som tilläggsstraff utöver ett villkorligt frihetsstraff i sådana gränsfall i vilka det fanns skäl att beivra frihetsstraffets lämplighet, trots att man kom till ett positivt resultat (RP 108/1975 II rd.).

I 1 § 4 mom. lagen om villkorligt straff sägs att om ett villkorligt fängelsestraff ensam för sig måste anses vara en otillräcklig påföljd för brottet, kan lagbrytaren jämte det villkorliga fängelsestraffet dömas till ovillkorligt bötesstraff, även då för brottet icke stadgats böter.

Av alla som vid underrätterna år 1996 dömdes till villkorligt fängelse dömdes 50 %, dvs. 6 740 personer, till böter som tilläggsstraff. Största delen av dessa böter utdömdes för trafikfylleri.

Strafforderförfarande. År 1931 infördes ett förenklat förfarande vid föreläggande av dagsböter, bestämmelser om detta ingick i lagen om strafforder (206/1931). Lagen ersattes med en ny lag med samma namn år 1934 (228/1934) och följande gång år 1970 (146/1970).

Vid ingången av år 1994 trädde den nuvarande lagen om strafforderförfarande i kraft. Enligt denna nu gällande lag är det åklagaren som utfärdar strafforder. Vid strafforderförfarande kan utdömas bötesstraff och förverkandepåföljder på högst 5000 mark för förseelser för vilka det straffstadgande som skall tillämpas på fallet inte med tanke på de föreliggande omständigheterna stadgar annat eller strängare straff än böter eller fängelse i högst sex månader (1 §).

År 1996 meddelades 269 000 strafforder. Största delen, drygt 80 % (226 000 fall), utdömdes för trafikbrott. För snatteri eller försök till snatteri meddelades ca 25 000 strafforder. För brott mot alkohollagen (1143/1994) meddelades ca 2 600 strafforder. För brott mot kommunernas ordningsstadgor, hindrande av tjänsteman i tjänsteutövning, brott mot utlänningslagen (378/1991), innehav av eggvapen på allmän plats samt lindrigt bedrägeri meddelades i varje kategori 1 000–1 700 strafforder.

Förvandlingsstraff. Innan man år 1921 gick över till systemet med dagsböter förvandlades böter till fängelse enligt en proportionellt sjunkande skala. I det system med dagsböter som togs i bruk år 1921 motsvarade en dagsbot en dags fängelse. Förvandlingsstraffet bestämdes av domstolen när den dömde ut bötesstraffet.

År 1963 överfördes uppgiften att bestämma förvandlingsstraffets längd till fängelsedirektören. Detta berodde på att det blev möjligt att betala böter genom avbetalning och att betalningstid kunde beviljas. Fängelsedirektören beaktade de delbetalningar som gjorts och bestämde ett förvandlingsstraff som motsvarade de obetalda böterna. Klagan över beslutet om förvandlingsstraffets längd kunde anföras hos hovrätten.

År 1969 gick man in för att bestämma förvandlingsstraffet vid en separat rättegång. I regeringens proposition med förslag till ändring av lagstiftningen om bötesstraffet och dess verkställighet (RP 174/1967 rd.) konstaterades, att det när förvandlingsstraffen bestämts inte har varit möjligt att beakta orsakerna till att böterna inte har betalats.

När man gick över till ett särskilt förfarande för bestämmande av förvandlingsstraff ansågs det viktigt att domstolen när den bestämde förvandlingsstraffets längd skulle ha möjlighet att beakta alla orsaker till att böterna inte hade betalats och den bötfälldes personliga omständigheter.

Sedan år 1977 har domstolen haft en möjlighet att låta bli att bestämma förvandlingsstraff av särskilda skäl som hänför sig till den bötfälldes personliga omständigheter. I regeringens proposition (RP angående ändring av lagstiftningen om verkställighet av bötestraff 65/1976 rd) nämndes som exempel på särskilda skäl att den bötfälde blivit allvarligt skadad eller kroniskt sjuk eller att hans betalningsförmåga på något annat motsvarande sätt blivit väsentligt försämrad. Enligt riksdagens lagutskotts betänkande (LaUB 1/1977 rd) kan som särskilda skäl i allmänhet också betraktas en nödställd situation till följd av att en medlem i den bötfälldes familj blivit långvarigt sjuk eller av att den bötfälde varit arbetslös en lång tid, liksom också att den bötfälde blivit beroende av socialhjälp, eller andra motsvarande situationer, som gör att det inte skäligen är möjligt att betala böterna ens genom avbetalningar.

De nuvarande bestämmelserna om förvandlingsstraff trädde i kraft vid ingången av år 1987. En bötfälld hos vilken böterna inte har kunnat indrivas skall enligt 2 kap. 5 § strafflagen förordnas bli hållen i fängelse för det obetalda bötesbeloppet (förvandlingsstraff). Dagsbot som endast delvis har betalats anses vid bestämmande av förvandlingsstraff som obetald.

Enligt 2 kap. 5 § 2 mom. strafflagen motsvarar två obetalda dagsböter en dags fängelse. Förvandlingsstraffets längd är minst fyra och högst 90 dagar. Om det antal dagsböter som skall förvandlas till fängelse är ett ojämnt tal, förvandlas en dagsbot inte.

Om minst två bötesstraff skall förvandlas samtidigt, sägs i 2 kap. 5 § 3 mom. strafflagen att endast ett förvandlingsstraff skall bestämmas för dem genom att det sammanräknade antalet dagsböter förvandlas på det sätt som stadgas i 2 mom. Ett förvandlingsstraff kan således vara högst 90 dagar långt.

Maximitiden för flera förvandlingsstraff som verkställs samtidigt är enligt 2 kap. 1 a § lagen om verkställighet av straff (39/1889) 120 dagar.

Ett förvandlingsstraff kan enligt 2 kap. 5 §

4 mom. strafflagen bestämmas till kortare tid, dock till minst fyra dagar, om det med beaktande av orsakerna till att betalningen av böterna uteblivit prövas skäligt. På synnerliga skäl som hänför sig till den bötfälldes personliga förhållanden får domstolen avstå från att bestämma förvandlingsstraff, om inte upprätthållandet av allmän laglydning kräver att förvandlingsstraff bestäms.

När de nuvarande bestämmelserna infördes ansåg riksdagens lagutskott (LaUB 4/1986 rd) det viktigt att man vid det fortsatta arbetet på totalrevideringen av strafflagen särskilt beaktar att böter är ett förmögenhetsstraff, avsett att vara lindrigare än ett frihetsstraff. Därför ansåg lagutskottet det viktigt att man försöker effektivisera indrivningen av böter så att böter i allt färre fall behöver förvandlas till fängelse. Målet borde enligt lagutskottet vara att man i allmänhet frångår förvandlingsstraff för böter och endast i särskilda undantagsfall dömer ut sådana straff.

Bestämmelsen om att domstolen kan avstå från att bestämma förvandlingsstraff för böter föreslogs bli ändrad i samband med behandlingen av regeringens proposition med förslag till lagstiftning om revidering av förmånsrättsystemet (RP 181/1992 rd) i anslutning till skuldsaneringen för privatpersoner. Under riksdagsbehandlingen föreslog lagutskottet (LaUB 13/1992 rd) en ändring av 2 kap. 5 § 4 mom. strafflagen så att domstolen kunde avstå från att bestämma förvandlingsstraff eller bestämma ett kortare straff än normalt, om förvandlingsstraffet skall anses oskäligt med beaktande av den bötfälldes uppenbara betalningsförmåga eller någon annan motsvarande vägande orsak och inte ett viktigt allmänt intresse annat kräver. Lagutskottets förslag förkastades i riksdagens plenum.

Enligt 7 § 3 mom. kommunallagen (365/1995) får böter för ordningsstadsgeförelser inte förvandlas till fängelsestraff. Någon motsvarande begränsning gjordes inte när den nya polislagen (493/1995) stiftades. För böter som har dömts ut för brott mot polisförordnanden utfärdade med stöd av 52 § polislagen och som inte har betalats kan förvandlingsstraff alltså bestämmas.

Antalet bötesfångar. Antalet bötesfångar har varierat kraftigt under olika årtionden, enligt den allmänna ekonomiska situationen samt den rådande alkohol- och kriminalpolitiken. Antalet var som högst under den tid förbudslagen (158/1922) var i kraft och de-

pressionsåren på 1930-talet, då fängelserna fick ta emot 20 000–35 000 sådana fångar per år. Antalet bötesfångar ökade på nytt på 1960-talet, då ca 60 % av alla som kom in i fängelse avtjänade ett förvandlingsstraff för böter. År 1960 togs närmare 10 000 bötesfångar emot i fängelserna. Största delen av bötesfångarna hade dömts till böter för fylleri.

Antalet bötesfångar sjönk dock i slutet av 1960-talet, när uppträdande i berusat tillstånd på allmän plats avkriminaliserades. År 1969 trädde lagen om benådning av vissa för fylleri till straff dömda personer (678/1968) i kraft, och genom den benådades de som bötfällts för fylleri från att betala eller avtjäna förvandlingsstraff för då ännu obetalda fylleriböter. Året efter det att denna lag stiftades tog straffanstalterna emot ca 900 bötesfångar.

Antalet bötesfångar ökade dock så småningom under 1970-talet. Under 1980-talet kom det årligen in 1 200–1 800 bötesfångarna i fängelserna.

Antalet bötesfångar fördubblades under åren av ekonomisk recession under första hälften av 1990-talet. Antalet bötesfångar ökade trots att antalet utdömda böter förblev i stort sett oförändrat. Antalet var som störst år 1993, då fängelserna tog emot nästan 3 000 bötesfångar, jämfört med ca 1 600 år 1990. Ökningen i antalet bötesfångar avstannade år 1994, och har sedan börjat sjunka. År 1996 togs det enligt preliminära uppgifter in 1 703 bötesfångar i straffanstalterna. Antalet bötesfångar ser därmed ut att åter ha sjunkit till samma nivå som i slutet av 1980-talet.

År 1996 började 50 unga personer som begått sina brott som yngre än 18 år avtjäna förvandlingsstraff för böter i fängelse. Av dessa hade tre ännu inte fyllt 18 år när de började avtjäna förvandlingsstraffet.

I siffrorna över bötesfångar ingår inte de fångar som utöver ett förvandlingsstraff för böter också avtjänar ett fängelsestraff eller sitter i rannsakingshäkte. Av de friviljiga straff- och rannsakingfångarna är det varje år 800–900 som också har avtjänat ett förvandlingsstraff för böter.

Ordningsbot

Nuvarande bestämmelser. Ordningsbotslagen trädde i kraft år 1983. Ordningsbot blev ett nytt allmänt straff i det straffrättsliga på-

följdssystemet. Enligt regeringens proposition med förslag till lag om ordningsbot och vissa därtill anslutna lagar (RP 19/1981 rd) borde den nya påföljden av allmänpreventiva orsaker hållas inom straffsystemet. Samtidigt med ordningsbotslagen gavs lagen om ordningsbot i vägtrafik (68/1983). Ordningsboten skulle till en början användas som en påföljd för mindre vägtrafikförseelser, men när erfarenheterna hade ökat skulle det enligt propositionen vara möjligt att utsträcka systemet med ordningsbot också till andra ringa förseelser, såsom brott mot de kommunala ordningsstadgorna samt tull- och alkohollagstiftningen.

Enligt 1 § ordningsbotslagen kan för en förseelse som hör under allmänt åtal och för vilken såsom strängaste straff är stadgat böter eller fängelse i sex månader, i enlighet med vad därom särskilt stadgas genom lag, såsom påföljd stadgas en till markbeloppet fast ordningsbot.

I 1 § 3 mom. ordningsbotslagen fastställs ordningsbotens maximibelopp till 400 mark. Om ordningsbotens storlek för olika förseelser bestäms genom förordning.

Ordningsbot får enligt 2 § 1 mom. ordningsbotslagen inte föreläggas, om för samma förseelse framställs i lagen om strafforderförfarande avsett straffanspråk eller förseelsen anmäls hos allmänna åklagaren för väckande av åtal. Enligt 2 mom. får ordningsbot inte heller föreläggas, om den som begått förseelsen har visat likgiltighet för förbud och påbud i lag, och inte heller då allmän fördel kräver att förseelsen behandlas på det sätt som avses i 1 mom.

Ordningsbot föreläggs av polisman eller annan tjänsteman som utför övervakning. Om den bötfällde motsätter sig den ordningsbot som polismannen förelagt, har han rätt att få ärendet behandlat av allmän underrätt. Ordningsbotsärenden handläggs av en lagfaren domare i underrätten. I underrättens utslag i ett ordningsbotsärende får ändring inte sökas genom ordinära rättsmedel (17 § 2 mom.). Ordningsbot kan inte föreläggas som villkorlig (4 §) eller förvandlas till fängelse (18 §).

Om användningen av ordningsbot som påföljd vid vägtrafikförseelser bestäms i lagen om ordningsbot i vägtrafik. Enligt 1 § kan ordningsbot genom förordning stadgas som påföljd för sådant brott mot vägtrafiklagen eller med stöd av den utfärdade stadganden och bestämmelser som föranlett fara

eller olägenhet som i allmänhet bör anses som ringa. Förseelsen skall enligt 2 mom. också lätt kunna konstateras och bestämmas. Enligt 2 § får ordningsbot inte föreläggas, om trafikförseelse som avses i 1 § har orsakat eller kunnat orsaka annan fara eller olägenhet än sådan som bör anses vara ringa eller om den som begått förseelsen har visat likgiltighet i fråga om de stadganden och bestämmelser som ingår i vägtrafiklagstiftningen.

De vägtrafikförseelser för vilka ordningsbot kan föreläggas finns uppräknade i förordningen om ordningsbot i vägtrafik (1083/1989). I samma förordning finns bestämmelser om ordningsbotens storlek för olika vägtrafikförseelser. Ordningsbotens storlek för de olika förseelserna har graderats så att böterna kan vara 40, 70, 140, 200 eller 300 mark.

Den minsta ordningsboten, dvs. en ordningsbot på 40 mark, kan enligt förordningens 3 § föreläggas för fotgängarförseelser. Cyklisterna och andra förare av motorlösa fordon kan föreläggas en ordningsbot på 70 mark (4 §). Ordningsbot kan dock inte föreläggas om en cyklist eller en förare av något annat motorlöst fordon gör sig skyldig till trafikfylleri. Förseelser som gäller körhandlingar för ett motordrivet fordon kan också ge en ordningsbot på 70 mark (5 §).

Förseelser som gäller ett motordrivet fordon utrustning (6 §), förseelser som gäller användning av personliga skyddsanordningar (7 §), störande och onödig körning av motordrivna fordon (10 §) samt förseelser som gäller besiktning och anmälan för registrering av fordon (11 §) kan föranleda en ordningsbot på 140 mark.

Om en mopedist överskrider den högsta tillåtna hastigheten med högst 15 kilometer i timmen kan han föreläggas en ordningsbot på 200 mark. För förseelser som gäller personbefordran med motordrivna fordon kan föraren föreläggas en ordningsbot på 200 mark.

Den största ordningsboten på 300 mark kan i dag föreläggas en förare av ett annat motordrivet fordon än en moped som överskrider den högsta tillåtna hastigheten med högst 15 kilometer i timmen.

Om föraren av ett motordrivet fordon gör sig skyldig till en trafikförseelse kan följden bli ordningsbot på 200 mark. För en mopedist är dock ordningsboten för motsvarande trafikförseelse 140 mark.

I förordningens 9 § 2 mom. finns dessutom som hänvisningar till respektive bestämmelser i vägtrafiklagen uppräknade de vägtrafikförseelser för vilka ordningsbot inte kan föreläggas.

Polisen kan med stöd av 62 § avfallslagen (712/1995) förelägga ordningsbot som påföljd för ringa överträdelse av lagens nedskräpningsförbud. I 24 § avfallsförordningen (1390/1993) har ordningsbotens storlek fastställts till 200 mark.

Ordningsbot på Åland. Enligt 1 § 2 mom. ordningsbotslagen stadgas särskilt om ordningsbot som påföljd för överträdelse av stadganden och bestämmelser som utfärdats med stöd av självstyrelselagen för Åland (1144/1991). Enligt 18 § 25 punkten självstyrelselagen för Åland har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om beläggande med straff och storleken av straff inom rättsområden som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet. Enligt 18 § 21 punkten i nämnda lag hör vägtrafiken till landskapets lagstiftningsbehörighet.

Ålands lagting har stiftat en egen vägtrafiklag för landskapet Åland (27/1983). Lagtinget stiftade också år 1986 en landskapslag om föreläggande av ordningsbot vid vissa trafikförseelser, och denna har senast reviderats år 1990 (54/1990). I landskapslagen sägs bl.a. att en förare av ett motordrivet fordon kan föreläggas en ordningsbot på 400 mark för överskridande av den högsta tillåtna hastigheten med högst 20 kilometer i timmen.

Tillämpningspraxis för ordningsbotslagen. Under de första åren efter det att systemet med ordningsbot hade trätt i kraft, 1983–1986, utdömdes årligen ordningsbot i mer än 90 000 fall. Antalet sjönk i slutet av 1980-talet till ca 67 000 ordningsböter per år.

År 1992 gick antalet ordningsböter upp med 17 % från året innan till 78 800 ordningsböter. Antalet ordningsböter stor kvar på denna nivå också år 1993 (79 000 ordningsböter).

Antalet ordningsböter under åren 1992 och 1993 berodde till stor del på att bestämmelserna om användning av bilbälte ändrades och på att övervakningen effektiviserades. Nästan hälften av alla ordningsböter förelades för brott mot bestämmelserna om användning av bilbälte (36 000 ordningsböter år 1993). Den näst största förseelskategorin är fortkörningsförseelser (nästan 24 000 ord-

ningsböter).

Under de därpå följande åren antalet ordningsböter åter ner, så att år 1995 förelades 52 000 ordningsböter, dvs. färre än någonsin tidigare. Den största orsaken var att antalet ordningsböter för underlåtenhet att använda bilbälte hade minskat (22 500 ordningsböter år 1995). Också antalet ordningsböter för fortkörning minskade (14 700 ordningsböter).

År 1996 ökade åter antalet ordningsböter. Nämda år förelades 63 000 ordningsböter, varvid 42 % av ordningsbotsföreläggandena gavs för underlåtenhet att använda bilbälte och 31 % för fortkörning.

Antalet ordningsböter för fortkörning har årligen minskat allt sedan slutet av 1980-talet. Detta kan bero på att polisen, när resurserna för trafikövervakningen har minskat, har satsat mera på att förebygga och övervaka stora överhastigheter. Denna utveckling verkar att ha stannat upp år 1996 då antalet ordningsböter för fortkörning uppgick till närmare 20 000.

För ringa överträdelse av nedskräpningsförbudet förelades år 1996 ordningsbot i 68 fall.

År 1996 avstod man i 47 fall från att döma till straff eller domstolen avlyfte föreläggandet om ordningsbot, sedan den bötfällde motsatt sig ordningsboten. Dessutom avlyfte polisdistriktets chef omkring 124 ordningsböter som förelagts av polisman.

Viten

Viten av straffkaraktär. Enligt 2 kap. 4 b § 1 mom. strafflagen gäller om vite, vilket ådöms som straff, vad om böter i 4 och 4 a § är stadgat. Viten av straffkaraktär har sedan gammalt dömts ut för överträdelse av polisförordningar som utfärdats med stöd av polislagen samt av de kommunala ordningsstadgorna som utfärdats med stöd av kommunallagen.

Enligt 52 § polislagen kan inrikesministeriet genom polisförordnande begränsa trafik eller vistelse inom ett bestämt område eller förbjuda medtagande av föremål eller ämnen som äventyrar säkerheten, om detta är nödvändigt för att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. För brott mot polisförordnande kan inrikesministeriet utsätta straffhot i form av dagsböter, som utdöms av allmän underrätt om inte något annat stadgas om brott mot dem i någon annan

lag. Dessa inrikesministeriets beslut publiceras i författningssamlingen. Länsstyrelsen har inte enligt den gällande polislagen längre behörighet att utfärda polisförordningar inom länet.

Enligt 7 § kommunallagen kan fullmäktige för främjande av allmän ordning och säkerhet godkänna ordningsstadgor. För överträdelse av dem (*ordningsstadgeförseelse*) kan dömas till böter enligt vad som stadgas särskilt. De kommunala ordningsstadgorna skall inte längre enligt den nya kommunallagen fastställas av länsstyrelsen, men innan en ordningsstadga godkänns eller ändras skall kommunen inhämta utlåtande av länsstyrelsen. Ordningsstadgorna behöver inte heller längre kungöras särskilt. Ordningsstadgornas natur anses dock förutsätta att informationen om dem är effektiv. När fullmäktige godkänner en ordningsstadga bestämmer den också ikraftträdelsedatum.

Böter för en ordningsstadgeförseelse får enligt 7 § 3 mom. kommunallagen inte förvandlas till fängelsestraff.

Ett vite av straffkaraktär döms ut av allmän underrätt. Vitet döms ut i form av dagsböter och obetalda böter kan förvandlas till fängelse. Vad beträffar förfarandet vid utdömande och verkställighet avviker vitet inte från ett vanligt bötesstraff. Hotet om böter kallas vite närmast av historiska skäl, eftersom föreskrifterna utfärdas av en administrativ myndighet och fungerar som medel för att förstärka för administrativa bestämmelser.

Största delen av alla böter som döms ut för ordningsstadgeförseelser döms ut vid strafforderförfarande. År 1996 dömdes vid strafforderförfarande 1 240 personer som åtalats för överträdelse av de kommunala ordningsstadgorna. Motsvarande siffra år 1992 var 4 463.

Orsaken till att ordningsstadgeförseelserna minskat så markant torde vara den nya alkohollagen (1143/1994) och att förbudet att förtära alkohol på offentlig plats har slopats, varför också de kommunala ordningsstadgorna i mindre utsträckning tillämpas på förseelser som gäller alkoholförtäring.

För brott mot polisförordningar bötfölldes år 1996 21 personer med en strafforder. Också brotten mot polisförordningarna har minskat de senaste åren (1992 dömdes 100 personer).

Största delen av de böter som dömts ut för ordningsstadgeförseelser eller brott mot po-

lisförordningarna är mindre än 10 dagsböter.

Vite som tvångsmedel. Enligt 2 kap. 4 b § 2 mom. strafflagen utsätts vite såsom tvångsmedel i visst markbelopp med beaktande även av vederbörandes betalningsförmåga. Sådant vite kan av särskilda skäl utdömas till lägre belopp än vad som utsatts. Ett vite förvandlas till fängelse enligt 2 kap. 5 § 1 mom. strafflagen så att varje fullt belopp av 50 mark motsvarar en dagsbot.

Viteslagen (1113/1990) är den allmänna lagen om vite som tvångsmedel. Lagen gäller dock enligt 2 § 1 mom. inte viten som föreläggs för att säkerställa en rättegång eller viten som döms ut som straff. Lagen tillämpas inte heller på sådana viten som föreläggs av allmän domstol eller utökningsmyndighet, om inte något annat stadgas särskilt i någon annan lag (2 § 2 mom.). Enligt förarbetena till lagen tillämpas lagen förutom av länsstyrelserna främst av kommunernas byggnadsnämnder, arbetarskyddsmyndigheterna, marknadsdomstolen och vattendomstolarna.

I viteslagen ändrades 2 § 2 mom. i samband med att lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt (619/1996) stiftades, så att genom lag särskilt kan bestämmas att viteslagen skall tillämpas på ett vite som har utsatts av en allmän domstol. I lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt finns bestämmelser om utsättande av vite, men i verkställighetsärenden tillämpas också vissa bestämmelser i viteslagen.

Bestämmelsen om vitesbeloppet i 8 § viteslagen är betydligt mera detaljerad än motsvarande bestämmelse i strafflagen. Enligt 10 § 3 mom. stadgas det särskilt om verkställigheten av ett utdömt vite och om förvandlingsstraff för vite.

På vite som har utsatts av utmätningsmannen tillämpas bestämmelserna om vite i 39 § utökningslagen (35/1895).

Vad som i 2 kap. 4 b § 2 mom. strafflagen bestäms om utsättande av vite tillämpas numera bara på viten som används som tvångsmedel och som har utsatts av allmän domstol.

En allmän domstol kan utsätta ett vite bl.a. med stöd av 55 § förmynderskapslagen (34/1898) samt 11 kap. 5 § jordabalken (540/1995). De vitesbelopp som domstolarna har utsatt för att säkerställa en rättegång har vuxit i det nya rättegångsförfarandet i brott-

mål. Nuförtiden har vite använts som tvångsmedel först när svaranden eller ett vittne har kallats till fortsatt behandling. I det nya rättegångsförfarandet i brottmål utsätter man vite också när parterna och vittnena kallas till första behandling, i stället för att döma ut bötesstraff för utevaro.

Strafflagens bestämmelser om förvandlingsstraff samt bestämmelserna i lagen och förordningen om verkställighet av bötesstraff (318/1963, 321/1969) tillämpas på viten som hör till tillämpningsområdet för både viteslagen och utökningslagen. Också strafflagens bestämmelse (8 kap. 11 §) om preskribering av utdömda viten gäller alla viten som används som tvångsmedel.

2.2. De andra nordiska länderna

Sverige

Allmänt. I Sverige reviderades systemet med dagsböter senast år 1992. I Sverige används tre slags böter: dagsböter, penningböter och normerade böter. Penningböterna är avsedda att användas vid ringa brott. För de mest klandervärda brotten skall dagsböter dömas ut.

I straffbestämmelsen anges vilket slag av böter som skall dömas ut för brottet. Om det av bestämmelsen inte framgår vilket slag av böter som skall användas, döms straffet ut i dagsböter. Om brottet dock föranleder ett lägre straff än 30 dagsböter, skall straffet alltid dömas ut som penningböter.

Böter kan föreläggas på tre sätt: genom dom, strafforder och ordningsbot. År 1994 förordnades bötesstraff i domstol i 34 784 fall, vid strafforderförfarande i 66 939 fall och som ordningsbot i 227 782 fall. För att strafforder eller ordningsbot skall kunna användas krävs att den som misstänks för förseelsen medger gärningen och godkänner det bötesstraff som döms ut.

Bestämmelserna om strafforderförfarande har delvis reviderats år 1994. Vid strafforderförfarande kan behandlas brott för vilka det enligt straffskalan är möjligt att döma till böter. Straffordern föreläggs av åklagaren. Genom detta förfarande kan man döma ut dags- eller penningböter, men inte normerade böter.

Dagsböter. Det minsta antalet dagsböter är 30 och det största antalet är 150, när det gäller straff för ett enda brott. Om ett gemensamt bötesstraff döms ut för flera brott,

är maximiantalet dagsböter 200.

Det minsta beloppet för en dagsbot är 30 kronor. Maximibeloppet för en dagsbot är 1 000 kronor. Dagsbotsbeloppet fastställs enligt den bötfälldes ekonomiska ställning, med beaktande av t.ex. inkomst, förmögenhet och underhållsskyldighet. Av särskilda skäl kan dagsbotsbeloppet jämkas. Dagsböternas totalbelopp får inte heller i ett sådant fall understiga 450 kronor.

Statens högsta åklagarmyndighet, riksåklagaren, har gett allmänna råd om hur dagsbotsbeloppet skall fastställas. Vid beräkning av dagsboten utgår man från bruttointkomsten per år, från vilken man drar av utgifterna för inkomstens förvärvande. Som inkomst räknas också periodiska understöd, såsom omskolningsbidrag, underhållsbidrag, socialbidrag och bostadsbidrag. Från en inkomst som överstiger den i lagen om statlig inkomstskatt nämnda undre gränsen avdras 20 procent. För varje minderårig som skall försörjas avdras ett visst belopp. Om den bötfälldes make inte har inkomster, kan ett skäligt makeavdrag göras. Dagsbotsbeloppet är i allmänhet 1/1000 av den bötfälldes årsinkomst beräknad på detta sätt. Från dagsbotsbeloppet avdras dock ytterligare 30 kronor, som anses motsvara indirekta skatter.

En nettoförmögenhet som är mindre än 400 000 kronor påverkar inte dagsbotsbeloppet. En förmögenhet på mer än 400 000 kronor höjer dagsbotsbeloppet med 25 kronor. Varje 200 000 kronor i förmögenhet därutöver höjer böterna med ytterligare 25 kronor.

En bostadsfastighet i familjens eget bruk och skulder för denna beaktas inte vid beräkning av förmögenheten. Däremot tas fritidsbostad och skulder för den med i kalkylen. En stor överskudsättning kan beaktas vid fastställandet av dagsboten. Om den bötfällda har små inkomster eller inga inkomster alls, trots att hans levnadskostnader är höga, kan dagsboten enligt anvisningarna bestämmas till ett skäligt belopp i förhållande till den bötfälldes levnadsstandard. Det är också möjligt att jämka dagsbotsbeloppet t.ex. på grund av långvarig sjukdom eller handikapp hos den bötfällda eller i fråga om ungdomar, hemmavarande med barn och pensionärer. Beloppet av den jämkade dagsboten skall uppgå till minst 450 kronor.

Enligt anvisningarna godkänns i allmänhet som grund för böterna de inkomster som

den bötfällda uppgett. Uppgifterna om den bötfälldes inkomster skall dock kontrolleras, om det finns skäl att misstänka att de är felaktiga eller bristfälliga. Den kommitté som i Sverige har berett det omfattande förslaget till revidering av det straffrättsliga påföljdsystemet (Straffsystemkommittén, SOU 1995:91) har föreslagit att det lägsta dagsbotsbeloppet skall höjas till 50 kronor. Förslaget motiveras med att de verkliga skillnaderna i medborgarnas betalningsförmåga inte bl.a. på grund av de sociala inkomstöverföringarna är så stora som bötesstraffen i dag kunde ge anledning att tro. Om reformen genomförs, blir ett straff som bestäms i dagsböter till det lägsta dagsbotsbeloppet minst 1 500 kronor och högst 7 500 kronor. Det totala dagsbotsbeloppet måste även efter jämkning alltid vara minst 750 kronor. I sätet att beräkna dagsbotsbeloppet föreslås inga ändringar.

Penningböter. Penningböter är ett betydligt allmännare straff än dagsböter. Minimibeloppet för penningböter är 100 kronor. Penningböter kan dömas ut till ett maximibelopp av 2 000 kronor. Vid ett gemensamt bötesstraff är penningböternas maximibelopp 5 000 kronor.

Normerade böter är en specialform av penningböter, med liten praktisk betydelse.

Förfarandet med ordningsböter är ett enkelt och snabbt sätt att förelägga penningböter. Ordningsböter utfärdas i allmänhet av polisen, men också tullen eller allmänna åklagaren får under vissa förutsättningar förelägga ordningsböter.

En allmän förutsättning för detta förfarande är att penningböter i lag har fastställts som påföljd för förseelsen. Riksåklagaren beslutar tillsammans med polismyndigheterna för vilka av dessa förseelser ordningsbot kan användas, och fastställer en riktgivande tabell för bötfällandet.

Penningböter används mest som straff för vägtrafikbrott. I de flesta fall ges penningböterna i form av ordningsböter. Av alla fortkörningsfall behandlas t.ex. 80–90 % vid ordningsbotsförfarande.

I riksåklagaren beslut om fortkörningsböter indelas ordningsböterna enligt hastighetsbegränsningsområde i två grupper. Systemet för böter för fortkörning presenteras i tabell 1.

Tabell 1. Böter för fortkörning i Sverige

Överskridning av begränsningen	Hastighetsbegränsning högst 50 km/h	Hastighetsbegränsning över 50 km/h
högst 15 km/h	800 kr	800 kr
15-30 km/h	1 200 kr	1 000 kr
30-40 km/h	Lämnas till åklagaren	1 200 kr

Större överskridningar av hastighetsbegränsningarna lämnas enligt nuvarande bestämmelser till åklagare, men systemet revideras som bäst. En arbetsgrupp i samband med riksåklagarämbetet lämnade sommaren 1997 ett förslag enligt vilket polisens rätt att utfärda böter utvidgas till allvarigare fall av fortkörning.

Riksåklagare har gett anvisningar om de fall där ordningsböter skall föreläggas för flera förseelser. Huvudregeln är att en gemensam ordningsbot skall fastställas för flera förseelser. Beloppet av den gemensamma ordningsboten beräknas så att man till den högsta ordningsboten lägger 50 % av det sammanlagda beloppet av böterna för de övriga förseelserna. Om ordningsboten räknad på detta sätt överstiger 2 500 kronor, föreläggs den överskjutande delen inte.

Gemensamt bötesstraff. Enligt 25 kap. 5 § brottsbalken kan böter dömas ut som gemensamt straff för flera brott, om påföljden för vart och ett av dem kan vara böter. Enligt 6 § i samma kapitel döms ett bötesstraff som gemensamt straff ut i form av dagsböter, om något av brotten föranleder dagsböter. Om påföljden för alla brott är penningböter, döms det gemensamma straffet ut som penningböter. De gemensamma dagsböterna får inte vara fler än 200 dagsböter, och de gemensamma penningböterna får inte vara högre än 5 000 kronor.

Till 25 kap. 5 § brottsbalken fogades ett nytt 2 stycke år 1991. Enligt det kan penningböter dömas ut för ett eller flera brott för vilka penningböter har bestämts som påföljd, och samtidigt böter av annan typ dömas ut för andra brott. I lagen förutsätts dock att härtill finns särskilda skäl. Särskilda skäl föreligger om det är frågan om brott av

så olika typ, att ett gemensamt straff skulle leda till ett oskäligt resultat. I ett gemensamt bötesstraff får inte heller enligt 5 § 3 stycket inkluderas brott för vilka straffet skall vara normerade böter eller böter som inte får förvandlas till fängelse. I Sverige kan dags-, penning- och ordningsböter förvandlas till fängelse. I speciallagstiftningen finns dock en mängd specialbestämmelser enligt vilka böter som dömts ut enligt lagen i fråga inte får förvandlas till fängelse.

Förvandlingsstraff. Utsökningsmyndigheten, kronofogden, har i Sverige omfattande befogenheter att driva in böter. Kronofogden kan avbryta indrivningen av böter om indrivningen skulle föranleda särskild olägenhet för den bötfällda eller för någon som blir försörjd av honom. Enligt en bestämmelse som trädde i kraft år 1996 har åklagaren på den ort där den bötfällda vistas rätt att hos underätten överklaga kronofogdens beslut att avbryta indrivningen (bötesverkställighetslagen, 13 §).

Obetalda böter kan förvandlas till fängelse i minst 14 dagar och högst tre månader. Böter förvandlas till fängelse bara i undantagsfall. Böter som inte har kunnat drivas in eller som inte har avbetalats, kan på talan av åklagaren förvandlas till fängelse om det är uppenbart att den bötfällda i syfte att tredskas har lämnat böterna obetalda eller om ett förvandlingsstraff annars av särskilda skäl är motiverat från allmän synpunkt.

Det är i första hand kronofogden som pröva behovet av förvandlingsstraff, dvs. om den bötfällda tredskas eller om det föreligger särskilda skäl. Om kronofogden anser att ett förvandlingsstraff är motiverat, skickar han en utredning om den bötfällda och hans ekonomiska omständigheter till åklagaren. Åkla-

garen inhämtar även ytterligare utredningar i saken som han anser behövliga.

Underrätterna har på 1990-talet bestämt förvandlingsstraff i mindre än 10 fall per år. I fängelserna finns varje år ett litet fåtal bötesfångar. Minskningen i antalet förvandlingsstraff för böter efter år 1983 har inte påverkat indrivningen av böter. Av de böter som utdöms i domstol drivs mer än 90 % in. Av alla böter indrivs ca 95 %.

Danmark

Allmänt. I Danmark används penningböter (sumbøde) och dagsböter (dagbøde). De bötesstraff som i domstol döms ut för brott mot strafflagen föreläggs i allmänhet som dagsböter. Penningböter döms ut för gärningar som är straffbara enligt annan lag än strafflagen. Största delen av alla böter är penningböter.

Dagsböter. I systemet med dagsböter skall gärningsmannens betalningsförmåga beaktas. Beloppet av en dagsbot fastställs enligt gärningsmannens genomsnittliga dagsinkomst. De grunder för uppskattning av dagsbotsbeloppet som anges i strafflagen är mycket lösa. Här beaktas förmögenhet, underhållsskyldighet och andra omständigheter som påverkar betalningsförmågan. I praktiken förekommer det en tendens att förenhetliga dagsböterna till standardbelopp. Det minsta dagsbotsbeloppet är två kronor.

Antalet dagsböter bestäms enligt gärningens klandervärdhet och övriga omständigheter som påverkar straffmätningen, till minst en och högst sextio dagsböter. I praktiken

varierar antalet dagsböter vanligen mellan 5 och 20. Bara i undantagsfall utdöms mer än 30 dagsböter.

Penningböter. För penningböter finns inte angivet något allmänt minimi- eller maximibelopp. När penningböter föreläggs skall beaktas gärningens klandervärdhet och särskilt gärningsmannens betalningsförmåga.

I praktiken fastställs dock en stor del av penningböterna, särskilt i fall som gäller ringa förseelser, enligt fasta tabeller. Statens högsta åklagarmyndighet fastställer bötetabellerna i samarbete med polismyndigheterna. Tabellerna är inte bindande för domstolarna, men i praktiken följer domstolarnas avgöranden samma linje.

De undantag från tabellböterna som görs enligt en bedömning av betalningsförmågan är schematiska. T.ex. för studerande och pensionärer är böterna vanligen hälften av tabellböterna. Inte heller i ett sådant fall får penningböterna vara mindre än 200 kronor. För en person som saknar inkomster borde böter inte fastställas till ett lägre belopp än 100 kronor. Också för arbetslösa sänks penningböterna regelmässigt till två tredjedelar av böterna enligt tabellen, dock inte under 200 kronor.

Polisen fastställer vid ett förenklat förfarande t.ex. fortkörningsböter. För bötesbeloppet finns en riktgivande tabell, i vilken böterna har graderats enligt överhastighetens procentuella storlek. Också polisen kan när den förelägger böter beakta att den bötfällde har en exceptionellt dålig betalningsförmåga. De riktgivande fortkörningsböterna anges i tabell 2.

Tabell 2. Riktgivande fortkörningsböter i Danmark

Fortkörning	Personbil, på annan än motorväg	Personbil på motorväg	Lastbil eller långtra-dare på alla vägar
Överskridning av begränsningen under 20 %	400 kr	600 kr	600 kr
20– 30 %	600 kr	900 kr	900 kr
30– 40 %	850 kr	1 300 kr	1 300 kr
40– 50 %	1 100 kr	1 700 kr	1 700 kr
50– 60 %	1 500 kr	2 200 kr	2 200 kr
60– 70 %	1 900 kr	2 900 kr	2 900 kr
70– 80 %	2 400 kr	3 600 kr	3 600 kr
80– 90 %	3 000 kr	4 500 kr	4 500 kr
90– 100 %	3 700 kr	5 600 kr	5 600 kr
100 % eller mer	4 500 kr	6 800 kr	6 800 kr

Penningböter används i Danmark också som påföljd för allvarligare brott. Då påverkas bötesbeloppet i första hand av hur grovt brottet har varit, om det är fråga om återfall och av den ekonomiska nytta som eftersträvs genom brottet.

Förvandlingsstraff. Om böterna inte betalas får den bötfällda i stället avtjäna ett förvandlingsstraff. Domstolen fastställer förvandlingsstraffets längd när den dömer ut ett straff i dagsböter. En dagsbot motsvarar en dags fängelse. Ett förvandlingsstraff för böter kan dock inte vara kortare än två dagar. Det minsta förvandlingsstraffet för penningböter som utdöms av domstol är två dagar och det längsta straffet är 60 dagar.

Av polisen förelagda penningböter upp till 10 000 kronor förvandlas enligt en i lag angiven skala till fängelse i 2–10 dagar. Penningböter på mer än 10 000 kronor som polisen utfärdat förvandlas till fängelse av domstolen på den bötfälldes boningsort.

Domstolen skall också besluta om för-

vandlingsstraffet skall avtjänas som fängelse eller arreststraff (hæfte). I praktiken avtjänas alla förvandlingsstraff som arreststraff.

Obetalda böter drivs in, om inte polisen beslutar att indrivningen är omöjlig eller väsentligt försvårar den bötfälldes levnadsförhållanden. Polisen beslutar också om verkställighet av förvandlingsstraff. Enligt justitieministeriets anvisningar kan polisen sänka bötesbeloppet eller avstå från att driva in det, om det är uppenbart att den bötfällda inte kan betala böterna och hans omständigheter är sådana att han utan egen förskyllan inte inom skälig tid kan betala böterna helt eller delvis. Vid prövningen skall också beaktas den allmänna lagskipningens effektivitet. Om den bötfällda t.ex. upprepade gånger har gjort sig skyldig till likartade brott eller kört motorfordon i berusat tillstånd, beaktas hans personliga och ekonomiska omständigheter i allmänhet inte, utan den bötfällda måste avtjäna förvandlingsstraffet för böterna.

Förvandlingsstraff för böter skall enligt justitieministeriets anvisningar inte i allmänhet verkställas om den bötfällda inte har fyllt 18 år.

Norge

Penningböter. I Norge används systemet med dagsböter inte alls. Bötesstraff är alltid penningböter.

I strafflagen anges inget maximi- eller minimibelopp för bötesstraff. Inte heller i speciallagarna finns maximigränser för bötesstraff, däremot kan det finnas bestämmelser om minimibelopp.

Vid mätning av ett bötesstraff skall enligt strafflagen förutom den brottsliga gärningen även beaktas gärningsmannens ekonomiska ställning (inkomster, förmögenhet, försörjningsskyldighet). Den dömda måste klara av att betala böterna.

I praktiken är det mycket beroende av brottets art i vilken mån gärningsmannens ekonomiska ställning beaktas. På böter som döms ut för ringa förseelser inverkar gärningsmannens ekonomiska ställning i all-

mänhet inte. Men när det gäller allvarligare brott görs en noggrannare avvägning. Exempelvis i brott i samband med näringslivet (överträdelse av bestämmelserna om priser, arbetsmiljö, förorening) har det ansetts nödvändigt med kännbara bötesstraff. Också när bestämmelserna om rattfylleri i vägtrafiklagen reviderades år 1988 var utgångspunkten för bötesbeloppet en och en halv gång bruttomånadslönen. Vidare förutsattes det att böterna endast i undantagsfall skulle kunna vara mindre än 10 000 kronor.

En specialform av penningböter är standardböter (standardbot) som föreläggs genom ett förenklat förfarande. Standardböter utfärdas av polisen enligt fastställda bötetabeller. T.ex. för fortkörningsförseelser bestäms böterna enligt den fasta skalan och bötesbeloppet beror på överhastighetens storlek. För att det förenklade förfarandet skall kunna användas måste den som gjort sig skyldig till trafikförseelsen godkänna böterna. Enligt den gällande tabellen från år 1990 varierar fortkörningsböterna mellan 300 och 3 000 kronor. Fortkörningsböterna i Norge framgår av figur 3.

Tabell 3. Fortkörningsböterna i Norge

Överskridning av högsta tillåtna hastighet	Hastighetsbegränsningen högst 60 mk/t	Hastighetsbegränsningen minst 70 mk/t
högst 5 km/t	400 kr	300 kr
högst 10 km/t	700 kr	500 kr
högst 15 km/t	1 000 kr	800 kr
högst 20 km/t	1 500 kr	1 100 kr
högst 25 km/t	2 000 kr	1 500 kr
högst 30 km/t	lämnas till åklagaren	2 000 kr
högst 35 km/t	lämnas till åklagaren	3 000 kr

Eftersom man vid det förenklade förfarandet inte kan beakta den bötfälldes ekonomiska omständigheter, har han alltid en möjlighet att föra saken till domstol.

Förvandlingsstraff. När domstolen dömer ut ett bötesstraff, bestämmer den samtidigt ett förvandlingsstraff, som verkställs om böterna inte betalas. Förvandlingsstraffet kan

vara minst en dag och högst tre månader långt. Förvandlingsstraffet för ett gemensamt bötesstraff kan vara högst fyra och en halv månad.

I lagen finns inte bestämmelser om förvandlingsförhållandet mellan böter och förvandlingsstraff som bestäms i dess ställe. I rättslitteraturen har det diskuterats huruvida

man vid mätningen av förvandlingsstraffet borde beakta hur grovt brottet har varit. Å andra sidan har det ansetts att förvandlingsstraffets stränghet skulle ha betydelse bara som ett sätt att förmå den bötfällda att betala sina böter, och att enbart detta borde beaktas vid straffmätningen. I dag anses det att båda faktorerna spelar in på mätningen av förvandlingsstraffet. Vid det förenklade förfarandet är i dag också bestämmandet av förvandlingsstraffet standardiserat.

Förvandlingsstraffet skall enligt lag verkställas, om böterna inte betalas. I praktiken kan den bötfällda ansöka om uppskov med verkställigheten och om benådning från förvandlingsstraffet. I Norge har straffanstalterna under de senaste åren varit överbelastade och många har fått vänta med verkställigheten av fängelsestraff. När köerna klaras av betraktas inte förvandlingsstraffen som brådskande.

Av alla utdömda böter betalas årligen ca 97 %.

2.3. Bedömning av nuläget

Över 80 % av de dagsböter som föreläggs vid strafforderförfarande döms ut för trafikbrott. Straffanspråket framställs vanligen av polisen genast när förseelsen har observerats vid trafikövervakning. Polisen har i praktiken inga möjligheter att i detalj börja utreda den bötfälldes inkomster och förmögenhet på den plats där vägtrafikförseelsen har ägt rum. Dagsbotsbeloppet fastställs nästan alltid enligt den bötfälldes egen uppgift. Åklagaren, som skall granska straffanspråket och utfärda straffordern, fastställer i allmänhet böterna enligt de uppgifter som finns antecknade i straffanspråket. I praktiken börjar man kontrollera de uppgifter som den bötfällda har lämnat bara om det finns skäl att misstänka att uppgifterna är väsentligt felaktiga.

Att uppgive felaktiga uppgifter för fastställande av böter har inte varit straffbart. I riksdagen behandlas för närvarande regeringens proposition med förslag till revidering av stadgandena om brott mot rättsskipning, myndigheter och allmän ordning samt om sexuellbrott (RP 6/1997 rd), i vilken det föreslås att bötesfusk skall kriminaliseras.

Det finns inga uppgifter om bötesfusket omfattning. De låga dagsbotsbeloppen ger dock vissa antydningar. Dagsboten fastställ-

des år 1996 till minimibelopp i 29 % av domarna för trafikbrott och i 55 % av domarna för övriga brott. En bötfälld utan familj kan ha en bruttoinkomst på högst 1 890 mark och t.ex. en bötfälld som försörjer två barn kan ha inkomster på högst 3 330 mark för att det lägsta dagsbotsbeloppet skall föreläggas honom. Belopp på mer än 100 mark fastställdes i endast 7 % av domarna för alla trafikbrott och i 2 % av domarna för övriga brott. Sådana bötfällda har inkomster på över 9 000 mark om de inte har familj och över 10 000 mark om de har familj (två barn). De inkomster som uppges av de bötfällda vid vägtrafikbrott förefaller oproportionerligt låga i förhållande till inkomststatistiken. Enligt vissa uppskattningar går staten miste om cirka en femtedel av bötesinkomsterna på grund av bötesfusk.

I det nuvarande systemet som bygger på bruttoinkomsten beaktas inte beskattningens inverkan på den bötfälldes inkomster. Detta har inte ansetts vara rättvist. Att systemet har uppfattats som orättvist kan ha varit en bidragande orsak till att inkomsterna uppges som lägre än vad de egentligen är. I den offentliga debatten har det många gånger framförts att dagsbotsbeloppet borde bestämmas enligt nettoinkomsten, dvs. den bötfälldes disponibla inkomst efter skatt. I programmet för statsminister Paavo Lipponens regering konstateras, att möjligheterna att utgå från nettoinkomsten i stället för bruttoinkomsten vid fastställande av böter skall utredas.

Antalet ordningsböter för fortkörning har minskat årligen sedan slutet av 1980-talet. Denna utveckling stannade upp så sent som år 1996. Detta kan ha berott på att tyngdpunkten i övervakningen i och med de förändrade övervakningsmetoderna och de växande överhastigheterna har förflyttats till övervakning av stora hastigheter. Som påföljd för vägtrafikbrott har ordningsboten dock visat sig vara lyckad och effektiv. Lagstiftningen om ordningsbot är däremot svårtolkad. I ordningsbotslagen och lagen om ordningsbot i vägtrafik finns sådana bestämmelser om förutsättningarna för påförande av ordningsbot som är överlappande och delvis motsägelsefulla.

Förvandlingsstraffet för böter behövs som påtryckningsmedel för betalningen av böter. På grund av det stora antalet böter som skall förvandlas måste förvandlingsförfarandet vara i viss mån summariskt. Ett schablon-

mässigt förfarande är dock samtidigt ett problem. Förfarandet ger sällan myndigheterna uppgifter om de bötfälldas personliga förhållanden och förändringar i deras livssituation. Åklagarna är i princip skyldiga att reda ut varför böterna inte har betalats, men i praktiken är åklagarna rätt passiva i detta avseende. Delvis torde detta förklaras av att åklagarna i dag inte har någon prövningsrätt när det gäller att inleda förfarandet med förvandlingsstraff. Den bötfällda skall instämmas till rättegång för bestämmande av förvandlingsstraff, oberoende av arten av det brott som föranledde böterna, hur obetydliga böterna eller den obetalda delen av dem är och orsakerna till att böterna inte har betalats.

Domstolarna har enligt 2 kap. 5 § 4 mom. strafflagen en möjlighet att avstå från att bestämma förvandlingsstraff eller att bestämma förvandlingsstraffet till kortare tid än vad som föreskrivits. Domstolarna har i mycket liten utsträckning utnyttjat denna möjlighet. En orsak är att svarandena inte infinner sig och eventuella förmildrande omständigheter inte alls kommer till domstolens kännedom. Domstolarna tolkade också länge lagens ordalydelse snävt, så att den allmänna laglydnaden inte ansågs tillåta att förvandlingsstraff inte bestämdes t.ex. på grund av att den bötfällda inte kunde betala eller var ung. Denna linje har under de senaste åren i någon mån lindrats av högsta domstolens prejudikat beträffande förvandlingsstraff för böter, som har gällt fall där den bötfällda varit betalningsoförmögen (HD 1993:110, 1993:111 och 1995:11).

3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

3.1. Mål och medel

Som påföljd för de allvarigare brotten är böter ett alternativ till ett kort fängelsestraff. Därför måste straffet vara tillräckligt strängt för att kännas i den bötfälldes dagliga liv. Det är inte skäl att frångå målet att påföljden för brottet skall vara lika sträng för gärningsmän i olika förmögenhetsställning. Det system som bäst lämpar sig för detta mål är ett system med dagsböter som beaktar de bötfälldas olika förmögenhetsställning.

Systemet med dagsböter har utvecklats i Norden, varifrån det på 1970- och 1980-talen har spritt sig till flera andra länder i Eu-

ropa t.ex. till Tyskland, Österrike och Frankrike. Systemet kan med fog anses vara ett mera utvecklat och rättvist system för fastställande av böter än böter till fast belopp. Böter i form av dagsböter bör därför hållas kvar som grundform för bötesstraffet som påföljd för andra än ringa brott.

När man i tiden gick inför att använda bruttoinkomsten som grund för dagsbotsbeloppet ville man att böterna på ett rättvist sätt skulle drabba olika grupper av inkomsttagare. Tanken har varit att de verkliga skillnaderna i de bötfälldas betalningsförmåga skall bli beaktade via skatteprogressionen. Skillnaderna bygger på att av en liten inkomst går en större del till nödvändig konsumtion än av en större inkomst. Problemet i samband med böter som bygger på bruttoinkomsten är dock att också den del av inkomsten som betalas i skatt höjer bötesbeloppet. Detta har med rätta kritiserats. När man bedömer vad som skulle vara ett skäligt bötesbelopp i förhållande till den bötfälldes betalningsförmåga, borde därför beskattningens inverkan beaktas mera än i dag.

Också räknat enligt nettoinkomsten skulle det vara möjligt att beroende på beräknings sättet komma till böter av ungefär nuvarande belopp i de olika grupperna av inkomsttagare. Detta innebär att systemets progressiva verkan består, vilket inte löser de problem som framkommit. Å andra sidan kan man inom ett system som bygger på bruttoinkomsten lindra skatteprogressionen, t.ex. genom att från den bötfälldes inkomst dra av en procentuell andel som motsvarar inkomstskattens progression. En sådan räkneregeln används i Sverige för att fastställa dagsbotsbeloppet. Genom att ändra beräknings sättet kan man således uppnå det önskade resultatet, oberoende av om böterna bestäms utgående från brutto- eller nettoinkomsten. De olika alternativen för fastställande av dagsbotsbeloppet finns presenterade i Strafflagsprojektets förslag om böter, förvandlingsstraff och ordningsbot (justitieministeriets lagberedningsavdelnings publikation 1/1996).

Målet när bötesystemet revideras är att böterna skall fastställas utgående från den bötfälldes verkliga disponibla inkomst och att bötesbeloppet skall uppfattas som rättvist i de olika grupperna av inkomsttagare. Systemet skall resultera i en bötesnivå som är kriminalpolitiskt motiverad.

Bötesystemet bygger i dag på den bötfäll-

des egna uppgifter om inkomster och förmögenhet. Bötesfusk minskar påföljdens och hela straffsystemets trovärdighet. I andra betalningssystem som bygger på betalningsförmågan förutsätts nästan alltid att uppgifterna om personens inkomst kontrolleras utgående från antingen skatteintyget eller ett av arbetsgivaren utfärdat löneintyg. Också bedömningen av den bötfälldes betalningsförmåga för föreläggande av dagsböter bör i framtiden bygga på kontrollerade uppgifter.

Det är motiverat att i stället för dagsböter använda böter till fast belopp, när det är frågan om lindriga förseelser där straffet av praktiska skäl bör föreläggas i ett så enkelt förfarande som möjligt. Fördelarna med ett summariskt förfarande av ordningsbotstyp är avsevärda vid ett massförfarande vid t.ex. trafikförseelser. Det har visat sig besvärligt att på plats reda ut den bötfälldes inkomster och förmögenhet på det sätt som krävs för systemet med dagsböter. Genom att utveckla dataförbindelserna kan man göra det lättare att få uppgifter om inkomsten. Men för att förelägga ordningsbot behöver den övervakande myndigheten mindre tid än för att förelägga dagsböter, vilket möjliggör flera övervakningskontakter. Om man utvidgar systemet med ordningsbot kan man effektivisera övervakningen av trafikbrott, eftersom en större del av arbetsinsatsen kan användas för detta.

Bland dem som gör sig skyldiga till fortkörning och andra trafikförseelser finns det också många medborgare med goda inkomster. Om man avskaffar systemet med dagsböter och går över till ordningsbotssystemet innebär det att bötesnivån sjunker betydligt för alla med goda inkomster som gör sig skyldiga till fortkörning. För personer med små inkomster innebär det däremot att bötesbeloppet stiger.

Det är svårt att till fullo förutse hur trafiksäkerheten påverkas om användningen av systemet med ordningsbot utvidgas. De flesta förare har insett hastighetsbegränsningarnas betydelse för trafiksäkerheten och överskrider i allmänhet inte den största tillåtna hastigheten. En del förare kör för fort av tillfälliga orsaker som beror på trafiksituationen. De har inte nödvändigtvis någon exakt uppfattning om den nuvarande bötesnivån, och förändringar i bötesnivån påverkar kanske därför inte direkt deras körsätt. Men utöver dessa förare finns det en grupp förare

som ofta kör för fort. För dem bör man finna en balans så att ordningsbotens storlek och sannolikheten för att en sådan skall föreläggas dem blir tillräckligt stor för att minska frestelsen att överskrida den högsta tillåtna hastigheten trots att bötesnivån sjunker.

För vissa förare, vilka har konstaterats göra sig skyldiga till trafikförseelser klart oftare än andra, är problembeteendet i trafiken relativt bestående, och det leder fortlöpande till risksituationer. En av de viktigaste förutsättningarna för en utvidgning av systemet med ordningsbot är därför att det nuförtiden finns en möjlighet att förordna om en administrativ körkortspåföljd för s.k. problemförare. Körförbud kan enligt 75 § 2 mom. 5 punkten vägtrafiklagen meddelas en körkortsinnehavare som minst fyra gånger inom två år eller tre gånger inom ett år har gjort sig skyldig till bl.a. en fortkörningsförseelse som bestraffas med ordningsbot. En ny förare kan meddelas körförbud en trafikförseelse tidigare.

Trafikbeteendet påverkas utom av påföljdsnivån också av hur ofta myndigheterna ingriper mot ett beteende som strider mot reglerna. Egna erfarenheter och iakttagelser av myndigheternas åtgärder och övervakning formar förarens uppfattning om risken för att bli fast. I detta avseende har de anmärknings- eller ordningsböter som polisen ger en nästan lika stor förebyggande verkan som höga dagsböter har för de flesta förare. I propositionen har man därför utgått från att övervakningen inte åtminstone skall minska kvantitativt inom det föreslagna tillämpningsområdet för ordningsboten.

Böter är ett lindrigare straff än fängelse. Om det bestäms att den bötfällda skall i fängelse på grund av obetalda böter förlorar man i allmänhet de kriminalpolitiska fördelar som man har försökt uppnå genom bötesstraffet (personen i fråga kan bibehålla sina familje- och övriga sociala relationer, sin arbetsplats och sin bostad). Som förvandlingsstraff för böterna kunde det därför vara förnuftigt att i stället för fängelse använda någon lämplig form av öppen påföljd.

Av de nuvarande påföljderna är det närmast samhällstjänst som kommer i fråga. En person kan förordnas till samhällstjänst bara om han ger sitt samtycke till detta. Eftersom alla som har obetalda böter inte vill eller inte kan utföra samhällstjänst, kommer samhällstjänst inte i fråga som enda förvandlingsstraff, utan bara som ett alternativ till

bötesfängelse. Det finns dock tre orsaker till att samhällstjänst inte föreslås ens som alternativ till bötesfängelse. För det första bestäms det för många förvandlingsstraff. För att samhällstjänst skall kunna bestämmas måste det i dag göras en utredning om den dömdes lämplighet för sådan tjänst. Underätterna behandlar årligen 20 000 mål som gäller förvandling av böter. Kriminalvårdsförbundens resurser räcker inte till för lämplighetsutredningar för så många dömda. Det är dock motiverat att personens lämplighet bedöms innan samhällstjänsten inleds. För det andra kan samhällstjänst inte i praktiken vara ett alternativ till förvandlingsstraff, eftersom de flesta som hamnar i fängelse för böter skulle anses vara olämpliga för samhällstjänst på grund av sina levnadsvanor. Den tredje orsaken är att förvandlingsstraffen för böter är korta. Av alla sådana straff är 2/3 högst 30 dagar långa. En mängd så korta samhällstjänststraff skulle inte vara ändamålsenliga för tjänstgöringsställena.

3.2. De viktigaste förslagen

Samlande av bestämmelserna i strafflagen

De viktigaste bestämmelserna om dagsböter, förvandlingsstraff och ordningsbot föreslås bli placerade i strafflagen i ett nytt 2 a kap. om böter, förvandlingsstraff och ordningsbot. Kapitlet kallas nedan kort för kapitlet om böter. I det finns särskilda avsnitt om böter, förvandlingsstraff för böter samt ordningsbot.

I strafflagens kapitel om böter föreslås inte ingå någon bestämmelse som styr valet av straffart mellan böter och fängelse. I samband med den fortsatte totalrevideringen av strafflagen är det meningen att det i strafflagen skall införas ett särskilt kapitel om valet av straffart, och dessa bestämmelser placeras i det kapitlet. I detta skede definieras i avsnittet om ordningsbot i kapitlet om böter bara förhållandet mellan ordningsbot och böter så att det konstateras att ordningsbot är ett förmögenhetsstraff som är lindrigare än böter.

Revideringen av systemet med dagsböter

Övergång till nettosystemet. I propositionen föreslås att man går över från att bestämma dagsbotsbeloppet enligt bruttotoinkomsten till att bestämma det enligt den böt-

fälldes nettoinkomst. Samtidigt föreslås en ändring i sättet att beräkna dagsbotsbeloppet.

Om det nuvarande sättet att beräkna dagsbotsbeloppet (en tredjedel av dagsinkomsten) bibehålls när man går över till att använda nettoinkomsten i stället för bruttotoinkomsten, sjunker bötesnivån markant från vad den är i dag. För en bötffälld person utan familj med en bruttotoinkomst på 10 000 mark per månad bestäms dagsbotsbeloppet i dag till 111 mark. Om man håller kvar det nuvarande sättet att beräkna dagsboten men går över till nettosystemet, blir dagsboten för honom 75 mark. En person som förtjänar 25 000 mark i månaden får i dag en dagsbot på 278 mark. Enligt nettosystemet sjunker dagsbotsbeloppet till 151 mark. Om man går över till nettosystemet och bibehåller det nuvarande sättet att beräkna dagsbotsbeloppet, skulle dagsbotsbeloppet sjunka med mer än en tredjedel för personer med en medelstor inkomst och för storinkomsttagare till mindre än hälften av vad det är i dag.

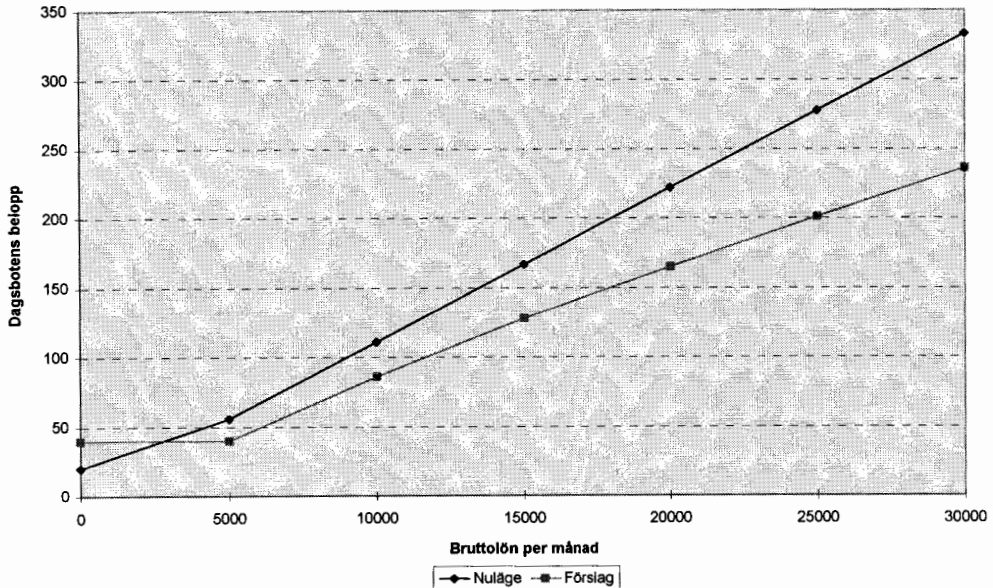
Av alla böter föreläggs största delen för trafikbrott. En utvidgning av tillämpningsområdet för ordningsbot på det sätt som beskrivs nedan minskar antalet dagsböter som bestäms för trafikbrott. Stränghetsgraden hos dagsböterna för dem som döms för de grövsta trafikbrotten kan emellertid inte utan att trafiksäkerheten allvarligt äventyras sänkas så mycket som en övergång till användningen av nettoinkomsterna i det nuvarande systemet skulle innebära. Det är inte heller kriminalpolitiskt motiverat att markant sänka bötesnivån för sådana typiska bötesbrott som snatteri, olovligt brukande eller lindrig miss-handel. Också som påföljd för flera andra brott är det skäl att bibehålla möjligheten att döma ut kännbara böter som ett alternativ till ett kort fängelsestraff.

Dagsboten har sedan gammalt fastställts som en del av dagsinkomsten, vilket också namnet anger. Bötesbeloppet har på detta sätt anpassats till den bötffälldes betalningsförmåga. I dag används i allmänhet inkomsten per månad som mätare på inkomstnivån. Därför föreslås att till grund för fastställandet av böterna inte skall läggas inkomsten per dag utan den bötffälldes genomsnittliga månadsinkomst, beräknad utgående från hans årsinkomst. Denna till den bötffälldes betalningsförmåga anpassade bötesform skulle dock alltjämt kallas vid sitt historiska namn dagsböter. Också internationellt används allmänt motsvarande benämningar.

I propositionen föreslås att när man går över till att fastställa böterna enligt den bötfälldes nettoinkomster och enligt månadsinkomsten i stället för enligt dagsinkomsten, skall sättet att beräkna dagsbotsbeloppet samtidigt ändras. Det nuvarande och det föreslagna dagsbotsbeloppet i de olika in-

komstkategorierna (frånsett inverkan av underhållsskyldighet) framgår av diagrammet nedan. Beskattningens totala inverkan har beräknats enligt uppgifterna för 1998. Den vertikala axeln anger beloppet av en dagsbot och den horisontala axeln den bötfälldes bruttolönsbelopp per månad.

Diagram 1. Dagsbotsbelopp

I diagrammet har den bötfälldes bruttolönsbelopp angetts med 5 000 marks mellanrum. Diagrammet ger därför en något inexact bild av bötesbeloppet för den som förtjänar mindre än 5 000 mark per månad. I verkligheten är dagsbotens belopp i bruttosystemet 20 mark för alla dem som förtjänar högst 1890 mark. I det föreslagna nettosystemet är dagsbotens belopp 40 mark för den som förtjänar mindre än gränsvärdet på ca 5 100 mark per månad.

Förslag till fastställande av dagsbotsbeloppet. Dagsbotsbeloppet skall enligt förslaget fastställas så att det är skäligt i förhållande till den bötfälldes betalningsförmåga. Som skäligt dagsbotsbelopp skall anses en sextionedel av den bötfälldes genomsnittliga månadsinkomst, beräknad enligt senast verk-

ställda beskattning, med avdrag för de skatter och avgifter som bestäms i förordning samt ett fast baskonsumtionsavdrag. Om den bötfällda är underhållsskyldig eller har förmögenhet kan det sänka eller höja dagsboten. Vad som är skäligt är således definierat i lag och behöver inte bedömas separat när böterna utfärdas.

Den som utfärdar böterna behöver i praktiken inte i allmänhet beräkna dagsbotsbeloppet enligt det lagstadgade beräkningsschemat. Den som utfärdar böterna kommer precis som i dag att till sin hjälp ha tabeller med färdigt beräknade grundbelopp för dagsboten enligt den bötfälldes nettoinkomst och med hänsyn till en eventuell underhållsskyldighet. Det är också möjligt att man när polisen och rättsförvaltningen får en adb-ba-

serad rätt att göra förfrågningar i beskattningsdatafilerna, kunde ta i bruk ett beräkningsprogram som räknar dagsbotsbeloppet enligt uppgifterna om den bötfälldes inkomster.

För den bötfälde beräknas enligt förslaget en genomsnittlig månadsinkomst på basis av årsinkomsten. Att man går över till att beräkna dagsbotsbeloppet enligt månadsinkomsten påverkar också hur stor del av sin inkomst den bötfälde skall förordnas att betala i böter. I stället för nuvarande en tredjedel av dagsinkomsten blir bötesbeloppet enligt förslaget en sextiondedel av den genomsnittliga månadsinkomsten. Detta räknasätt ger en bötesnivå på en kriminalpolitiskt godtagbar nivå. Största delen av de böter som fastställs på det föreslagna sättet blir något lindrigare än enligt nuvarande räknasätt. Att böterna på det sätt som föreslagits blir lägre väntas dock inte nämnvärt försämra trafiksäkerheten. Böter blir inte heller mindre lämpliga som påföljd för andra brott än trafikbrott.

Med nettoinkomst kan man när böterna fastställs avse den inkomst som återstår när alla direkta skatter eller bara inkomstskatten till staten har dragits av från bruttoinkomsten. Om man anser det nuvarande brutto-systemets största problem vara den progressiva inkomstbeskattningen, skulle det vid övergången till nettoinkomsten vara naturligt att från den bötfälldes bruttoinkomst dra av bara andelen för inkomstskatten till staten. Om man utgår från den verkliga disponibla inkomsten efter skatter och avgifter, bör från den bötfälldes bruttoinkomst dras av alla de skatter och avgifter som debiteras vid beskattningen. I förslaget har man gått in för det senare alternativet, vilket innebär att i den inkomst som ligger till grund för böterna beaktas alla direkta skatter som fastställs på grundvalen av inkomsten och de avgifter som bestäms närmare genom förordning.

Vid bedömningen av betalningsförmågan bör det beaktas att ju mindre den bötfälldes inkomster är, desto större är den del som går åt till direkt konsumtion. Detta beaktas i förslaget i form av ett baskonsumtionsavdrag från inkomsten. Alla bötfällda personer skall ha rätt till detta avdrag. Eftersom avdraget är ett standardbelopp, blir fördelen dock proportionellt större för personer med små inkomster än för storinkomsttagare. Genom baskonsumtionsavdraget från inkomsten vill man på detta sätt beakta de bötfälldas betal-

ningsförmåga.

Genom inkomstskattelagen (1535/1992) har beskattningen av kapitalinkomster avskilts från beskattningen av förvärvsinkomster. För att avkastningen av förmögenhet också i fortsättningen skall påverka bötesbeloppet, måste till grund för bötesbeloppet läggas förutom den bötfälldes förvärvsinkomst också hans kapitalinkomster. Också för näringsidkare och lantbrukare betraktas den företagsinkomst som skall fördelas i beskattningen delvis som kapitalinkomst och delvis som förvärvsinkomst (30 §).

Böterna skall enligt förslaget fastställas på grundvalen av de beskattningsbara förvärvs- och kapitalinkomsterna. Beskattningsbara inkomstöverföringar, vilka beskattas som förvärvsinkomst, t.ex. utkomstskydd för arbetslösa och pensioner, kommer därmed också att påverka bötesbeloppet. Däremot påverkas bötesbeloppet inte av skattefria inkomster, t.ex. de skattefria socialförmåner som finns uppräknade i 92 § inkomstskattelagen. För låginkomsttagare kan socialförmånerna utgöra en betydande del av inkomsterna. De skattefria inkomsternas karaktär och belopp borde emellertid utredas separat när böterna fastställs, och i praktiken är det inte möjligt att börja med sådana utredningar. Beaktandet av dessa inkomster genom att utnyttja adb är heller inte möjligt i samband med denna reform, eftersom antalet olika inkomsttyper och utbetalare är stort.

Det minsta dagsbotsbeloppet har sedan år 1985 varit 20 mark. Det minsta beloppet föreslås bli höjt till 40 mark. Med hänsyn till förändringen i penningvärdet borde det minsta bötesbeloppet höjas till ca 30 mark (28,60 mark), för att värdet skall motsvara 20 mark år 1985. Det är dock motiverat att höja dagsbotsbeloppet mera kännbart, bl.a. på grund av att de skattefria inkomstöverföringarna som påverkar låginkomsttagares betalningsförmåga annars inte kunde beaktas vid fastställande av böter. Eftersom det minsta dagsbotsbeloppet har varit så lågt, har det i dagens läge vid ringa brott lett till en bötesnivå som kanske inte alltid har haft den önskade förebyggande effekten på den bötfälde. Det är också svårt att samordna systemen med dagsböter respektive ordningsbot när det gäller trafikförseelser, om det minsta dagsbotsbeloppet är mycket lågt. Det totala dagsbotsbeloppet måste alltid höjas så att det blir lika stort som den högsta ordningsbot som döms ut för ett likartat brott. Detta le-

der till att vi har ett hastighetsområde inom vilket straffbeloppet inte förändras trots att överskridningen blir större. Området av oförändrade böter blir desto större, ju mindre det minsta dagsbotsbeloppet är.

Risken med en kännbar höjning av det minsta dagsbotsbeloppet är å andra sidan att antalet förvandlingsstraff för böter växer. Den i propositionen angivna möjligheten att i vissa fall avstå från krav på och utdömande av förvandlingsstraff skulle dock delvis minska denna risk.

Bötesbeloppet påverkas även av den bötfälldes förmögenhet och underhållsskyldighet. Beloppen för dessa föreslås bli justerade i ungefär samma förhållande som det minsta dagsbotsbeloppet höjs. Om dessa samt om beräkning av den genomsnittliga månadsinkomsten och om baskonsumtionsavdragets belopp utfärdas närmare bestämmelser i förordning.

Inkomstbegreppet vid beräkning av nettoinkomsten. I olika skeden av beskattningen används olika inkomstbegrepp. Dessa inkomstbegrepp finns uppräknade i 29–30 § inkomstskattelagen, där det talas om skattepliktig förvärvs- och kapitalinkomst, nettoförvärvsinkomst och nettokapitalinkomst samt beskattningsbar förvärvsinkomst och beskattningsbar kapitalinkomst.

Skattepliktig inkomst är med undantag av skattefria inkomster den skattskyldiges inkomst i pengar eller pengars värde. För löntagare och pensionärer kan den skattepliktiga inkomsten i allmänhet definieras klart. För näringsidkare och yrkesutövare samt jordbrukare är däremot begreppet skattepliktig inkomst ett obestämt begrepp. T.ex. för en köpman är hela affärens bruttoårsförsäljning skattepliktig inkomst. Därför kan den skattepliktiga inkomsten inte läggas till grund när böterna beräknas.

Nettoförvärvsinkomsten och nettokapitalinkomsten beräknas enligt 30 § inkomstskattelagen så att från de skattepliktiga förvärvs- och kapitalinkomsterna avdras utgifterna för inkomstens förvärvande eller bibehållande (naturliga avdrag). Från nettoförvärvsinkomsten och nettokapitalinkomsten har däremot inte gjorts andra avdrag som den skattskyldige eventuellt har rätt att göra vid stats- och kommunalbeskattningen. Först när man från nettoförvärvsinkomsten och nettokapitalinkomsten har gjort också de avdrag som skall göras vid stats- och kommunalbeskattningen kommer man fram till den beskattningsbara

inkomst, enligt vilken skatterna bestäms.

Den beskattningsbara förvärvsinkomsten kan fastställas till olika belopp i kommunal- och statsbeskattningen. Detta beror på att avdrag till olika belopp och av olika typ beviljas vid stats- respektive kommunalbeskattningen. På kapitalinkomsterna betalas skatt bara till staten, så från den görs avdrag bara i statsbeskattningen. Det är inte alls klart hur man när böterna bestäms kunde beakta de olika avdragen vid kommunal- respektive statsbeskattningen och den därmed olika stora beskattningsbara inkomsten.

Nettoförvärvsinkomsten och nettokapitalinkomsten, i fråga om vilka detta problem inte uppstår, är härvid det mest entydiga inkomstbegreppet. I propositionen har man gått in för att vid beräkning av den bötfälldes nettoinkomst dra av den bötfälldes skatter och avgifter från hans nettoförvärvsinkomst och nettokapitalinkomst. Det föreslås att bestämmelser om hur detta i beskattningen använda inkomstbegrepp skall användas när böterna fastställs skall utfärdas genom förordning.

När man drar av skatter och avgifter från nettoförvärvsinkomsten och nettokapitalinkomsten blir nettoinkomsten för en bötfälld som har rätt till övriga avdrag vid stats- och kommunalbeskattningen och därmed även dagsbotsbeloppet större än för en bötfälld som inte har rätt till motsvarande avdrag. Detta förefaller först vara ett problem, eftersom avdrag vid beskattningen i allmänhet beviljas för att den skattskyldiga har mycket små inkomster eller för att han antas ha särskilda utgifter på grund av sina levnadsförhållanden. De avdrag som beviljas på sociala grunder förlorar dock allt mer sin betydelse vid beskattningen. Det viktigaste avdraget för en vanlig löntagare är i dag avdraget för räntorna på bostadslån vid statsbeskattningen. I nettobötesystemet är utgångspunkten att böterna bestäms enligt den disponibla inkomst som återstår när skatterna är betalda. Det måste också vara så enkelt som möjligt att fastställa böterna. När böterna fastställs kan man därför inte beakta de beskattningpolitiska orsakerna till att avdrag som ökar den skattskyldiges nettoinkomst beviljas vid beskattningen.

Bestämmande av böter enligt beskattningsuppgifterna. Dagsbotsbeloppet fastställs enligt förslaget i första hand utgående från den bötfälldes inkomster enligt den senast verkställda beskattningen. Genom att böterna be-

stäms enligt beskattningsuppgifterna minskar möjligheterna till bötesfusk markant, vilket gör det lättare att behandla de bötfällda på ett jämbördigt sätt. Om man inte på ett tillförlitligt sätt kan utreda den bötfälldes inkomster och förmögenhet ur beskattningsuppgifterna eller om de väsentligt har förändrats efter den senast verkställda beskattningen, kan de också uppskattas enligt någon annan tillgänglig utredning.

De uppgifter om inkomst och förmögenhet som framgår av den bötfälldes beskattning och som behövs när böterna bestäms borde finnas tillgängliga för polisen eller åklagaren i samband med förundersökningen. Också domstolarna har behov av att få den bötfälldes beskattningsuppgifter för bestämmande av böterna.

En kontakt till skatteregistret eller annat överlämnande av uppgifter rörande beskattningen av medborgarna till polisen eller domstolarna i annat än enskilda fall betraktas som massutlämnande enligt personregisterlagen (471/1987). Personregisterlagen reglerar dock inte överlämnande av personuppgifter myndigheterna emellan, utan en bestämmelse om detta finns i 3 kap. 18 a § lagen om allmänna handlingars offentlighet (83/1951). Till sitt innehåll överensstämmer bestämmelsen med motsvarande bestämmelse i personregisterlagen (19 §). Enligt 18 a § lagen om allmänna handlingars offentlighet får personuppgifter ur en teknisk upptagning ges ut som massutlämnande, om utlämnandet sker enligt någon annan lag eller enligt förordning. Bestämmelserna om allmänna handlingars offentlighet och tystnadsplikt skall revideras i sin helhet genom regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om offentlighet i myndigheters verksamhet (RP 30/1998 rd).

Enligt det upphävda 132 § 2 mom. beskattningsslagen som skall tillämpas till utgången av år 1999 har åklagaren och polisen i dag rätt att i enskilda fall få sådana upplysningar ur beskattningshandlingarna som behövs för att fastställa dagsböters belopp. Bestämmelsen ger inte rätt till massutlämnande.

Med tanke på datasekretessen kan det dock anses motiverat att det föreskrivs i lag om skapande av tekniska anslutningar till skattemyndigheternas register. En bestämmelse som ger rätt att använda en teknisk anslutning kan inte placeras i det upphävda 132 § 2 mom. beskattningsslagen. Därför

föreslås att det stiftas en lag om utlämnande av beskattningsuppgifter för fastställande av böter. Enligt den föreslagna lagen kan skatteförvaltningen för fastställande av dagsbotsbeloppet lämna ut till åklagare, polismyndigheter samt domstolar uppgifter om den skatteskyldiges inkomster och förmögenhet samt andra uppgifter om beskattningen. Uppgifterna kan också lämnas ut med hjälp av teknisk anslutning.

Vid finansministeriet bereds som bäst en regeringsproposition med förslag till lagstiftning som gäller offentlighet, hemlighållande och utlämnande av uppgifter gällande beskattningen. I detta sammanhang skall frågor som gäller utlämnande av uppgifter övervägas särskilt. Därför föreslås att den föreslagna speciallagen om utlämnande av beskattningsuppgifter för bestämmande av böter stiftas att gälla en viss tid.

Skyldigheten att övervaka användningen av uppgifter och sörja för dataskyddet vid utlämnande av uppgifter bestäms enligt de allmänna bestämmelserna som gäller för skyddet av personuppgifter. Sålunda är bl.a. den som uppgifterna utlämnas till skyldig att övervaka dataskyddet samt att uppgifterna användas för det ändamål som anges i lagen. För närvarande ingår bestämmelserna om skyddet för personuppgifter i personregisterlagen, som man har för avsikt att justera i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och det fria flödet av sådana uppgifter.

Massutlämnandet av beskattningsuppgifter begränsas till de uppgifter som är väsentliga för fastställandet av böter. Polisen, åklagarna och domstolarna skall därmed inte ha rätt att få upplysningar om den skatteskyldiges alla beskattningsuppgifter. För beräkning av nettoinkomsten utlämnas uppgifter om den bötfälldes nettoförvärsinkomst och nettokapitalinkomst, som fastställts vid den senast verkställda beskattningen. För beräkning av nettoinkomsten bör man av skattemyndigheterna också få uppgifter om skatter och avgifter samt om sådana andra genom förordning närmare fastställda avgifter som upp bärs av den bötfällda i samband med beskattningen. Skattemyndigheterna kan också ge upplysningar om storleken av den bötfälldes beskattningsbara förmögenhet och eventuellt om hur många personer han försörjer.

Behovet att få upplysningar om beskatt-

ningsuppgifterna är störst inom polisförvaltningen. Största delen av strafforderböterna föreläggs för vägtrafikbrott. Ett straffanspråk med anteckning om dagsbotsbeloppet skrivs ut i polisbilen på den plats där trafikbrottet har ägt rum. De beskattningsuppgifter som behövs för fastställande av böterna måste fås till polisbilen utan dröjsmål och vilken tid på dygnet som helst. Till polisbilen kan man få uppgifterna via en GSM-telefonkontakt eller via det skyddade polisradionätet från polisens jourcentral. Jourcentralerna skulle stå i terminalkontakt (frågerätt) till ett register med uppgifter som behövs för fastställande av böter.

Cirka 20 procent av böterna föreläggs i domstol. Inom justitieförvaltningen (åklagarna och domstolarna) blir behovet att ställa frågor därmed något mindre än hos polisen. Justitieförvaltningen har beredskap att ge åklagarna och domstolarna teknisk anslutning till beskattningsuppgifterna. Inom justitieförvaltningen används redan adb-baserade diariesystem för åklagarna och tingsrätterna. År 1997 har man börjat ta i bruk det nya målhanteringssystemet i brottmål. I samband med detta system är det möjligt att för både åklagarna och domstolarna skapa en anslutning till ett register med de beskattningsuppgifter som behövs för fastställande av böter.

Förvandlingsstraff

Att böter förvandlas till fängelse är totalt sett en sak som berör en rätt liten grupp bötfällda. Årligen utdöms böter i 300 000 fall och mer än 90 % av böterna drivs in. Ungefär 75 % av alla böter betalas självmant redan inom två veckor. Mer än 90 % av böterna drivs in också i Sverige, där förvandlingsstraff är ytterst sällsynta. Att indrivningen av böterna lyckas så bra beror således inte enbart på hotet om förvandlingsstraff för böter. Hotet om förvandlingsstraff har dock betydelse som ett medel för att säkerställa indrivningen av böterna och som upprätthållare av den allmänna laglydnaden.

Bestämmelserna om förvandlingsstraff och om straffets längd föreslås av dessa orsaker kvarstå huvudsakligen oförändrade. För en person som dömts till böter och av vilken böterna inte har blivit indrivna, skall i stället för de obetalda böterna som förvandlingsstraff bestämmas fängelse.

Åklagaren har i dag en möjlighet att låta

bli att väcka åtal för gärningen, och domstolen har rätt att låta bli att döma ut straff på grunder som kallas ringhet, ungdom, skälighet och konkurrens. Det har ansetts nödvändigt att det finns en möjlighet att avstå från åtgärder av påföljdskaraktär, dvs. att avstå från åtgärder trots att den åtalade anses ha gjort sig skyldig till brottet, eftersom detta gör systemet mera skäligt. I vissa fall kan någon annan form av myndighetskontroll vara betydligt mera ändamålsenlig än en straffrättslig reaktion. Syftet med bestämmelserna om åtgärdseftergift är också att inrikta myndigheternas resurser på bästa möjliga sätt.

Orsakerna till åtgärdseftergift talar också för att man avstår från att yrka på och bestämma förvandlingsstraff. Därför föreslås i propositionen att åtgärdseftergiften i tillämpliga delar skall utvidgas att gälla också förvandlingsstraff för böter. På samma grunder är det också möjligt att förkorta ett förvandlingsstraff som annars bestäms schablonmässigt.

Förslaget ger särskilt åklagaren större prövningsrätt. Åklagaren har i dag ingen prövningsrätt när det gäller yrkande på förvandlingsstraff. En utvidgning av åklagarens prövningsrätt är motiverad, eftersom ett beslut om åtgärdseftergift som fattas i början av förvandlingsförfarandet ger den största resursinbesparingen.

Enligt förslaget är huvudregeln också i framtiden att obetalda böter förvandlas till fängelse, och endast i undantagsfall kan man avstå från förvandlingsstraff. Antalet sådana fall blir relativt litet. Enskilda avgöranden genom vilka man avstår från att yrka på eller döma ut förvandlingsstraff har ingen direkt inverkan på straffsystemets allmänpreventiva effekt, om avgörandena bygger på att fallets särdrag skäligen beaktas. De enskilda avgörandena påverkar den allmänpreventiva effekten först när de blir praxis. Det är därför skäl att beakta den allmänpreventiva effekten och bötessystemets trovärdighet när man utarbetar anvisningar för åklagarna om möjligheten att avstå från yrkande på förvandlingsstraff. Denna möjlighet får inte ge upphov till praxis som de bötfällda kan förutse och beakta när böterna drivs in.

I propositionen föreslås också att indrivningen av böter skall fortsätta trots att man har avstått från att förvandla böterna till fängelse. Om domstolen i dag låter bli att bestämma ett förvandlingsstraff, skall också

indrivningen av böterna upphöra. Det bör dock enligt förslaget vara möjligt att separat bedöma frågan om eftergift med förvandlingsstraff och den fortsatta indrivningen av böterna. Trots att det i vissa fall kan vara oändamålsenligt eller oskäligt att förvandla obetalda böter till fängelse, är det inte motiverat att befria den bötfällda från betalningen av böterna. Preskriptionstiden för böter är fem år och inom denna tid kan också en medellös bötfälld person få medel från vilka böterna senare kan mätas ut.

Ett obetalt vite skall enligt förslaget förvandlas till fängelse så som i dag. Men enligt förslaget kan man avstå från att bestämma ett förvandlingsstraff för ett obetalt vite, om huvudskyldigheten helt eller delvis har uppfyllts eller om det är frågan om en i lagen nämnd skälighetsgrund. Bestämmelsen om att indrivningen av böterna skall fortsätta tillämpas också när domstolen låter bli att förvandla ett obetalt vite.

I förvandlingsstraffets längd föreslås inga ändringar. Förvandlingsstraffet skall också i fortsättningen bestämmas så att två obetalda dagsböter motsvaras av en dags fängelse. Förvandlingsstraffet skall på samma sätt som i dag vara minst fyra och högst 90 dagar.

Ordningsbot

Allmänt. Lagstiftningen om ordningsbot är i dag snårig och svåröverskådlig. Ordningsbotslagen är en ramlag, enligt vilken ordningsbot genom en annan lag föreläggs som påföljd för olika förseelser. De förseelser för vilka ordningsboten föreläggs som påföljd preciseras dock genom förordning. De förutsättningar för föreläggande av ordningsbot som anges i ordningsbotslagen och de som anges i lagen om ordningsbot i vägtrafik är delvis överlappande och förhållandet mellan bestämmelserna är oklart. Därför bör lagstiftningen om ordningsbot göras klarare.

I propositionen föreslås att de viktigaste bestämmelserna om ordningsbot flyttas från ordningsbotslagen och lagen om ordningsbot i vägtrafik till strafflagens kapitel om böter, förvandlingsstraff och ordningsbot. I strafflagen definieras ordningsbot som ett fast förmögenhetsstraff vilket är lindrigare än böter. Ordningsbot kan enligt förslaget föreläggas som påföljd för en förseelse som hör under allmänt åtal, om det föreskrivna strängaste straffet är böter eller fängelse i högst sex

månader. På grund av 6 a § regeringsformen anges i den föreslagna lagen också mera exakt de typer av gärningar för vilka ordningsbot kan föreläggas. Om de förseelser för vilka ordningsbot enligt lag kan bestämmas, föreskrivs närmare genom förordning.

Ordningsbot kan i dag med stöd av lagen om ordningsbot i vägtrafik bestämmas som påföljd bara för sådant brott mot vägtrafiklagen som föranlett fara eller olägenhet som i allmänhet bör anses ringa. Genom kriteriet ringa fara har lagstiftaren på en allmän nivå begränsat fullmakterna att utfärda förordning i fråga om de typer av förseelser för vilka ordningsbot kan bestämmas som påföljd. När det gäller trafikförseelser föreslås att man frångår det för utfärdaren av förordning uppställda kriteriet att faran eller olägenheten i allmänhet skall vara ringa. Bestämmelsen är onödig, eftersom de förseelser, för vilka ordningsbot kan föreläggas, enligt förslaget skall definieras mera exakt i lagen än vad som i dag är fallet.

Ordningsbot kan enligt förslaget föreläggas för vissa ringa brott mot vägtrafiklagen (267/1981) eller bestämmelser som utfärdats med stöd av den. Ordningsbot kan också föreläggas för ringa brott mot nedskräpningsförbudet enligt avfallslagen.

I dag får ordningsbot enligt 2 § lagen om ordningsbot i vägtrafik inte föreläggas om trafikförseelsen i ett enskilt fall har orsakat eller kunnat orsaka annan fara eller olägenhet än sådan som bör anses vara ringa. Denna bestämmelse är en regel avsedd för den som förelägger ordningsboten, dvs. i allmänhet polismannen, och den föreslås stå kvar. I de fall då fortkörningen eller någon annan ordningsbotsförseelse i ett enskilt fall har varit ägnad att föranleda fara eller olägenhet som är mer än ringa, får ordningsbot inte föreläggas, utan i stället skall dagsböter föreläggas, antingen vid strafforderförfarande eller vid en ordinarie rättegång.

Ordningsbot får inte föreläggas om den som begått förseelsen har visat likgiltighet i fråga om förbud och påbud i lag. Också om en målsägande begär att åtal skall väckas eller framställer skadeståndsyrkande skall förseelsen behandlas vid en ordinarie rättegång.

Ordningsbotens maximibelopp föreslås bli höjt till 1 000 mark. En så stor ordningsbot kan enligt det utkast till förordning om ordningsbotsförseelser som utgör bilaga till propositionen inte föreläggas för någon enda

förseelse. I fråga om det föreslagna maximibeloppet för ordningsboten har dock beaktats att det i framtiden eventuellt kan bli nödvändigt att höja de ordningsbotsbelopp som genom förordning föreskrivs för olika förseelser.

I det utkast till förordning om ordningsbotsförseelser som ingår som bilaga till propositionen föreslås att tillämpningsområdet för ordningsboten skall utvidgas när det gäller fortkörningsförseelser. Beloppet av den ordningsbot som föreläggs förare av andra motorfordon än mopeder föreslås bli graderad enligt både den högsta tillåtna hastigheten och hur stor överskridningen är. Ordningensbot som enligt utkastet till förordning föreläggs om den högsta tillåtna hastigheten överskrids med högst 20 kilometer i timmen. Den största ordningsboten för fortkörningsförseelser föreslås vara 700 mk.

En överskridning av den högsta tillåtna hastigheten med högst 20 kilometer i timmen i gynnsamma förhållande kan i allmänhet betraktas som ett lindrigt brott mot vägtrafiklagen och de bestämmelser som utfärdats med stöd av vägtrafiklagen och för vilken ordningsbot kan bestämmas som påföljd. Klart är dock att när överskridningen blir större, kan den beroende på omständigheterna vara ägnad att förorsaka fara eller men som inte är ringa. I sådana fall skall böterna precis som för närvarande bestämmas som dagsböter.

Lagen och förordningen om ordningsbot i vägtrafik föreslås bli upphävda som onödiga, eftersom bestämmelserna flyttas till strafflagen och den ovan nämnda förordningen om ordningsbotsförseelser. I avfallslagen föreslås bli intagen en hänvisning till bestämmelserna i strafflagen. I den nuvarande ordningsbotslagen blir närmast bara bestämmelserna om ordningsbotsförfarandet kvar, när de viktigaste bestämmelserna om ordningsbot placeras i strafflagen. Lagens rubrik föreslås bli ändrad till lagen om ordningsbotsförfarande.

Samordning av bötesystemen vid fortkörningsförseelser. I strafflagens kapitel om böter och i den förordning som skall utfärdas med stöd av det föreslås ingå en bestämmelse enligt vilken ordningsbots- och dagsbotssystemen samordnas på motsvarande sätt som förnärvarande. Genom förordning skall bestämmas att totalbeloppet av böterna för vissa brott skall höjas till samma belopp som den högsta ordningsbot som kan

föreläggas för ett likartat brott. Bestämmelsen motsvarar i sak den nuvarande 2 kap. 4 c § strafflagen, men ordalydelsen föreslås bli klarare. Genom förordning bestäms att böterna för överskridning av den högsta tillåtna hastigheten skall höjas till samma belopp som den största ordningsboten för överskridning av högsta tillåtna hastighet.

I praktiken tillämpas denna korrigeringsregel på de bötfällda för vilka det totala bötesbeloppet på grund av låga inkomster skulle bli lägre än den ordningsbot som döms ut för ett likartat brott. Med stöd av korrigeringsbestämmelsen föreläggs dem därför ett bötesstraff som är lika stort som ordningsboten, och som är högre än vad deras inkomster skulle förutsätta.

Tillämpad på fortkörning leder korrigeringsbestämmelsen till att böternas slutsumma i vissa fall kan vara densamma oberoende av överskridningens storlek. Detta kallas området med oförändrade böter. Hur stort området är beror på den bötfälldes inkomster. Området med oförändrade böter är störst för dem som föreläggs böter enligt det minsta dagsbotsbeloppet. När inkomsterna och därmed även dagsbotsbeloppet stiger minskar området, tills dagsbotsstraffet över en viss inkomstnivå aldrig kan vara mindre än ordningsboten.

En bötfälld som föreläggs det minsta dagsbotsbeloppet kan enligt nuvarande bötespraxis överskrida den högsta tillåtna hastigheten med ca 28 kilometer i timmen innan den stigande hastigheten höjer straffbeloppet. Om den största tillåtna hastigheten överskrids med högst 15 kilometer i timmen föreläggs den botfällda en ordningsbot på 300 mark, och om den högsta tillåtna hastigheten överskrids med 16–28 kilometer i timmen föreläggs dagsböter vilkas totalbelopp höjs till 300 mark. Om det minsta dagsbotsbeloppet höjs till 40 mark och systemet med ordningsbot utvidgas och graderas, förändras de hastighetsområden inom vilka korrigeringsbestämmelsen tillämpas och inom vilka straffet förblir oförändrat. Området med oförändrat straff blir i framtiden för en bötfälld som föreläggs det minsta dagsbotsbeloppet så stort att den största tillåtna hastigheten kan överskridas med ca 34 kilometer i timmen.

Sänks minimibeloppet för dagsböter så att det är mindre än 40 mark, blir området med oförändrade böter större än vad förslaget innebär. Fastställs den största ordningsboten

för fortkörning till ett större belopp än 700 mark, blir området med oförändrade böter på motsvarande sätt större än vad förslaget innebär. Båda faktorerna bör beaktas när systemen med ordningsbot och dagsböter samordnas.

Det är svårt att veta hur trafiksäkerheten kommer att påverkas av att samordningen av ordningsbots- och dagsbotssystemen skapar hastighetsområden inom vilka straffet i de lägsta inkomstklasserna förblir detsamma oberoende av överskridningens storlek. Vetskapen om att straffbeloppet för fortkörning inte ökar, trots större överskridning av den högsta tillåtna hastigheten, kan leda till att vissa förare kör fortare. Området med oförändrade böter växer dock inte avsevärt från vad det är för närvarande. Hastighetsökningen kan i fortsättningen även dämpas av att ordningsbotsbeloppet samtidigt höjs. Det s.k. området med oförändrade böter gäller personer med små inkomster. Trots att straffets markbelopp upp till en viss gräns förblir detsamma oberoende av hastigheten, blir böterna för personer med små inkomster tillräckligt stora för att ha en brottsförebyggande inverkan. Det bör observeras att på grund av korrigeringsbestämmelsen föreläggs den bötfällde ett större totalbelopp än vad hans betalningsförmåga skulle förutsätta.

Den som har körrätt skall också meddelas körförbud med stöd av 75 § 2 mom. 3 punkten vägtrafiklagen, om gärningen tyder på allvarlig likgiltighet för trafiksäkerheten. I praktiken kan det bli aktuellt att meddela körförbud om överskridningen av den högsta tillåtna hastigheten blir större än 30 kilometer i timmen. Möjligheten att meddela körförbud graderar påföljdshelheten i fråga fortkörning av detta slag.

Vite

På viten av straffkaraktär tillämpas numera till alla delar bestämmelserna om böter. Det faktum att vitena av straffkaraktär är en särskild bötestyp har ingen praktisk betydelse. I polislagen och kommunallagen kallas böter som döms ut för förseelser mot polisförordningar eller de kommunala ordningsstadgorna inte viten. För dylika förseelser dömer underrätten ut normala dagsböter. Av denna anledning föreslås, att i strafflagens kapitel om böter inte längre skall tas in bestämmelser om viten av straffkaraktär. Omnämmandet av viten som används som straff föreslås

också bli slopat ur 1 § viteslagen. Därmed försvinner denna bötestyp ur lagstiftningen.

Bestämmelsen om utsättande av viten som tvångsmedel hör systematiskt sett inte hemma i strafflagen eller i kapitlet om böter som straff. I dag gäller 2 kap. 4 b § 2 mom. strafflagen endast av domstolarna utsatta viten som används som tvångsmedel. På övriga viten tillämpas som allmän lag viteslagen, utsködningslagen eller bestämmelserna i olika speciallagar.

I strafflagens kapitel om böter föreslås inte längre ingå någon bestämmelse om utsättande av vite som tvångsmedel eller om vitets belopp. En bestämmelse om viten som utsätts av allmän domstol föreslås bli placerad i 32 kap. rättegångsbalken.

Däremot placeras bestämmelserna om förvandlingsstraff som döms ut i stället för ett obetalt vite alltså i strafflagen i samband med bestämmelserna om förvandlingsstraff för böter. Det är motiverat att placera bestämmelserna i strafflagen därför att det är frågan om förordnande av fängelse, även om grunden inte utgörs av ett straff.

I bestämmandet av förvandlingsstraff för viten som används som tvångsmedel föreslås inga ändringar. Obetalda viten skall alltså förvandlas till fängelse. Därmed föreslås bestämmelserna om möjligheten att avstå från förvandlingsstraff bli reviderade enligt samma principer som bestämmelserna om förvandlingsstraff för böter.

4. Propositionens verkningar

Bötessystemet har inga statsekonomiska mål och revideringen av bötessystemet styrs inte av statsekonomiska skäl. Böter används inte för att få in pengar till staten, utan genom bötessystemet vill man reglera och förebygga brottslighet. Till en förnuftig kriminalpolitik hör dock en bedömning av för- och nackdelar. Inom brottsbekämpningen måste man beakta de totala kostnaderna för kontrollsystemet och sträva efter att förebygga brottslighet till skäligena kostnader.

Bötesinkomsterna år 1996 var 201 miljoner mark. Härav utgjorde böterna för brott mot vägtrafiklagen 136 miljoner mark. I ordningsbot inflöt samma år ca 12 miljoner mark.

De nuvarande bötesinkomsterna utgör inte någon direkt inkomst för staten, eftersom kostnaderna för de myndigheter som deltar i strafförfarandet överstiger de inkomster som

bötesstraffen ger staten.

Enligt polisens uppskattning utdöms ca 70 procent av de böter som genom strafforder utdöms för trafikbrott för fortkörningsförelser. Det beräknas att cirka hälften av dessa föreläggs för överskridning av den högsta tillåtna hastigheten med högst 20 kilometer i timmen.

Beloppet av influtna dagsböter ökar dock genom att det minsta dagsbotsbeloppet höjs från nuvarande 20 mark till 40 mark. Eftersom dagsbotsbeloppet enligt förslaget i första hand skall bestämmas enligt beskattningsuppgifterna, minskar också möjligheterna till bötesfusk markant. Det är svårt att exakt bedöma hur mycket reformen kommer att påverka de belopp som flyter in i dagsböter, eftersom det inte finns tillförlitliga undersökningar om bötesfusks omfattning.

Antalet ordningsböter ökar om systemet med ordningsbot utvidgas till fall då den högsta tillåtna hastigheten överskrids med högst 20 kilometer i timmen. Eftersom ordningsbot till fast belopp i ett större antal fall föreläggs i stället för dagsböter som bygger på den bötfälldes betalningsförmåga, är det svårt att ge en exakt bedömning av reformens totalekonomiska verkningar. Det finns inga exakta statistiska uppgifter om hur böterna fördelas på olika fortkörningsfall och på de bötfälldas inkomstnivåer. Ordningsbotsbeloppen föreslås bli höjda, vilket också ökar inkomsterna av ordningsboten. En utvidgning av systemet med ordningsbot kan också på grund av att förfarandet är så enkelt medföra kostnadsbesparingar samt möjliggöra en effektivare trafikövervakning.

Bötesreformen omfattar ett flertal enskilda ändringar, varav vissa innebär att statens inkomster ökar, vissa att de minskar och i vissa fall är bedömningen av verkningarna på basis av den tillgängliga statistiken mycket osäker. Till följd av det nya sättet att räkna dagsbotsbeloppet minskar bötesinkomsterna grovt taget med 20 miljoner mark. Bötesinkomsterna ökar till följd av att dagsbotsminimum (ca 7 miljoner mark) och dagsbotsbeloppen (ca 3 miljoner mark) höjs.

Det faktum att en del av de fortkörningsöverträdelser för vilka straffet bestäms i dagsböter föreslås höra ordningsbotssystemet innebär att statens bötesinkomster kommer att både öka och minska. Helhetsverkan kan inte beräknas på basis av befintliga uppgifter, men sannolikt är att ändringen innebär att bötesinkomsterna minskar något. När

bötesfusk minskar ökar bötesinkomsterna inom trafiken enligt vissa uppskattningar med en femtedel, vilket betyder ca 25 miljoner mark. Uppskattningen är mycket osäker.

Kostnaderna för att upprätta en frågeanslutning för beskattningsuppgifterna har beräknats till 500 000 mark. Kostnaderna skulle delas mellan polis- och justitieförvaltningen. Uppbyggnaden av systemet finansieras med medel som i budgeten för 1998 beviljas dessa förvaltningsområden. De löpande driftskostnaderna för systemet blir uppskattningsvis 1,5 miljoner mark i året, och denna utgiftspost borde första gången tas in i budgetförslaget för år 1999. Kostnaderna har uppskattats utgående från den premissen att tillämpningsområdet för ordningsbot utvidgas till att omfatta ordningsbotsförelser i den omfattning som föreslås i utkastet till förordning om ordningsbotsförelser.

Som motvikt till de extra kostnaderna ökar bötesinkomsterna i och med att bötesfusket minskar. Polisens och justitieförvaltningens dataförbindelser kommer i framtiden att utvecklas också för andra ändamål. Därmed är också bara en del av kostnaderna för utrustningen direkt beroende av att man upprättar anslutningar för bötesförfarandet.

Underrätterna behandlar årligen ca 20 000 ärenden som gäller förvandlingsstraff. I propositionen ingår ett förslag att utöka åklagarnas och domstolarnas möjligheter att avstå från att yrka eller bestämma förvandlingsstraff. När man bedömer reformens verkningar kan man utgå från tillämpningen av de allmänna bestämmelserna om åtgärdseftergift. Åtalseftergift av påföljdskaraktär sker i ca 7 % av fallen (1995). Domseftergift beviljas på motsvarande grunder i 1 200–1 500 fall per år, vilket är bara ett par procent av alla brott. På basis av dessa siffror kan man uppskatta att åklagarna eventuellt skulle avstå från att yrka förvandlingsstraff i mindre än 10 % av fallen, och att det skulle vara ännu mera sällsynt att förvandlingsstraff inte bestäms i domstol. Om åklagarnas yrkanden på bestämmande av förvandlingsstraff minskar på det uppskattade sättet, kommer antalet förvandlingsstraffsändren i domstolarna att minska med 1 000–2 000 per år.

Under detta årtionde var det genomsnittliga antalet bötesfångar per dag som störst år 1993, då antalet var 245. Antalet gick ner till 180 bötesfångar per dag år 1995, och har sedan sjunkit ytterligare. När priset för en

fängdag beräknas vara 500 mark, har fängvårdsväsendets kostnader för verkställigheten av förvandlingsstraffen varit uppskattningsvis 30–40 miljoner mark per år under de senaste åren. En del av dessa kostnader är dock fasta kostnader, som inte direkt påverkas av variationer i antalet bötesfångar. Om förslaget att utöka möjligheterna att avstå från förvandlingsstraff tillämpas i den omfattning som har förmodats ovan, kommer det inte att ha någon nämnvärd inverkan på fängvårdsväsendets kostnader.

De nya bestämmelserna förutsätter att det ordnas utbildning för domare, åklagare och poliser. Detta medför en tillfällig ökning i utbildningskostnaderna för justitieministeriet och inrikesministeriet.

5. Beredningen av propositionen

Justitieministeriet tillsatte den 31 mars 1980 en projektorganisation med uppgift att utgående från strafflagskommitténs principbetänkande (kommittébetänkande 1976:72) och utlåtandena om det utarbete förslag till den lagstiftning som behövs för att genomföra en totalreform av strafflagen, jämte motiveringar. Totalreformen av strafflagen genomförs genom delreformer så att ändamålsenliga lagstiftningshelheter bereds som separata förslag till regeringspropositioner.

Strafflagsprojektet överlät den 29 mars 1996 till justitieministeriet ett förslag till bestämmelser om böter, förvandlingsstraff och ordningsbot (justitieministeriets lagberedningsavdelnings publikation 1/1996). Förslaget sändes på remiss till flera tiotal olika myndigheter och organisationer. Ett separat, opublicerat sammandrag av utlåtandena har utarbetats.

Justitieministeriet tillsatte den 11 februari 1997 en arbetsgrupp för att bereda en regeringsproposition med förslag till nya bestämmelser om böter, förvandlingsstraff för böter samt ordningsbot, utgående från strafflagsprojektets förslag och utlåtandena om det. I

arbetsgruppen ingick företrädare för justitieministeriet, inrikesministeriet samt trafikministeriet. Propositionen har utarbetats om tjänstearbete utgående från arbetsgruppens förslag.

6. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

I riksdagen behandlas som bäst regeringens proposition till riksdagen med förslag till revidering av bestämmelserna om brott mot rättsskipning, myndigheter och allmän ordning samt om sexualbrott. I propositionen föreslås att bötesfusk skall bli straffbart enligt 16 kap. 5 § strafflagen. Enligt den föreslagna bestämmelsen kan en bötfälld som när böter skall fastställas har lämnat väsentligt osanna eller vilseledande uppgifter om sina inkomster, sin förmögenhet, sin försörjningsplikt eller andra omständigheter som påverkar hans betalningsförmåga, dömas till böter eller fängelse i högst tre månader.

I regeringens proposition konstateras, att de reformplaner som gäller böter och ordningsbot bl.a. omfattar tanken att skapa förutsättningar för en regelmässig kontroll av de inkomster som ligger till grund för böterna. Det finns förslag på flera åtgärder som väsentligt skulle minska möjligheten till bötesfusk. Behovet av en bestämmelse om bötesfusk borde enligt propositionen tas upp till ny prövning när man har fått närmare uppgifter om möjligheterna att genomföra förslaget och om tidtabellen för det.

I denna proposition ingår ett förslag om att böterna i första hand skall bestämmas enligt den senast verkställda beskattningen. I de fall då den bötfälldes inkomster måste uppskattas, är det alltså för den bötfällda möjligt att ge osanna eller vilseledande uppgifter om sin betalningsförmåga. Möjligheterna till bötesfusk blir dock enligt det föreslagna systemet betydligt mindre än vad de är i dag.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslag

1.1. Strafflagen

2 kap. Om straffen

I gällande 2 kap. 4 och 4 a § ingår bestämmelser om böter som skall bestämmas som dagsböter. I kapitlets 4 b § ingår en bestämmelse om föreläggande av vite, i 4 c § ingår en bestämmelse om totalbeloppet av dagsböter samt i 5 § föreskrivs om förvandlingsstraff. För bestämmelsernas innehåll redogörs i motiveringen till det föreslagna 2 a kapitlet. Enligt förslaget skall de nya bestämmelserna om böter som skall bestämmas som dagsböter samt förvandlingsstraff placeras i 2 a kapitlet om böter, förvandlingsstraff och ordningsbot. Bestämmelsen som gäller föreläggande av vite skall placeras i 32 kap. rättegångsbalken. Därför föreslås att 2 kap. 4, 4 a, 4 b, 4 c och 5 § upphävs.

2 a kap. Om böter, förvandlingsstraff och ordningsbot

Böter

1 §. *Antalet dagsböter.* I 1 mom. anges, att böter döms ut i dagsböter. Samtidigt bestäms om antalet dagsböter. I minimi- och maximiantalet dagsböter föreslås inga ändringar. Minimiantalet dagsböter är enligt 1 § 1 mom. en dagsbot och maximiantalet 120 dagsböter.

I 2 mom. hänvisas till bestämmelserna i 7 kap. strafflagen om minimum och maximum för gemensamma bötesstraff. Enligt 7 kap. 3 § 2 mom. strafflagen får ett gemensamt bötesstraff vara högst 240 dagsböter.

Om brottet har begåtts av en person som inte har fyllt 18 år, skall enligt 3 kap. 2 § strafflagen straffet vara högst tre fjärdedelar av det föreskrivna straffet. En person som begått ett brott innan han fyllt 18 år kan således dömas till högst 90 dagsböter och, när ett gemensamt bötesstraff bestäms enligt 7 kap., till 180 dagsböter.

Efter bötesreformen år 1977 har för bötesstraff av synnerliga skäl genom lag kunnat bestämmas ett särskilt lägsta eller högsta straff. Denna möjlighet skall enligt förslaget finnas kvar. De nuvarande särskilda lägsta

och högsta antalen dagsböter förblir enligt det föreslagna 3 mom. i kraft. Det särskilda minimi- eller maximiantal som anges i lagen får inte överstiga det maximiantal som föreskrivs i 1 mom. Det skall finnas en särskild orsak till att särskilda minimi- och maximiantal anges, dvs. alldeles som hittills skall sådana införas med återhållsamhet.

Också före lagändringen år 1969 var det möjligt att för bötesstraff ange ett särskilt största eller minsta straff. Dessa "gamla" särskilda minsta eller största bötesstraff tillämpas dock inte enligt den gällande lagen (2 kap. 4 § 2 mom. strafflagen). I lagen finns alltså några bestämmelser om särskilda maximum för dagsböter, införda före år 1969, bl.a. i 43 och 44 kap. strafflagen. I vissa bestäms om minsta antal dagsböter, i andra om böternas minsta totalbelopp. I det föreslagna 1 § 4 mom. bestäms att ett sådant särskilt minimum eller maximum för bötesstraff som har bestämts före den 1 juni 1969 inte tillämpas. Det blir senare aktuellt att upphäva dessa, varefter detta 4 mom. blir onödigt.

2 §. *Dagsbotens belopp.* Grundtanken med systemet med dagsböter uttrycks här i 1 mom., där det sägs att dagsbotsbeloppet skall fastställas så att det är skäligt i förhållande till den bötfälldes betalningsförmåga.

Som ett skäligt dagsbotsbelopp skall enligt 2 mom. anses en sextiondedel av den bötfälldes genomsnittliga månadsinkomst, från vilken har avdragits de skatter och avgifter som bestäms i förordning samt ett fast baskonsumtionsavdrag. Dagsbotsbeloppet kan sänkas på grund av den bötfälldes försörjningsplikt eller höjas av hans förmögenhet.

Det föreslagna 2 mom. innebär att man går över till att bestämma dagsboten på basis av nettoinkomsterna, eftersom man från bruttoinkomsten drar av de skatter och avgifter som anges i förordning. Från den genomsnittliga månadsinkomsten avdras dessutom ett fast baskonsumtionsavdrag. Avdraget görs till ett konstant belopp, så det får större betydelse för personer med små inkomster än för personer med stora inkomster. Avdragets storlek fastställs genom förordning. Försörjningsplikt och förmögenhet kan sänka respektive höja dagsbotsbeloppet, enligt momentets sista mening. Meningen är villkorlig, därför att all försörjningsplikt inte sänker och all förmögenhet inte höjer dags-

botsbeloppet. Avsikten är att det genom förordning skall bestämmas att bara en skyldighet att försörja make och minderåriga barn eller makes minderåriga barn beaktas när dagsbotsbeloppet beräknas. Förmögenhet för sin del höjer dagsbotsbeloppet först när den är större än de gränsvärden som anges genom förordning. När de i förordning angivna villkoren blir uppfyllda, måste försörjningsplikten och förmögenhet beaktas.

Månadsinkomsten skall enligt 3 mom. i första hand beräknas utgående från inkomsten enligt den senast verkställda beskattningen. Vid beskattningen fastställs den bötfälldes årsinkomst, och utgående från den beräknas hans genomsnittliga inkomst per månad. Därmed påverkas den genomsnittliga månadsinkomsten bl.a. av semesterpengarna. Trots att beskattningsuppgifterna kan vara t.o.m. två år gamla när böterna bestäms, visar inkomstnivån enligt den senast verkställda beskattningen i alla fall på ett ganska tillförlitligt sätt den bötfälldes genomsnittliga betalningsförmåga på sikt.

I 3 mom. finns också bestämmelser om de fall då den bötfälldes inkomster och förmögenhet inte på ett tillförlitligt sätt kan utredas ur beskattningsuppgifterna eller de väsentligt har förändrats efter den senast verkställda beskattningen. Den bötfälldes inkomster och förmögenhet kan då uppskattas enligt någon annan tillgänglig utredning. Vid bedömningen av betalningsförmågan måste man uppskatta också den bötfälldes skatter och avgifter, eftersom skattemyndigheterna inte kan ge exakta uppgifter om dem.

Den bötfälldes årsinkomst eller förmögenhet kan inte på sedvanligt sätt utredas ur beskattningsuppgifterna t.ex. om han inte har skattepliktiga inkomster eller förmögenhet i Finland eller mycket små sådana. En person har i allmänhet inte skattepliktiga inkomster i Finland om han inte bor här permanent. Vid strafforderförfarande dömdes år 1993 över tiotusen personer som inte var bosatta i Finland till böter. Också på grund av olika ekonomiska arrangemang kan en person som är bosatt i Finland sakna personliga skattepliktiga inkomster här eller ha bara mycket små sådana, trots att man av hans utbildning, ställning eller yttre levnadsförhållanden kan dra slutsatsen att han måste ha inkomster.

Den bötfälldes inkomster och förmögenhet måste kanske uppskattas utgående från någon annan tillgänglig utredning också i de

fall där beskattningsuppgifterna beträffande den skattskyldiges årsinkomst uppenbart är felaktiga. Skatteuppgifterna är felaktiga om den bötfälde t.ex. har gjort sig skyldig till skattebedrägeri. Bötesbeloppet skall då inte fastställas enligt sådana beskattningsuppgifter som har påverkats av ett brott, utan den bötfälldes inkomster och förmögenhet skall då kunna uppskattas enligt någon annan utredning.

Den bötfälldes betalningsförmåga måste eventuellt bedömas utgående från andra utredningar än beskattningsuppgifterna också i de fall där inkomsterna väsentligt har förändrats efter den senast verkställda beskattningen. Årsinkomsten kan både ha stigit och sjunkit. Det är dock inte meningen att små förändringar i inkomstnivån skall beaktas, eftersom detta ger mycket extra arbete i förhållande till den nytta som kan uppnås. Därför förutsätts det att den bötfälldes årsinkomst skall ha förändrats väsentligt efter den senast slutförda beskattningen. Som en väsentlig förändring kunde anses en förändring på minst 20–25 % i nettoinkomsterna.

En nedgång i årsinkomsten kan bero t.ex. på långvarig arbetslöshet, sjukdom eller det att företagsverksamheten upphör eller avtar. En kortvarig arbetslöshet eller en kort sjukledighet har vanligen inte på något avgörande sätt förändrat den bötfälldes betalningsförmåga i förhållande till vad beskattningsuppgifterna utvisar.

När böterna bestäms skall det också beaktas om årsinkomsten har stigit i jämförelse med årsinkomsten enligt den senast verkställda beskattningen. T.ex. en person som länge har varit arbetslös eller studerat kan ha börjat arbeta stadigvarande. Också i sådana fall skall lönenivån ha stigit betydligt och arbetsförhållandet ha fortgått så länge att den bötfälldes inkomstnivå har förändrats väsentligt. Kortvariga arbetsförhållanden påverkar i allmänhet inte inkomstnivån så väsentligt att den bötfälldes årsinkomst borde fastställas med avvikelse från beskattningsuppgifterna.

Vinst från överlåtelse av egendom kan också det år då egendomen såldes undantagsvis synas i beskattningen som en höjning i den bötfälldes inkomster, i förhållande till inkomsterna under andra år. Detta skall kunna beaktas med stöd av 3 mom.

Skatterättelse kan sökas eller beskattningen överklagas inom fem år från det att beskattningen slutfördes. När böterna fastställs kan

man inte vänta på att beskattningen eventuellt skall ändras genom en skatterättelse, på grund av besvär eller genom efterbeskattning. Att böterna fastställs trots besvär är i allmänhet inte till nackdel för den bötfällda, eftersom man vanligen söker ändring för att öka nettoinkomsten, vilket skulle höja dagsbotsbeloppet. Men i de fall då det är oklart huruvida inkomsten och förmögenheten är skattepliktiga, kan det förekomma att den bötfällda föreläggs böter enligt en för stor nettoinkomst eller förmögenhet. När böterna bestäms skall den eventuella inverkan av skattebesvär på den bötfälldes inkomster under skatteåret kunna beaktas med stöd av 3 mom. Detta förutsätter att den bötfällda lämnar in en utredning som visar att hans betalningsförmåga väsentligt avviker från den inkomstnivå som utvisas av beskattningsuppgifterna.

Andra tänkbara utredningar enligt vilka den bötfälldes betalningsförmåga kan bedömas är för det första tillförlitliga uppgifter av den bötfällda själv eller lönekvitto och kontoutdrag som han visar upp, löneintyg av arbetsgivaren, utredningar av myndigheterna (arbetskrafts- eller socialmyndigheterna) och övriga handlingar. I avsaknad av andra utredningar kan den som är med om att bestämma böterna, dvs. vid strafforderförfarande i allmänhet polismannen, bli tvungen att uppskatta den bötfälldes betalningsförmåga utgående från inkomstnivån för andra som arbetar inom samma bransch eller i samma yrkesgrupp. Det finns officiella statistiska uppgifter om genomsnittsinkomsten för olika yrken. När beskattningsuppgifterna inte kan användas eller när den bötfällda bestrider deras riktighet, är det i allmänhet när betalningsförmågan bedöms tillräckligt att inkomster och skatter uppskattas med den noggrannhet med vilken de framgår t.ex. av lönekvittona.

Den bötfällda får enligt 11 § förundersökningslagen (449/1987) när han blir bötfälld veta vilka uppgifter som har lagts till grund för bötesbeloppet. I normala fall får han veta vilken genomsnittlig nettoinkomst per månad som har använts när böterna har räknats ut, och vilka faktorer som har beaktats så att de har höjt eller sänkt dagsbotsbeloppet. I de allmänna anvisningarna för de allmänna åklagarna och polisen har redan nu särskilt påpekats att den som är med om att bestämma böterna, dvs. vid strafforderförfarande närmast polismannen, är skyldig att tillräckligt

noggrant fråga den bötfällda om sådana omständigheter som påverkar dagsbotsbeloppet. I detta förfarande föreslås inga ändringar. Den bötfällda skall därmed när straffanspråket meddelas ges tillfälle att korrigera eventuella felaktiga uppgifter eller uppskattningar beträffande hans betalningsförmåga.

Enligt det föreslagna 4 mom. skall böterna bestämmas i domstol enligt de uppgifter som gäller under rättegången och vid strafforderförfarande enligt de uppgifter som gäller när straffanspråket framställs. Det avgörande är på samma sätt som i dag den bötfälldes betalningsförmåga när böterna bestäms, inte t.ex. när brottet begicks. Vid strafforderförfarande föreslås böterna bli bestämda enligt de uppgifter som gäller när straffanspråket framställs, eftersom tiden mellan straffanspråket och straffordern är så kort att väsentliga förändringar i den bötfälldes betalningsförmåga i allmänhet inte hinner inträffa. Det är inte förnuftigt att den bötfälldes inkomster skall kontrolleras ur beskattningsuppgifterna flera gånger inom en kort tid. När åklagaren meddelar en strafforder kan han därför lita på de uppgifter om inkomst och förmögenhet som polisen redan en gång har rett ut vid förundersökningen.

Genom bestämmelsen anges också mera exakt än vad som nu är fallet den tidpunkt vilkens uppgifter skall läggas till grund för böterna. Böterna fastställs enligt den senast färdigställda beskattningen före rättegången eller straffanspråket. I fullföljdsinstansen avses med de uppgifter som gäller under rättegången den beskattning som har färdigställts senast före behandlingen i fullföljdsinstansen.

Praktiska problem kan uppstå i de fall då en ny beskattning färdigställs medan handläggningen i domstolen pågår. Nuförtiden färdigställs beskattningen senast i slutet av oktober året efter skatteåret. För närvarande används på prov också ett s.k. förfarande med skatteförslag, vilket innebär att beskattningen för olika skattskyldiga kan färdigställas vid olika tidpunkt under året efter skatteåret. Det kommer dock att vara sällsynt att den nya beskattningen färdigställs medan rättegången pågår, eftersom brottmålen i det nya rättegångsförfarandet i brottmål skall behandlas utan uppskov. Att en ny beskattning färdigställs kan ha betydelse bara i de fall där beskattningsuppgifterna visar att den bötfälldes betalningsförmåga väsentligt har förändrats. Böterna kan därför vid rättegång-

en i allmänhet fastställas utgående från de beskattningsuppgifter som redan en gång kontrollerats när behandlingen började, om inte den bötfällda har bestridit deras riktighet. Om behandlingen i brottmål i vissa fall räcker mycket länge, kunde till grund för böterna läggas den senaste beskattning som har färdigställts medan rättegången pågick.

Vid strafforderförfarande bestäms böterna enligt de uppgifter som gäller när straffanspråket framställs, även om en ny beskattning färdigställs omedelbart efter det straffanspråket framställdes. Åklagaren skall dock bestämma böterna enligt de uppgifter som gäller när straffordern utfärdas, om mer än två månader har förflutit från det straffanspråket framställdes. Straffordern utfärdas vanligen innan två månader har förflutit från straffanspråket. Men om det av någon anledning räcker längre än vanligt innan straffordern utfärdas, ökar sannolikheten att den bötfälldes betalningsförmåga har förändrats efter det straffanspråket framställdes. Åklagaren skall då enligt förslaget alltid kontrollera de uppgifter om inkomst och förmögenhet som framgår av straffanspråket och som polisen har utrett.

Åklagaren skall även annars bestämma böterna enligt de uppgifter som gäller när straffordern utfärdas, om det framgår att den bötfälldes betalningsförmåga väsentligt har förändrats i jämförelse med de uppgifter som gällde när straffanspråket framställdes. Den bötfällda meddelar i allmänhet åklagaren om hans inkomstnivå väsentligt har förändrats i förhållande till de uppgifter som användes i straffanspråket. Åklagaren kan också på andra vägar få veta att den bötfälldes betalningsförmåga väsentligt har förändrats i jämförelse med de uppgifter som tidigare utretts.

Enligt det föreslagna 5 mom. skall det genom förordning bestämmas hur den genomsnittliga inkomsten per månad skall beräknas och hur dagsbotsbeloppet skall avrundas samt om baskonsumtionsavdragets belopp, om beaktande av underhållsskyldighet och förmögenhet och om dagsbotens minimibelopp. Ett utkast till förordning om dagsbotens belopp ingår som bilaga till denna proposition (bilaga 2).

Enligt 1 § i utkastet till förordning skall den bötfälldes genomsnittliga månadsinkomst beräknas på den bötfälldes nettoförvärvsinkomst och nettokapitalinkomst. I inkomstskattelagen har i beskattningen av fy-

siska personer beskattningen av kapitalinkomster avskiljts från beskattningen av förvärvsinkomster. För att avkastningen av förmögenheten också i fortsättningen skall påverka bötesbeloppet, skall förutom förvärvsinkomsten också kapitalinkomsten läggas till grund när böterna bestäms. För näringsidkare och jordbruksföretagare betraktas den företagsinkomst som skall fördelas delvis som kapitalinkomst, delvis som förvärvsinkomst (30 §). En bestämmelse enligt vilken böterna bestäms enligt förvärvs- och kapitalinkomsterna passar lika bra in på vanliga löntagare som på näringsidkare och jordbruksföretagare. Skattemyndigheterna fastställer för fysiska personer totalsumman av nettoförvärvsinkomsten och nettokapitalinkomsten, så den behöver inte räknas ut särskilt när böter döms ut.

Inkomst av försäljning av marksubstanser vid sidan av jordbruk samt inkomst av renskötsel beskattas enligt inkomstskattelagen som kapitalinkomst. Skogsinkomst kan efter skattereformen 1993 enligt vad den skattskyldiges tidigare har bestämt utgöra antingen förvärvs- eller kapitalinkomst. Alla dessa inkomster inverkar på bötesbeloppet, när detta bestäms utgående från förvärvs- och kapitalinkomsterna.

Sådana skattepliktiga inkomstöverföringar som beskattas som förvärvsinkomst, t.ex. arbetslöshetsförmåner och pensioner, kommer också att påverka bötesbeloppet. Däremot påverkas bötesbeloppet inte av de skattefria sociala förmåner som finns uppräknade i 92 § inkomstskattelagen, i sammanlagt 22 punkter. En del av dessa förmåner, t.ex. bostadsbidrag och utkomststöd, är sådana som det i princip kunde vara motiverat att beakta, eftersom de påverkar den bötfälldes betalningsförmåga. En del förmåner, t.ex. begravningshjälp och fronttillägg, är dock sådana att det inte är skäl att räkna in dem då böterna bestäms.

Enligt 15 § 6 mom. lagen om beskattningsförfarande meddelar skattestyrelsen närmare föreskrifter om vilka uppgifter som skall lämnas in till skattemyndigheterna. I 5 § skattestyrelsens beslut om en allmän skyldighet att lämna uppgifter (18/1998) har största delen av de skattefria sociala förmåner som räknas upp i 92 § inkomstskattelagen lämnats utanför upplysningsplikten. Eftersom det därmed inte är möjligt att av skattemyndigheterna få uppgifter om de skattefria socialförmånerna, skulle det vara

nödvasdigt att särskilt reda ut deras karaktär och belopp när böter skall fastställas. I praktiken är det inte möjligt att börja med sådana utredningar, och därför föreslås att de skattefria sociala förmånerna inte skall beaktas när böter bestäms.

Enligt det föreslagna 2 mom. skall från den bötfälldes inkomster avdras de skatter och avgifter som nämns i förordning. Enligt 1 § 2 mom. i utkastet till förordning skall från inkomsten dras av inkomstskatt till staten på förvärvs- och kapitalinkomsten, kommunalskatt, kyrkoskatt och förmögenhetsskatt. Från inkomsten avdras också avgifter som påförts vid beskattningen, dvs. den försäkrades folkpensionspremie och sjukförsäkringspremie. Från inkomsten skall också arbetstagarens pensionsförsäkringspremie och löntagarens arbetslöshetsförsäkringspremie avdras. Dessa uppbärs tekniskt i samband med förskottsuppbörden, men är inte avgifter som debiteras vid den slutliga beskattningen. Pensionsförsäkringspremier betalas förutom av arbetstagare också av företagare och jordbruksföretagare. Företagarna drar dock i regel av sina pensionspremier som kostnader för företaget. Därför har man i förslaget gått in för att när böterna bestäms beakta bara arbetstagares pensionsförsäkringspremie. Från inkomsten dras också av räntor på kvarskatt, skatteförhöjning och förseningsränta på förskott. Dessa poster är tekniskt svåra att särskilja från andra skatter och avgifter som debiterats under skatteåret.

Det går utan problem att dra av de i 1 § i utkastet till förordning uppräknade skatterna, avgifterna och övriga posterna från inkomsterna i de fall då man får uppgifterna från skattemyndigheterna. Då man inte har tillgång till beskattningsuppgifterna och den bötfälldes inkomster och förmögenhet måste uppskattas utgående från andra utredningar, måste också skatter och avgifter beräknas på andra grunder, t.ex. med hjälp av förskotts-innehållningstabeller.

Enligt 2 § i utkastet till förordning skall baskonsumtionsavdraget vara 1 500 mark. Detta avdrag leder i alla inkomstskategorier till en bötesnivå som kan anses rättvis och skälig.

Enligt 3 § i utkastet till förordning skall från dagsbotsbeloppet dras av 15 mark per person för den bötfälldes make och minderåriga barn eller makens minderåriga barn som den bötfälde försörjer. Beloppet av avdraget på grund av försörjningsplikt höjs

från nuvarande 8 mark ungefär i samma förhållande som det minsta dagsbotsbeloppet föreslås bli höjt.

Den bötfälde anses försörja sådana i förordningens 3 § nämnda personer som den bötfälde enligt lag eller särskilt beslut är skyldig att försörja eller som sammanlever med den bötfälde i gemensamt hushåll (*sambo*). Också när det gäller böter föreslås att med make jämställs en person som fortgående sammanlever med den bötfälde i äktenskapsliknande förhållanden utan att ha ingått äktenskap. Sambor jämställs i lagstiftningen allt oftare med makar.

Det innebär vissa problem att i det skede när böterna utfärdas kontrollera uppgifterna om hur många personer den bötfälde verkligen försörjer. Beskattningsuppgifterna ger inte fullständig information om försörjningsplikten, utan avdraget måste också i fortsättningen göras delvis enligt den bötfälldes egna uppgifter. I beskattningsuppgifterna kan man i allmänhet kontrollera hur många barn makarna har eller hur många gemensamma barn samborna har, liksom också annan officiellt fastställd försörjningsplikt. Den bötfälde har dock rätt till avdrag också för makens minderåriga barn som han försörjer, trots att det inte är hans barn. Den bötfälldes uppgifter om att den *sambo* som han försörjer samt makens barn sammanlever med den bötfälde kan vid behov kontrolleras i adressregistret.

Ett adoptivbarn skall enligt 12 § adoptionslagen (153/1985) betraktas som adoptivföräldrarnas barn. På ett adoptivförhållande som ingåtts före den 1 januari 1980 skall dock tillämpas den lag som då gällde. Eftersom avdrag på grund av underhållsskyldighet bara beviljas för minderåriga barn, och barn födda före år 1980 redan är myndiga när förordningen om ordningsbotens belopp träder i kraft, behöver adoptivbarn inte längre nämnas särskilt.

En sådan grund som höjer dagsbotsbeloppet är enligt förslaget den bötfälldes förmögenhet. Om den bötfälde enligt 4 § i utkastet till förordning har en förmögenhet på minst 500 000 mark, högs dagsbotsbeloppet med 20 mark. Om förmögenheten är minst en miljon mark, höjs bötesbeloppet med 40 mark. Enligt 1 § förmögenhetsskattelagen (1537/1992) fås den beskattningsbara förmögenheten när de i lagen nämnda avdragen görs från de skattepliktiga tillgångarna. Därmed beaktas, precis som i dag, den bötfäll-

des förmögenhet, så att från dess värde har avdragits bl.a. skulderna (nettoförmögenhet).

Innan man beräknar förmögenheten i beskattningen görs också från förmögenheten ett barnavdrag och ett avdrag för värdet av den egna bostaden. När den bötfälldes inkomst fastställs beaktas inte de avdrag som godkänns vid beskattningen. Därmed råder det en viss obalans i fråga om beaktandet av avdragen från förvärvs- och kapitalinkomsterna respektive förmögenheten. Avdragen från förmögenheten uppgår dock inte till betydande belopp. Dessutom skulle det vara mycket svårt att göra skillnad mellan avdragen när böterna fastställs.

År 1996 hade de flesta finländare, eller 4,4 miljoner fysiska personer, en beskattningsbar förmögenhet på mindre än 500 000 mark. En beskattningsbar förmögenhet på minst 500 000 mark men högst en miljon mark hade ca 73 000 fysiska personer. En beskattningsbar förmögenhet på mer än en miljon mark hade 23 000 personer.

Tillgångarna värderas till det vid beskattningen fastställda värdet. För en vanlig medborgare har den största förmögenheten och de största skulderna i allmänhet samband med köpet av en egen bostad. Vid beräkningen av förmögenheten kan den skattskyldige göra ett avdrag för den egna bostaden. Att äga en vanlig bostad och en semesterbostad för eget bruk skulle, i ljuset av de ovan angivna statistiska uppgifterna, inte påverka bötesbeloppet. Systemet förblir enkelt när gränsen för nettoförmögenheten på det i propositionen föreslagna sättet placeras tillräckligt högt, så att bara en betydande förmögenhet, oberoende av egendomens art, påverkar bötesbeloppet.

I 5 § i utkastet till förordning fastställs det minsta dagsbotsbeloppet till 40 mark. Den sista åtgärden när böterna bestäms är att det uträknade beloppet jämförs med det minsta dagsbotsbeloppet 40 mark. Om beloppet är mindre än 40 mark, höjs det till 40 mark. Dagsboten kan aldrig bestämmas till ett lägre belopp. Det minsta dagsbotsbeloppet skall enligt förslaget bestämmas för bötfällda som inte har familj och som har en nettoinkomst på mindre än 3 900 mark i månaden, dvs. en bruttoinkomst på ca 5 100 mark i månaden.

I den gällande lagen finns också en bestämmelse om att dagsbotsbeloppet inte får fastställas till högre belopp än det som för den bötfällda återstår efter det att inkomstskatt till staten och kommunen har betalats

(2 kap. 4 a § 2 mom. strafflagen). Eftersom bötesbeloppet enligt förslaget skall beräknas på den inkomst från vilken skatterna har avdragits, behövs en sådan takbestämmelse inte.

För dagsbotsbeloppet föreslås inte heller någon övre gräns. Dagsbotsbeloppet beräknas enligt förslaget på ett sätt som i jämförelse med det nuvarande relativt sett minskar böterna för personer med höga inkomster. Med beaktande av detta är det onödigt att bestämma om ett maximum för dagsbotsbeloppet.

Enligt 6 § i utkastet till förordning skall dagsbotsbeloppet fastställas i hela mark, så att överskjutande pennin inte beaktas. Regeln innebär i praktiken att när dagsbotsbeloppet fastställs ur en tabell, skall man till grund för böterna på samma sätt som i dag lägga den lägsta månadsinkomst som ligger närmast den bötfälldes månadsinkomst och som leder till ett dagsbotsbelopp i hela mark. Enligt den föreslagna regeln höjer innebär en ökning med 60 mark i den bötfälldes nettoinkomst per månad att dagsbotsbeloppet stiger med en mark. För att i dag komma till motsvarande höjning med en mark behövs en skillnad på 90 mark i bruttoinkomsten per månad.

3 §. *Det totala bötesbeloppet.* I den gällande 2 kap. 4 c § strafflagen bestäms i dag om minsta totalbelopp av dagsböter. Den finska termen "yhteinen rahamäärä" kan dock förväxlas med termen för gemensamt bötesstraff (yhteinen sakkorangaistus), om vilket det bestäms i 7 kap. strafflagen. För undvikande av förväxlingar är det bättre att i stället för den förstnämnda finska termen använda begreppet "sakon kokonaisrahmäärä". Den svenska termen förblir oförändrad.

Sättet att beräkna det totala bötesbeloppet finns inte definierat i den gällande lagen. För att komplettera bestämmelserna föreslås även detta bli reglerat i lagen. Enligt det föreslagna 1 mom. är det totala bötesbeloppet antalet dagsböter multiplicerat med dagsbotsbeloppet.

I den gällande lagen ingår en fullmakt att genom förordning bestämma ett minsta penningbelopp för totalbeloppet av de dagsböter som döms ut för ett brott, som skall tillämpas om totalbeloppet av dagsböterna blir mindre än den ordningsbot som skall föreläggas för ett likadant men mindre brott. Genom förordningen om minsta penningbelopp av böter (1084/1989) har ett sådant

minsta penningbelopp fastställts för överskridning av den högsta tillåtna hastigheten. En motsvarande bestämmelse föreslås här bli intagen i 2 mom. Enligt momentet kan genom förordning bestämmas att det totala bötesbelopp som bestäms för vissa brott skall höjas så att det blir lika stort som den största ordningsbot som bestäms för ett likartat brott. Bestämmelser om de brott på vilka denna s.k. korrigeringsregel tillämpas skall utfärdas i förordningen om dagsbotens belopp.

Korrigeringsregeln tillämpas enligt utkastet till förordning bara på böter som döms ut för överskridning av högsta tillåtna hastighet, precis som i dag. För överskridning av situationshastigheten kan inte i dag föreläggas ordningsbot, och totalbeloppet av de dagsböter som bestäms för brottet höjs inte heller till samma belopp som ordningsboten. Till denna del förblir situationen oförändrad.

I denna bestämmelse är det frågan om en samordning av systemen med ordningsbot respektive dagsböter. Om böter för överskridning av högsta tillåtna hastighet döms ut t.ex. enligt det minsta dagsbotsbeloppet, är det möjligt att det totala dagsbotsbeloppet blir mindre än en ordningsbot som föreläggs för en lika stor eller mindre överskridning av hastighetsbegränsningen. Dagsböterna skall då enligt det föreslagna 2 mom. och den förordning som utfärdas med stöd av den höjas till samma belopp som den största ordningsboten.

Beloppet av ordningsboten för överskridning av den högsta tillåtna hastigheten föreslås i 8 § i utkastet till förordning om ordningsbotsföreläggelser bli graderad dels enligt hur stor överskridningen är, dels enligt den högsta tillåtna hastigheten. För motordrivna fordon kunde ordningsboten för överskridning av den högsta tillåtna hastigheten vara 400, 500, 600 eller 700 mark. I förordningen föreslås bli bestämt att det totala bötesbeloppet skall höjas till 700 mark. Böterna i form av dagsböter för överskridning av den högsta tillåtna hastigheten blir därmed alltid minst lika höga som den högsta ordningsboten för överskridning av den högsta tillåtna hastigheten. En sådan överskridning av den högsta tillåtna hastigheten för vilken böterna döms ut i form av dagsböter är alltid till sin natur minst lika eller mera klandervärd än en sådan överskridning av den högsta tillåtna hastigheten som endast kan leda till ordningsbot.

Det totala bötesbeloppet för överskridning av högsta tillåtna hastighet blir för mopedister minst 300 mark.

Förvandlingsstraff

4 §. *Bestämmande av förvandlingsstraff.* För en bötfälld, hos vilken böterna inte har kunnat drivas in, skall enligt 1 mom. i stället för de obetalda böterna bestämmas fängelse som förvandlingsstraff. Bestämmelsen motsvarar i sak det nuvarande 2 kap. 5 § 1 mom. strafflagen.

Också ett obetalt vite skall enligt förslaget förvandlas till fängelse. I propositionen föreslås att man frångår alla viten av straffkaraktär. Strafflagens bestämmelser om förvandlingsstraff för vite lämpar sig därmed endast när vite som har använts som tvångsmedel skall förvandlas till fängelse.

Om det på annat ställe i lagstiftningen finns bestämmelser om förvandling av böter eller vite till fängelse, går de som specialbestämmelser förbi bestämmelsen i strafflagen. En sådan specialbestämmelse finns i 7 § 3 mom. kommunallagen, enligt vilken böter för ordningsstadgeföreläggelser inte får förvandlas till fängelsestraff. Inte heller enligt 26 § lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt får för vite som har dömts ut med stöd av lagen bestämmas förvandlingsstraff, om inte vägande skäl det kräver.

5 §. *Förvandlingsstraffets längd.* I förvandlingsstraffets längd föreslås inga ändringar. Ett förvandlingsstraff för böter bestäms enligt 1 mom. så att två obetalda dagsböter motsvarar en dags fängelse. Om ett ojämnt antal dagsböter skall förvandlas, förvandlas en dagsbot inte.

Böter kan också betalas i rater. Den minsta delbetalning som myndigheterna är skyldiga att ta emot är en dagsbot. Vid utmätning av den bötfälldes egendom kan det dock gå så att bara en del av en dagsbot blir betald. En sådan delvis betald dagsbot skall enligt 1 mom. på samma sätt som hittills betraktas som obetald när ett förvandlingsstraff bestäms. Den bötfällda får inte tillbaka det rätt obetydliga belopp som han har betalat av denna dagsbot.

I dag motsvarar varje belopp på 50 mark av ett vite som har utdömts till fast belopp en dagsbot. Det så uträknade antalet dagsböter förvandlas till fängelse enligt regeln för förvandling av dagsböter till fängelse. I

propositionen föreslås att viten direkt skall förvandlas till dagar i fängelse. Varje fullt belopp av 100 mark av ett vite som bestämts till ett visst belopp motsvarar enligt 2 mom. en dags fängelse när förvandlingsstraff bestäms. Det föreslagna nya räknesättet påverkar inte förvandlingsstraffets längd.

I det föreslagna 3 mom. anges minimum och maximum för förvandlingsstraff. Gränserna är desamma som i den gällande lagen. Det minsta förvandlingsstraffet är fyra dagar. I praktiken uppstår det svårigheter om man skall verkställa kortare förvandlingsstraff. Det längsta förvandlingsstraffet är 90 dagar. Gränserna gäller också förvandlingsstraff för vite.

Om minst två böter förvandlas samtidigt, skall för dem enligt 5 § 4 mom. bestämmas ett enda förvandlingsstraff på det sätt som anges i 3 mom. Vite jämställs med böter. För böter och vite eller för flera böter eller viten bestäms ett enda förvandlingsstraff som är minst fyra och högst 90 dagar långt. I den gällande lagen finns en bestämmelse med samma sakinnehåll.

I paragrafens 5 mom. sägs att domstolen kan bestämma att förvandlingsstraffet skall vara kortare än vad som bestäms ovan. Ett förvandlingsstraff är dock alltid minst fyra dagar långt. Domstolen kan förordna om ett kortare förvandlingsstraff än normalt på samma grunder som den kan avstå från att bestämma förvandlingsstraff för böter eller vite. Domstolarna har redan nu denna möjlighet. Vad motiveringarna beträffar hänvisas i bestämmelsen till paragraferna om eftergift med förvandlingsstraff i denna proposition.

I 2 kap. 1 a § lagen om verkställighet av straff (703/1991) finns i dag bestämmelser om sammanräkning av förvandlingsstraff för böter i straffanstalt, och det längsta sammanräknade förvandlingsstraffet bestäms till 120 dagar. I denna bestämmelse föreslås inga ändringar.

6 §. *Eftergift i fråga om förvandlingsstraff för böter eller delar av böter.* Enligt den föreslagna paragrafens 1 mom. 1 punkt kan domstolen avstå från att bestämma ett förvandlingsstraff, om det brott som har föranlett böterna, med hänsyn till brottets menlighet, skall anses vara ringa bedömt som en helhet.

Avsikten med att brottets ringhet skall beaktas är inte att man regelmässigt skall låta bli att bestämma förvandlingsstraff för nå-

gon brottsart som i sig bör betraktas som ringa. Detta betonades också i regeringens proposition med förslag till revision av stadgandena om eftergift av straffrättsliga åtgärder (RP 79/1989 rd) när man motiverade varför brottets ringhet kunde vara en grund för åtgärdseftergift. Om någon brottsart betraktas som så ringa, att ett förvandlingsstraff för de för brottet utdömda böterna anses oskäligt, kan lagstiftaren förbjuda att förvandlingsstraff bestäms för sådana gärningar. Bedömningen av om brottet är ringa måste därför i varje enskilt fall ställas i förhållande till brottsarten i fråga. Domstolen måste därför bedöma om brottet skall betraktas som ringa i jämförelse med ett normalfall av brottsarten. Att brottet har varit ringa anges också t.ex. av att antalet dagsböter har varit mindre än normalstraffet.

Domstolen har enligt förslaget en möjlighet att avstå från att bestämma förvandlingsstraff också för sådana böter som har dömts ut för brott där det föreskrivna straffet är fängelse. I detta avseende har domstolarna större prövningsrätt än åklagaren att låta bli att yrka förvandlingsstraff, om vilket föreslås bli bestämt i lagen om verkställighet av straff på det sätt som beskrivs närmare nedan. Prövningsrätten mellan åklagaren och domstolen är graderad också i de gällande bestämmelserna om åtgärdseftergift.

Enligt den föreslagna 1 mom. 2 punkten kan domstolen avstå från att bestämma förvandlingsstraff om det brott som har föranlett böterna har begåtts innan gärningsmannen hade fyllt 18 år.

För brott som har begåtts av personer som inte har fyllt 18 år får i dag inte dömas till ovillkorligt fängelse, om inte vägande skäl det kräver. När lagen stiftades betraktades som vägande skäl den brottsliga gärningens art, att gärningarna hade upprepats och var yrkesmässiga samt att gärningsmannen uppenbart var likgiltig för lagens bestämmelser. I motsatt riktning kunde inverka en prognos att den unga personen i framtiden kunde utvecklas till en laglydig medborgare (LaUB nr 9/1989 rd, RP 245/1988 rd).

Också vid åtals- och domseftergift är en grund att gärningen har begåtts innan gärningsmannen hade fyllt 18 år. En ytterligare förutsättning är att gärningen anses ha berott snarare på oförstånd eller oeftertänksamhet än på likgiltighet inför förbud eller påbud i lag.

Samma grunder kan tillämpas också när

det övervägs om förvandlingsstraff skall eller inte skall bestämmas för en ung person. Det bör dock beaktas att ett brott som har lett till obetalda böter alltid till sin art är lindrigare än de brott för vilka gärningsmannen döms till villkorligt eller ovillkorligt fängelse.

En grund för att förvandlingsstraff bestäms för en ung person kunde vara de obetalda böternas stora antal. Antalet obetalda böter kan tyda på att personen i fråga är likgiltig för lagens bestämmelser. Om de obetalda böterna i ett sådant fall inte förvandlas, får ungdomarna en felaktig uppfattning att påföljderna för brott inte verkställs effektivt.

Antalet böter är dock inte alltid avgörande. Ungdomarnas förseelser handlar ofta om att olika åldersgränser har överskridits eller de hör på annat sätt klart ihop med en viss åldersperiod, under vilken böterna kan bli många. Då kan det vara meningslöst att bestämma ett förvandlingsstraff när den dömda har uppnått den åldern som krävs eller passerat perioden i fråga. Det som borde beaktas är om personen har vuxit upp och stabiliserat sig och fått en förankring i samhället, t.ex. genom att bilda familj, börja studera eller arbeta.

Arten av den brottslighet som föranlett böterna kunde också bidra till att det är skäl att för en ung person bestämma fängelse på grund av obetalda böter. Om en ung person har dömts till böter t.ex. för misshandel och omedelbart efter den föregående domen gjort sig skyldig till en ny gärning, kunde det vara motiverat att bestämma ett förvandlingsstraff för de obetalda böterna.

Det avgörande när det gäller tillämpningen av 2 punkten är personens ålder när brottet begås. Eftersom indrivningen av böterna kräver en viss tid, har personen ofta redan fyllt 18 år när frågan om bestämmande av förvandlingsstraff blir aktuell. Bestämmelsen stämmer i detta avseende överens med lagen om villkorligt straff.

Domstolen kunde enligt 3 punkten avstå från att bestämma förvandlingsstraff, om förvandlingsstraffet skall anses som oskäligt eller oändamålsenligt med hänsyn till den dömdes personliga förhållanden, de övriga följder som brottet har medfört för honom, social- och hälsovårdsväsendets åtgärder eller andra omständigheter. Motsvarande grunder gäller i dag för åtals- eller domseftergift. Som skälighetsmotiv kunde beaktas handlingar som har samband med den dömdes

person eller som har inträffat efter det att böterna bestämdes, då det bedöms att dessa har bidragit till att böterna inte har betalats.

Domstolen kunde avstå från att bestämma ett förvandlingsstraff om den dömda är mycket gammal, kroniskt sjuk eller allvarligt handikappad. Till de personliga förhållandena räknas också långvarig arbetslöshet eller medellöshet av andra liknande orsaker. Högsta domstolen har i fråga om förvandlingsstraff för böter gett prejudikat beträffande tillämpningen av den gällande lagen på fall av betalningsoförmåga (HD 1993:110 och 1993:111). Avsikten är inte att genom förslaget ändra nuvarande rättspraxis i fall av betalningsoförmåga.

Övriga följder av brottet är t.ex. att den dömda har blivit allvarligt skadad i samband med gärningen eller som en följd av den. Om brottet har åsamkat den dömda lagstadgade eller andra påföljder, t.ex. förlust av arbetsplats, avsättning från tjänst eller äktenskapsskillnad, som har påverkat hans förmåga att betala böterna, kan det vara oskäligt att bestämma ett förvandlingsstraff.

I propositionen föreslås domstolen få rätt att avstå från att bestämma förvandlingsstraff också i de fall där ett förvandlingsstraff vore oskäligt eller oändamålsenligt med hänsyn till social- och hälsovårdsväsendets åtgärder. Det är meningen att förslaget skall komplettera de gällande bestämmelserna om verkställighet av förvandlingsstraff för en person som är intagen på vårdanstalt för missbrukare eller barnskyddsanstalt. I dag får verkställigheten av ett förvandlingsstraff inte inledas om den dömda med stöd av bestämmelserna om vården av dem som missbrukar berusningsmedel är intagen för vård i vårdanstalt eller annan motsvarande vårdinrättning eller om han har intagits i barnskyddsanstalt. Verkställigheten av förvandlingsstraffet skall i dessa fall på den dömdes begäran också uppskjutas med tre månader efter utskrivningen från anstalten.

I vissa fall är det dock mera ändamålsenligt att inte bestämma ett förvandlingsstraff om den dömda vårdas på anstalt t.ex. för rusmedelsberoende eller en psykisk sjukdom. Om personen i fråga sätts i fängelse när anstaltsvården är avslutad och uppskovsmöjligheten utnyttjad kan det avbryta ett inlett eller planerat vårdförhållande inom den öppna vården. Ett förvandlingsstraff kan

också avbryta en eventuell lovande socialiseringsprocess för ungdomar som placerats i barnskyddsanstalt. Bestämmelsen gör det också möjligt att avstå från att bestämma förvandlingsstraff för en person som begått sitt brott innan han hade fyllt 18 år, i de fall då det annars kunde vara motiverat att bestämma ett förvandlingsstraff för honom, men det inte anses nödvändigt att skicka honom i fängelse eftersom han redan placerats i barnskyddsanstalt.

En annan omständighet som kunde beaktas då man överväger att avstå från förvandlingsstraff är att en avsevärd tid har förflutit sedan böterna dömdes ut eller om preskriptionstiden är nära. Åtals- och domseftergift är i dag möjliga med motsvarande motivering, om brottet inom kort kommer att preskriberas. Eftersom böter redan har dömts ut när förvandlingsstraffet bestäms, är det avgörande när böterna preskriberas.

Domstolen kan också avstå från att bestämma förvandlingsstraff om den obetalda delen av dagsböterna är liten. För eftergift med förvandlingsstraffet skulle tala t.ex. att mindre än åtta dagsböter är obetalda. Eftersom förvandlingsstraffet alltid skall vara minst fyra dagar långt, blir det i dessa fall förhållandevis strängare än för andra bötfällda. Bestämmelsen kunde tillämpas också vid andra tillfällen, om det är uppenbart att den bötfällde genom delbetalningar har försökt betala böterna av en liten inkomst, t.ex. ett arbetslöshetsunderstöd eller en pension, och bara en liten del återstår. I vardera fallet förutsätts det således att den bötfällde har försökt betala dagsböterna och att en del av dem har kunnat drivas in och att eftergiften med förvandlingsstraffet gäller bara en återstående liten del av böterna.

Till domstolens rätt att avstå från att bestämma förvandlingsstraff har inte i förslaget knutits förutsättningen om ett viktigt allmänt intresse. Detta innebär inte att aspekter som gäller det allmänna intresset skulle sakna betydelse, trots att de inte nämns särskilt. Vid graderingen av förutsättningarna iaktas dock samma princip som vid åtals- och domseftergift, enligt vilken villkoren för åklagaren i detta avseende är strängare än för domstolen.

Enligt det föreslagna 2 mom. skall domstolen bedöma vilken andel de böter som inte får förvandlas till fängelse har i ett gemensamt straff och inte förvandla denna del till fängelse.

Enligt 7 § 3 mom. kommunallagen får dagsböter som dömts ut för en ordningsstadgeförseelse inte förvandlas till fängelsestraff. När förbudet att förvandla böter för överträdelse av de kommunala ordningsstadgarna infördes tog man dock inte ställning till vad som borde göras om ett gemensamt bötesstraff hade dömts ut för en sådan förseelse. Detta har i praktiken lett till ovisshet om hur lagen skall tillämpas. Av denna anledning föreslås i lagen bli intagen en bestämmelse om saken.

Paragrafens 3 mom. gäller de fall då det totala bötesbeloppet med stöd av 3 § 2 mom. har höjts till samma belopp som den största ordningsboten för en likartad förseelse. I det föreslagna 6 § 3 mom. bestäms, att den del av böterna med vilken det totala bötesbeloppet har höjts med stöd av 3 § 2 mom. inte skall förvandlas till fängelse. Även om det totala bötesbeloppet med stöd av 3 § höjs till samma belopp som ordningsboten, förblir antalet dagsböter oförändrat. Förvandlingsstraffet bestäms därför på normalt sätt enligt antalet obetalda dagsböter. I den nu gällande förordningen om minsta penningbelopp av böter har 2 § i sak samma innehåll.

7 §. *Eftergift i fråga om förvandlingsstraff för vite.* Domstolen kan i dag avstå från att förvandla ett obetalt vite på samma grunder som dagsböter. Dessutom finns i lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt ett specialstadgande om att vite inte skall förvandlas. För ett sådant vite får förvandlingsstraff inte bestämmas, om inte vägande skäl det kräver.

I den föreslagna paragrafen bestäms i 1 punkten att domstolen kan avstå från att bestämma ett förvandlingsstraff som skall dömas ut i stället för ett obetalt vite, om huvudförpliktelsen helt eller delvis har uppfyllts. Syftet med vitet är att få personen i fråga att uppfylla en förpliktelse. Men om förpliktelsen uppfylls först efter det att vitet har dömts ut, befriar svanden inte från att betala det redan utdömda vitet. Enligt propositionen skall domstolen dock få en möjlighet att av billighetsskäl låta bli att bestämma ett förvandlingsstraff för det obetalda vitet. Denna möjlighet kunde också i vissa fall förmå personen i fråga att uppfylla huvudförpliktelsen.

Domstolen kunde också avstå från att förvandla ett vite av de billighetsskäl som nämns i paragrafens 2 punkt. Med hänsyn

till den förpliktigades personliga förhållanden avses detsamma som i bestämmelserna om eftergift med förvandlingsstraff för dagsböter.

Med andra följder som har åsamkats genom att huvudförpliktelsen inte har uppfyllts avses t.ex. en kumulativ av administrativa och straffrättsliga påföljder, vilket i vissa enskilda fall kan leda till ett oskäligt resultat. I fråga om andra omständigheter som leder till eftergift med förvandlingsstraff hänvisas till vad som förklarats om motsvarande grunder när det gäller dagsböter.

Den föreslagna ändringen av 12 § lagen om verkställighet av straff i fråga om den fortsatta indrivningen av böter när förvandlingsstraff inte har bestämts, gäller också viten. I den lagens terminologi tillämpas på viten vad som har bestämts om böter, om det inte finns särskilda bestämmelser om vite.

Ordningsbot

8 §. *Ordningsbot*. I 2 a kap. strafflagen föreslås de viktigaste bestämmelserna om förutsättningarna för föreläggande av ordningsbot bli placerade i ett eget avsnitt.

I paragrafens 1 mom. definieras begreppet ordningsbot. Ordningsboten är ett till beloppet fast förmögenhetsstraff som är lindrigare än böter. Ordningsbot är alltså ett straffrättsligt straff.

Ordningsboten får enligt det föreslagna 2 mom. vara högst 1 000 mark. Beloppet av ordningsboten för olika förseelser fastställs enligt det föreslagna 2 mom. genom förordning.

Obetalda ordningsböter får enligt 3 mom. inte förvandlas till fängelse. Bestämmelsen flyttas till strafflagen från lagen om ordningsbot, där det i dag i 18 § ingår ett motsvarande förbud.

9 §. *Ordningsbotsförseelser*. Ordningsbot kan med stöd av paragrafens 1 mom. bestämmas som påföljd för en förseelse som hör under allmänt åtal, när det strängaste föreskrivna straffet är böter eller fängelse i högst sex månader. Så definierat blir tillämpningsområdet för systemet med ordningsbot detsamma som enligt den gällande ordningsbotslagen.

Enligt momentet kan ordningsbot inte bestämmas som påföljd för målsägandebrott. Detta behövs inte, eftersom ordningsbot enligt förslaget kan bestämmas som påföljd

bara för mindre trafikförseelser eller brott mot nedskräpningsförbudet. Om systemet med ordningsbot i framtiden utvidgas, måste det på nytt utredas om ordningsbot kan komma i fråga också som en påföljd för målsägandebrott.

Enligt paragrafens 2 mom. kan ordningsbot föreläggas för ringa brott mot vägtrafiklagen eller sådana bestämmelser som utfärdats med stöd av den och som gäller 1) gående, 2) förare av motorlösa fordon, 3) motordrivna fordons eller släpfordons konstruktion, utrustning, skick eller handlingar som skall medföras vid körning av motordrivna fordon, störande och onödigt körning av motordrivna fordon, persontransport, användning av förarens eller passagerarens personliga skyddsutrustning, övriga trafikregler som gäller föraren eller påbud, förbud eller begränsningar som anges med trafik-anordning, 4) överskridande av den högsta tillåtna hastigheten med ett motordrivet fordon eller 5) besiktning och anmälan för registrering av fordon. Ordningsbot kan med stöd av 3 mom. också föreläggas för ringa överträdelse av nedskräpningsförbudet enligt avfallslagen.

Tillämpningsområdet för ordningsboten, så som det definieras i lagen, motsvarar det nuvarande, ena förordning fastställda användningsområdet. Enligt paragrafens 4 mom. skall om de förseelser för vilka ordningsbot kan föreläggas med stöd av 2 och 3 mom. bestämmas närmare genom förordning. Avsikten är att det med stöd av detta moment skall utfärdas en förordning om ordningsbotsförseelser. Ett utkast till förordning ingår som bilaga till denna proposition (bilaga 3). Det är meningen att förordningen om ordningsbotsförseelser skall träda i kraft samtidigt som strafflagens bestämmelser om ordningsbot.

Inom de ramar som anges i lagen skall ordningsbotsförseelserna definieras närmare i förordningen. I utkastet till förordning finns ett avsnitt om ordningsbot för överträdelse av vägtrafiklagen och de bestämmelser som utfärdats med stöd av den. I avsnittet finns samlade de förseelser som för tillfället uppräknas i förordningen om ordningsbot i vägtrafik. I utkastet till förordning finns också ett avsnitt om ordningsbot för brott mot avfallslagen. Om tillämpningsområdet för ordningsbot i framtiden utvidgas, fogas de nya förseelserna till förordningen. Därmed står alla ordningsbotsförseelser att finna i en och

samma förordning. Genom förordningen fastställs också beloppet av ordningsboten för dessa förseelser.

I tillämpningsområdet för ordningsboten föreslås inga förändringar i utkastet till förordning, med undantag av användningen av ordningsbot vid förseelser som gäller överskridning av den högsta tillåtna hastigheten. Ordningsbot kan därmed inte heller i framtiden föreläggas t.ex. för brott mot bestämmelsen om trafikfylleri med ett motorlöst fordon eller för överträdelse av vissa genom förordning närmare angivna trafikregler för förare av motordrivna fordon. Beloppet av ordningsboten för olika förseelser föreslås bli en aning höjt.

I förordningens 8 § finns bestämmelser om överskridning av hastighetsbegränsningen med motordrivna fordon och om ordningsboten med anledning av detta. Genom bestämmelsen utvidgas tillämpningsområdet för ordningsbot i fråga om fortkörningsförseelser. Ordningsbotens belopp graderas enligt både hur stor överskridningen är och enligt den högsta tillåtna hastigheten. Den fara som fortkörningen medför är både beroende av hur hög hastigheten är och i vilka förhållanden fortkörningen sker. En överskridning av den högsta tillåtna hastigheten kan i tätorter innebära en större fara än motsvarande överskridning utanför tätorten. Även om överskridningen är lika stor bestäms därför en större ordningsbot när den högsta tillåtna hastigheten är högst 60 kilometer i timmen än när den högsta tillåtna hastigheten är mer än 60 kilometer i timmen. Även om den högsta tillåtna hastigheten i tätorter är högst 50 kilometer i timmen, finns i tätorter ofta områden där den högsta tillåtna hastigheten är 60 kilometer i timmen. Därför har som gräns för de strängare böterna valts 60 kilometer i timmen i stället för den allmänna hastighetsbegränsningen 50 kilometer i timmen i tätorter.

I 1 mom. föreskrivs att om den högsta tillåtna hastigheten är högst 60 kilometer i timmen, kan föraren av ett motordrivet fordon om han överskrider den högsta tillåtna hastigheten med högst 15 kilometer i timmen föreläggas en ordningsbot på 500 mark och om överskridningen är mer än 15 kilometer i timmen, men högst 20 kilometer i timmen, en ordningsbot på 700 mark. Om den högsta tillåtna hastigheten är mer än 60 kilometer i timmen, kan föraren av ett motordrivet fordon om han överskrider den

högsta tillåtna hastigheten med högst 15 kilometer i timmen föreläggas en ordningsbot på 400 mark. Om överskridningen är mer än 15 kilometer, men högst 20 kilometer i timmen när den högsta tillåtna hastigheten är mer än 60 kilometer i timmen, är ordningsboten 600 mark.

Mopedister föreläggs dock en ordningsbot på 300 mark för överskridning av den högsta tillåtna hastigheten med högst 15 kilometer i timmen. Ordningsboten för mopedister graderas inte enligt den högsta tillåtna hastigheten.

10 §. *Föreläggande av ordningsbot.* I paragrafens 1 mom. bestäms att ordningsboten föreläggas av en polisman eller någon annan tjänsteman som utför i lag föreskriven övervakning. Bestämmelsen motsvarar 2 kap. 6 § 1 mom. ordningsbotslagen. Genom bestämmelsen gararderar man sig inför den möjligheten att användningen av ordningsbot utsträcks till sådana områden där andra myndigheter än polisen övervakar att bestämmelserna iakttas. Sådana övervakningsmyndigheter kunde i framtiden vara t.ex. tjänstemän inom gränsbevakningsväsendet och tullverket.

I paragrafens 2 mom. bestäms om de fall då ordningsbot inte får föreläggas för en förseelse. Enligt 1 punkten får ordningsbot inte föreläggas om förseelsen har varit ägnad att föranleda annan fara eller olägenhet än sådan som skall anses vara ringa. Den som förelägger böterna måste bedöma hur stor fara eller olägenhet förseelsen har föranlett, i ljuset av förhållandena i varje enskilt fall och alla de omständigheter som inverkat på fallet. För sådana överskridningar av hastighetsbegränsningarna som t.ex. på grund av väder- eller trafikförhållandena kan föranleda annan fara än sådan som bör anses ringa, skall dagsböter föreläggas även om överskridningen inte är större än de 20 kilometer i timmen som förordningen föreskriver.

Ordningsbot skall enligt 10 § 2 mom. 2 punkten inte föreläggas om den som begått förseelsen genom sitt förfarande har visat likgiltighet för förbud eller påbud i lag. Likgiltighet inför lagens bestämmelser förhindrar föreläggande av ordningsbot också enligt 2 § 2 mom. ordningsbotslagen och 2 § lagen om ordningsbot i vägtrafik. Ordningsbot skall användas som påföljd bara för sådana gärningar vilkas klandervärdhet är ringa. En lindrig överskridning kan man göra sig skyldig till av ouppmärksamhet. Sannolikheten

att överskridningen av hastighetsbegränsningen har skett av likgiltighet mot förbud och påbud i lag växer i förhållande till överhastigheten. Också det faktum att förseelserna upprepas kan tyda på likgiltighet, även om de enskilda gärningarna är relativt lindriga. Också i de fall där ordningsbot vid samma tillfälle borde föreläggas för flera förseelser, kan gärningsmannens förfarande visa sådan likgiltighet inför lagen att ordningsbot inte kan föreläggas.

Ordningsbot skall i dag enligt 2 § 2 mom. ordningsbotslagen inte föreläggas då allmän fördel kräver att böter föreläggs genom strafforderförfarande eller vid en egentlig rättegång. Det är dock svårt att för den allmänna fördelen finna ett självständigt och exakt innehåll när ordningsbot föreläggs. Kravet på allmän fördel tillämpas i praktiken på sådana fall där också 10 § 2 mom. 1 eller 2 punkten är tillämpliga. Därför har man i förslaget lämnat bort omnämmandet av allmän fördel som ett hinder för föreläggande av ordningsbot.

Ordningsbot får enligt 2 mom. 3 punkten inte föreläggas om det är uppenbart att målsäganden med anledning av förseelsen kommer att framställa begäran om åtal till åklagaren eller polisen eller lägga fram ett skadeståndsyrkande.

Den nuvarande 2 § ordningsbotslagen har tolkats så att en målsägande kan förhindra att ordningsbot föreläggs genom att meddela polisen att han önskar väcka åtal i saken. Genom lagen om rättegång i brottmål (689/1997) har man avskaffat målsägandens självständiga primära åtalsrätt. Målsäganden har dock alltså rätt att åberopa ett annat lagrum eller att för svaranden kräva ett annat eller strängare straff än åklagaren (RP 82/1995 rd). I momentets 3 punkt förutsätts i enlighet med det nya rättegångsförfarandet i brottmål att målsäganden till åklagaren eller polisen framställer begäran om åtal. En sådan begäran förhindrar föreläggande av ordningsbot.

Enligt 3 § i den gällande ordningsbotslagen kan ordningsbot föreläggas endast om det är uppenbart att något skadeståndsyrkande inte kommer att framställas på grund av förseelsen. Enligt 3 kap. 9 § lagen om rättegång i brottmål skall åklagaren på målsägandens begäran i samband med åtalet föra målsägandens talan beträffande dennes privaträttsliga anspråk, om detta kan ske utan väsentlig olägenhet och anspråket inte är upp-

enbart ogrundat. För att målsägandens ställning inte skall försvagas på den grund att saken behandlas som ett ordningsbotsärende, måste han ha en möjlighet att påverka om saken skall behandlas vid ordningsbotsförfarande eller i normal rättegångsordning. Därmed får ordningsbot enligt 3 punkten i detta moment inte föreläggas om det är uppenbart att målsäganden kommer att framställa ett skadeståndsyrkande.

För att ordningsbot skall kunna föreläggas behöver målsäganden inte höras. Polismannen skall naturligtvis fråga målsäganden om han kommer att framställa ett skadeståndsyrkande i saken eller begära att åtal väcks, om målsäganden kan nås utan svårighet. I samtliga fall är det dock inte möjligt att få ett utlåtande av målsäganden utan att ordningsbotsförfarandet fördröjs. Därför är det bara i de fall då det t.ex. i ljuset av skadans omfattning är uppenbart att målsäganden kommer att framställa privaträttsliga krav i saken eller att han kommer att begära att åtal skall väckas, som polismannen inte får förelägga ordningsbot. I detta avseende förändrar förslaget inte det nuvarande läget.

I det nuvarande förfarandet vid föreläggande av ordningsbot enligt ordningsbotslagen föreslås inga ändringar. Det enkla straffprocessuella förfarande enligt vilken polismannen förelägger ordningsboten skall dock i framtiden kallas ordningsbotsförfarande. De materiella bestämmelserna om föreläggande av ordningsbot i ordningsbotslagen och lagen om ordningsbot i vägtrafik föreslås bli flyttade till strafflagen. I ordningsbotslagen kvarstår då endast bestämmelser om förfarandet vid föreläggande av ordningsbot. Därför föreslås rubriken för ordningsbotslagen bli ändrad till lagen om ordningsbotsförfarande. Rubriken kommer då även att överensstämma med lagen om strafforderförfarande. I det föreslagna 3 mom. hänvisas till lagen om ordningsbotsförfarande.

11 §. *Ordningsbot för olika förseelser.* I 20 § i den gällande ordningsbotslagen bestäms att om flera förseelser har begåtts genom samma handling och om påföljden för dem alla kan vara ordningsbot, föreläggs ordningsbot för den förseelse för vilken den strängaste ordningsboten är stadgad. Detta innebär att för förseelser som begåtts genom olika handlingar föreläggs i dag en separat ordningsbot för varje förseelse.

Övergången till systemet med gemensamma straff innebär att man vid straffmät-

ningen frångick uppdelningen i förseelser som begåtts genom en eller olika gärningar. Denna uppdelning bör frångås också när det gäller ordningsbot. Däremot bör det i lagen finnas bestämmelser om hur man skall förfara om ordningsbot samtidigt skall föreläggas för flera ordningsbotsförseelser.

Ett alternativ är att förelägga ordningsbot för den förseelse för vilka den strängaste ordningsboten föreskrivs. Detta skulle sänka ordningsbotsnivån från vad den är i dag, om de ordningsböter som föreläggs samtidigt har föranletts av olika gärningar. Ett annat alternativ är att för varje förseelse förelägga en separat ordningsbot. När det gäller förseelser som begåtts genom olika gärningar skulle ordningsbotsbeloppet bli detsamma som i dag, men samtidigt skulle behandlingen av ordningsbotsförseelser som begåtts genom samma gärning bli strängare.

Av de två alternativen har man i förslaget stannat inför det första. Motiveringen är att det andra alternativet skulle skärpa bötesnivån alltför mycket. I det föreslagna 1 mom. bestäms att om ordningsbot samtidigt skall föreläggas för två eller flera förseelser, föreläggs ordningsboten för den förseelse för vilken den strängaste ordningsboten är föreskriven.

De situationer då ordningsbot samtidigt skall föreläggas för olika gärningar måste dock bedömas som en helhet. Ordningsbot får enligt den föreslagna 10 § 2 mom. 2 punkten inte föreläggas, om den som begått förseelsen genom sitt förfarande har visat likgiltighet för förbud eller påbud i lag. Om någon samtidigt begår väldigt många förseelser eller om någon gärning vid förseelser som begåtts genom en gärning eller separat inte är ringa, skall för förseelserna i stället för ordningsbot vid strafforderförfarande bestämmas ett gemensamt straff i form av dagsböter.

Föraren av ett motordrivet fordon kan samtidigt överskrida flera hastighetsbegränsningar, t.ex. både en allmän begränsning och en begränsning som gäller fordonet i fråga. Då skall man enligt förslaget förelägga honom ordningsbot enligt den lägsta hastighetsbegränsningen. Den lägsta hastighetsbegränsningen ger den strängaste ordningsboten. Om någon samtidigt överskrider flera hastighetsbegränsningar kan det dock i vissa situationer öka faran så att ordningsbot inte enligt den föreslagna 10 § 2 mom. 1 punkten får föreläggas.

I den gällande ordningsbotslagen finns också ett förbud att bestämma ett gemensamt straff för ordningsbot och bötesstraff eller fängelsestraff på viss tid (20 § 2 mom.). Eftersom bestämmelserna om gemensamma straff i allmänhet har placerats i strafflagen, föreslås att förbudet i fråga tas in som paragrafens 2 mom.

1.2. Lag om upphävande av lagen om ordningsbot i vägtrafik

De bestämmelser om ordningsbot som ingår i det föreslagna 2 a kap. strafflagen (9–11 §) innebär att lagen om ordningsbot i vägtrafik blir onödig, varför den föreslås bli upphävd.

1 §. Enligt 1 § lagen om ordningsbot i vägtrafik kan ordningsbot genom förordning stadgas som påföljd för sådant brott mot vägtrafiklagen eller med stöd av den utfärdade stadganden och bestämmelser som har föranlett fara eller olägenhet som i allmänhet bör anses ringa. Dessa förseelser bör enligt 2 mom. lätt kunna konstateras och bestämmas. Bestämmelsen är enligt det som anförts i allmänna motiveringen onödig. Det föreslås att bestämmelser om ordningsbotsförseelser skall införas i 2 a kap. 9 § strafflagen.

2 §. 1 2 § bestäms om de fall då ordningsbot inte får föreläggas för en vägtrafikförseelse. Denna bestämmelse föreslås bli ändrad på det sätt som förklaras i den allmänna motiveringen och i detaljmotiveringen och bli placerad i 2 a kap. 10 § 2 mom. strafflagen.

1 2 § 2 mom. bestäms att polismannen för den som misstänks för en förseelse skall uppge orsaken, då ordningsbot inte kan föreläggas till följd av att 1 mom. tillämpas. En motsvarande bestämmelse föreslås bli inplacerad som ett nytt 2 mom. i 6 § ordningsbotslagen, samtidigt som den lagens namn föreslås bli ändrat till lagen om ordningsbotsförfarande. Bestämmelsen föreslås också bli ändrad så att i den inte längre hänvisas till 1 § i den upphävda lagen om ordningsbot i vägtrafik utan till det föreslagna 2 a kap. 10 § 2 mom. strafflagen.

1.3. Ordningsbotslagen

Lagens rubrik. De bestämmelser i ordningsbotslagen som gäller förutsättningarna för föreläggande av ordningsbot och hinder för föreläggande av ordningsbot föreslås bli

flyttade till strafflagen. I ordningsbotslagen kvarstår då endast bestämmelserna om förfarandet vid föreläggande av ordningsbot. Därför föreslås det att ordningsbotslagens rubrik ändras till lagen om ordningsbotsförfarande. Rubriken överensstämmer då också med lagen om strafforderförfarande.

1 §. Lagens 1 § föreslås bli ändrad. Enligt den föreslagna paragrafen kan vid förfarande enligt lagen (ordningsbotsförfarande) föreläggas ordningsbot som påföljd för en förseelse som i 2 a kap. 9 § strafflagen och i den med stöd av den utfärdade förordningen har definierats som en ordningsbotsförseelse.

Enligt 1 mom. i den gällande paragrafen kan för en förseelse som hör under allmänt åtal och för vilken som strängaste straff är bestämt böter eller fängelse i högst sex månader, i enlighet med vad därom särskilt stadgas genom lag, som påföljd bestämmas en till markbeloppet fast ordningsbot. Denna bestämmelse blir enligt förslaget onödig, eftersom samma saker enligt förslaget skall regleras i 2 a kap. 9 § 1 mom. strafflagen.

Genom att paragrafen ändras upphävs också dess 2 mom. Enligt detta moment stadgas särskilt om ordningsbot som påföljd för överträdelse av stadganden och bestämmelser som utfärdats med stöd av självstyrelselagen för Åland. Enligt 18 § 25 punkten självstyrelselagen för Åland har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om beläggande med straff och storleken av straff inom rättsområden som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet. Landskapets lagstiftningsbehörighet omfattar enligt 18 § 21 punkten bl.a. vägtrafiken. Hänvisningen till landskapets lagstiftningsbehörighet togs in i den gällande ordningsbotslagen under riksdomstolsbehandlingen för klarhetens skull (LaUB 5/1981 rd). I allmänhet är det dock inte brukligt att i lagstiftningen ta in sådana hänvisningar. Landskapets behörighet bygger på självstyrelselagen, och tolkningsfrågor avgörs enbart utgående från den. Därför behövs inte hänvisningen till självstyrelselagen för Åland i paragrafens nuvarande 2 mom.

Enligt 3 mom. i den gällande paragrafen stadgas om ordningsbotens storlek genom förordning. Samtidigt anges ordningsbotens högsta belopp. I 2 a kap. 8 § 2 mom. strafflagen föreslås bli bestämt om motsvarande saker. När paragrafen ändras upphävs också dess 3 mom. som onödig.

2 §. Ordningsbot får enligt 2 § inte föreläggas, om för samma förseelse framställs i

lagen om strafforder avsett straffanspråk eller förseelsen anmäls hos allmänna åklagaren för väckande av åtal. Enligt 2 mom. får ordningsbot inte föreläggas, om den som begått förseelsen har visat likgiltighet för förbud och påbud i lag eller när allmän fördel kräver att förseelsen handläggs i strafforderförfarande.

Det behövs ingen särskild bestämmelse om att två påföljder, ordningsbot och strafforder, inte får föreläggas för samma förseelse. En bestämmelse om förbud att förelägga ordningsbot om målsäganden framställer begäran om åtal till åklagaren eller polisen föreslås bli intagen i 2 a kap. 10 § 2 mom. 3 punkten strafflagen. I den föreslagna 2 a kap. 10 § 2 mom. 2 punkten strafflagen bestäms om de fall då ordningsbot inte får föreläggas eftersom den som begått förseelsen genom sitt förfarande har visat likgiltighet för förbud och påbud i lag. På grund av dessa ändringar kan paragrafen upphävas som onödig.

3 §. Enligt 3 § kan ordningsbot föreläggas i ett ärende vid vars behandling i domstol målsäganden skall beredas tillfälle att föra talan, om det är uppenbart att något skadeståndsyrukt inte kommer att framställas på grund av förseelsen. Ordningsbot kan i dag och enligt den föreslagna 2 a kap. 9 § strafflagen också i framtiden föreläggas bara för förseelser som hör under allmänt åtal. I vissa sällsynta fall kan dock en gärning som bestraffas med ordningsbot innehålla en kränkning av en enskild medborgares rätt. I 2 a kap. 10 § 2 mom. strafflagen föreslås bli bestämt att ordningsbot inte får föreläggas, om det är uppenbart, att målsäganden med anledning av förseelsen kommer att lägga fram ett skadeståndsyrukt. Denna bestämmelse i 3 § ordningsbotslagen skall därför upphävas som onödig.

6 §. I 6 § föreslås bli bestämt om föreläggande av ordningsbot och om ordningsbotsföreläggande. Motsvarande bestämmelser finns i dag i paragrafens 2 mom.

I 2 mom. föreslås det bli bestämt att polismannen skall uppgå för den som misstänks för förseelsen orsaken, om ordningsbot för förseelsen inte kan föreläggas på grund av att 2 a kap. 10 § 2 mom. strafflagen tillämpas. Motsvarande bestämmelse ingår i dag i lagen om ordningsbot i vägtrafik, vilken föreslås bli upphävd.

I paragrafens 3 mom. bestäms på samma sätt som i dag att innan ordningsbotsföreläg-

gandet utfärdas skall den som misstänks för förseelsen höras. Också 4 mom. kvarstår med sitt nuvarande innehåll. I momentet sägs att ordningsbotsföreläggandet skall innehålla anvisningar om hur vederbörande skall förfara om han vill få saken prövad av domstol. Till föreläggandet skall fogas ett inbetalningskort för betalning av ordningsboten.

16 §. I 4 mom. bestäms i dag att ordningsbotsföreläggandet skall undanröjas om den handling som ligger till grund för föreläggandet inte utgör en i lagen åsyftad förseelse eller föreläggandet annars saknar grund. Eftersom bestämmelserna om ordningsbotsförseelser enligt förslaget skall ingå i strafflagen, föreslås momentet bli ändrat så att där ingår en hänvisning till den föreslagna 2 a kap. 9 § strafflagen.

18 §. I denna paragraf sägs att angående verkställighet av ordningsbotsföreläggande gäller vad som är stadgat om verkställighet av laga kraft vunnna dom och om indrivning av böter. Ordningsbot får likväl inte förvandlas till fängelse.

Ett förbud att förvandla ordningsbot till fängelse föreslås bli intaget i 2 a kap. 8 § 3 mom. strafflagen. Därför föreslås denna 18 § bli ändrad så att där i stället bestäms att vid verkställighet av ordningsbot inte tillämpas bestämmelserna om förvandlingsstraff.

1.4. Lagen om strafforderförfarande

11 §. Enligt förslaget skall böterna i första hand fastställas utgående från de uppgifter som fastställts vid beskattningen. Om inkomsterna inte på ett tillförlitligt sätt kan utredas ur beskattningsuppgifterna eller om den bötfälldes inkomster väsentligt har förändrats efter den senast verkställda beskattningen, skall böterna kunna fastställas på basis av någon annan utredning. I allmänhet finns dokument som gäller inkomsterna inte tillgängliga när straffanspråket skrivs ut. Polisen kan i undantagsfall vänta med att utfärda ett straffanspråk tills den bötfälde har lämnat in en extra utredning, om detta kan göras utan svårighet. Av praktiska skäl är det inte förnuftigt att vänta med att utfärda ett straffanspråk t.ex. för en vägtrafikförseelse för att reda ut uppgifterna om inkomsten bara därför att den bötfälde bestrider beskattningsuppgifternas riktighet. När straffanspråket utfärdas kan dagsbotsbeloppet i

allmänhet fastställas på basis av en relativt summarisk utredning som finns tillgänglig.

Den bötfälde kan motsätta sig det utfärdade straffanspråket och saken behandlas då i underrätten i normal rättegångsordning. Domstolsbehandling är dock ett onödigt tungt och dyrt förfarande när den bötfälde inte bestrider sin skuld, utan saken endast gäller hans betalningsförmåga.

I dag kan en person som har fått ett straffanspråk och som inte har motsatt sig det, i praktiken till åklagaren sända in handlingar eller andra skriftliga utredningar av privat natur. Ofta gäller utredningen den bötfälldes inkomster, som har lagts till grund när böterna fastställdes. Åklagarna kan när de utfärdar en strafforder sänka det dagsbotsbelopp som finns antecknat på straffanspråket utgående från en utredning som den bötfälde har sänt in. Men om den bötfälde alljämt är missnöjd med dagsbotsbeloppet, har han inte längre i dag någon möjlighet att föra saken till domstol, eftersom han inte har motsatt sig böterna och den tid inom vilken detta skall göras i allmänhet har löpt ut.

I propositionen föreslås att det i lagen skall finnas bestämmelser om insändande av en utredning om den bötfälldes betalningsförmåga till åklagaren. I det föreslagna nya 3 mom. bestäms att om den som fått ett straffanspråk motsätter sig anspråket enbart i fråga om dagsbotsbeloppet, kan åklagaren utan hinder av 1 mom. 1 punkten utfärda straffordern på det sätt som yrkats av den som mottagit straffanspråket, utan att föra saken till domstol. Eftersom saken då avgörs enligt den bötfälldes yrkande, behövs ingen muntlig domstolsbehandling.

I 1 mom. 1 punkten sägs det att en strafforder inte får utfärdas, om den misstänkte har motsatt sig straffanspråket. Det föreslagna nya 3 mom. blir en undantagsbestämmelse i förhållande till 1 mom. 1 punkten. Med stöd av det kan åklagaren utan hinder av 1 mom. 1 punkten utfärda en strafforder, trots att den misstänkte har motsatt sig straffanspråket.

Den bötfälde måste meddela att han motsätter sig dagsbotsbeloppet och till åklagaren sända in en utredning om sina inkomster inom den tid som han kan motsätta sig anspråket, dvs. inom en vecka från det han delgavs straffanspråket. Om åklagaren inte godkänner den i 3 mom. nämnda utredningen som sådan, skall saken föras till under-

rätten för behandling. Samma förfarande skall iakttas, om den bötfällda har motsatt sig dagsbetsbeloppet, men inte sänt in någon utredning inom den utsatta tiden.

En bötfälld som inte har motsatt sig böterna kan på samma sätt som i dag sända in en utredning om sin betalningsförmåga till åklagaren också efter den utsatta tiden. Då är det åklagaren som skall pröva om han beaktar utredningen när han utfärdar straffordern. Om åklagaren inte har beaktat utredningen, har den bötfällda inte längre någon möjlighet att motsätta sig straffordern.

1.5. Avfallslagen

62 §. *Ordningsbot.* I paragrafen bestäms att för ringa överträdelse av nedskräpningsförbudet enligt 19 § kan polisen påföra ordningsbot till ett belopp som stadgas genom förordning. Om ordningsbot gäller i övrigt ordningsbotslagen eller stadganden som utfärdats med stöd av den.

Enligt den föreslagna 2 a kap. 9 § 3 mom. strafflagen kan ordningsbot föreläggas för ringa överträdelse av nedskräpningsförbudet enligt avfallslagen. Med stöd av paragrafens 4 mom. skall det genom förordning bestämmas att polisen kan förelägga ordningsbot för ringa överträdelse av nedskräpningsförbudet enligt 19 § avfallslagen. Samtidigt skall det föreskrivas om ordningsbetsbeloppet. Här föreslås att 62 § avfallslagen ändras så att där ingår en hänvisning till ifrågakarande bestämmelse i strafflagen samt till förordningen om ordningsbetsföreseelser.

1.6. Lagen om verkställighet av straff

6 kap. Om böter, förvandlingsstraff för böter och samfundsbot

10 a §. I propositionen föreslås att lagens 6 kap. kompletteras med bestämmelser om åklagarens rätt att avstå från att yrka förvandlingsstraff i stället för obetalda böter.

Åklagaren skall enligt 1 mom. 1 punkten få rätt att avstå från att yrka förvandlingsstraff om det brott som föranlett böterna, med hänsyn till brottets menlighet, som helhet bedömt skall anses ringa och ett viktigt allmänt intresse inte kräver annat. Eftergift i fråga om ett förvandlingsstraff på grund av att brottet varit ringa kan komma i fråga endast om strängare straff än böter inte har föreskrivits för brottet. Sådana brott är bl.a.

snatteri, lindrig misshandel, ofog och trafikföreseelser. För ingen brottsart skall åklagaren dock regelmässigt avstå från att yrka förvandlingsstraff. Precis som när förvandlingsstraff bestäms i domstolen skall brottets ringhet i varje enskilt fall ställas i förhållande till brottsarten i fråga och det måste bedömas huruvida förseelsen skall betraktas som ringa i jämförelse med ett normalfall av brottsarten.

Åklagaren har enligt den föreslagna bestämmelsen en möjlighet att bedöma om det är processekonomiskt förnuftigt att börja med ett förvandlingsförfarande på grund av en ringa förseelse som har lett till böter. Åklagaren måste dock också beakta det viktiga allmänna intresset, dvs. kravet på att den allmänna laglydnaden upprätthålls. Att brottet är ringa är enligt gällande lag också en grund för åtalshelfgift.

Åklagaren får enligt 1 mom. 2 punkten avstå från att yrka förvandlingsstraff, om det brott som föranlett böterna har begåtts innan gärningsmannen hade fyllt 18 år, och för brottet inte har föreskrivits strängare straff än böter eller fängelse i högst sex månader. En ytterligare förutsättning är att ett viktigt allmänt intresse inte kräver att saken förs till domstol för avgörande. I 2 punkten anges för det brott som lett till böterna ett straff som är strängare än i 1 punkten. Åklagarens möjligheter att avstå från att yrka förvandlingsstraff på grund av den bötfälldes ungdom är därmed något större än om grunden för eftergiften är brottets ringhet.

Åklagaren kan enligt 1 mom. 3 punkten avstå från att yrka förvandlingsstraff också i de fall där förvandlingsstraffet skall anses oskäligt eller oändamålsenligt med hänsyn till den bötfälldes personliga förhållanden, de övriga följder som brottet medfört för honom, social- och hälsovårdsväsendets åtgärder eller andra omständigheter. I detta sammanhang hänvisas till samma skälighets- och ändamålsenlighetsgrunder som ger domstolen rätt att avstå från att bestämma förvandlingsstraff.

Åklagaren måste också när han prövar de grunder som nämns i 3 punkten beakta om ett viktigt allmänt intresse kräver att han yrkar förvandlingsstraff. Med viktigt allmänt intresse avses att straffsystemets trovärdighet beaktas på det sätt som förklaras i den allmänna motiveringen. Dessa faktorer inverkar dock primärt vid prövning av möjligheten till eftergift i fråga om förvandlingsstraff på

grund av brottets ringhet. Det allmänna intresset spelar en mindre roll när skälighetsgrunden tillämpas. Då är det frågan om ett specialfall, där de specifika särdragen i allmänhet tillåter att man avstår från förvandlingsstraff utan att systemets trovärdighet lider och indrivningen av böterna blir mindre effektiv. Ju allvarligare det brott som har föranlett böterna är, desto större vikt bör dock även i dessa fall läggas vid det viktiga allmänna intresset.

Enligt paragrafens 2 mom. kan åklagaren också avstå från att yrka förvandlingsstraff för ett obetalt vite på de grunder som nämns i 2 a kap. 7 § strafflagen eller i 26 § lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt, om inte ett viktigt allmänt intresse kräver något annat. De grunder som nämns i 2 a § 7 § strafflagen har förklarats ovan i detaljmotiveringen. Enligt 26 § lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt får förvandlingsstraff för vite dock inte dömas ut, om inte särskilt vägande skäl det kräver. Åklagaren skall dessutom när han prövar frågan om att avstå från att yrka förvandlingsstraff beakta ett viktigt allmänt intresse.

I paragrafens 3 mom. konstateras att om allmänna åklagaren har beslutat att avstå från att yrka förvandlingsstraff, får han återkalla sitt beslut endast, om beslutet enligt ny utredning som framkommit i saken har byggt på väsentligt ofullständiga eller oriktiga uppgifter.

Enligt 4 mom. har en högre åklagare rätt att ta upp saken till ny prövning enligt vad som bestäms särskilt. Motsvarande bestämmelser om åtalserfång finns i 11 § lagen om rättegång i brottmål.

Domstolen kan både enligt nuvarande och föreslagna bestämmelser bestämma ett förvandlingsstraff som är kortare än regelmässigt, på samma grunder som den kan avstå från att bestämma ett förvandlingsstraff. Åklagarna tar vid en rättegång som gäller förvandlingsstraff i allmänhet inte ställning till förvandlingsstraffets längd. Men om åklagaren känner till omständigheter som kan påverka förvandlingsstraffets längd, skall han underrätta domstolen om dem. Vid sidan av beslutet att yrka eller inte yrka förvandlingsstraff har åklagaren därmed en möjlighet att också påverka förvandlingsstraffets längd.

Allmänna åklagaren skall enligt 30 § förordningen om verkställighet av bötesstraff

vidta behövliga åtgärder för att klarlägga sådana omständigheter som är av betydelse vid avgörande av mål som gäller bestämmande av förvandlingsstraff för böter. I praktiken har åklagarna varit rätt passiva med att utreda sådana omständigheter för de rättegångar där förvandlingsstraff bestäms. Bestämmelsen i fråga ålägger dock allmänna åklagaren att skaffa fram en behövlig utredning till grund för beslutet att yrka och bestämma förvandlingsstraff.

Till förordningen om verkställighet av bötesstraff föreslås när lagen har trätt i kraft bli fogat en bestämmelse enligt vilken utmätningssmannen i framtiden som en bilaga till de handlingar vilka med stöd av 29 och 33 § i förordningen skall skickas till åklagaren skall skriva en kortfattad utredning om orsakerna till att böterna inte har betalats som han har fått kännedom om. Redan i dag framgår det av utmätningssmannens hindersbevis om den bötfälde berörs av skuldsanering eller är försatt i konkurs. Utöver nämnda uppgifter skall utmätningssmannen i framtiden kunna förse åklagaren med uppgifter bl.a. om huruvida den bötfälde erhåller arbetslöshets- eller sjukdagpenning eller om andra faktorer som eventuellt påverkar den bötfälldes förmögenhetsställning.

En sådan utredning blir aktuell närmast i de fall då man anträffar den bötfälde, men böterna inte kan drivas in på grund av att han är medellös. Utredningen är avsedd att innehålla uppgifter som utmätningssmannen skaffar i samband med normala indrivningsåtgärder. Om man inte alls påträffar den bötfälde, kan man skriva en redogörelse om de omständigheter som utmätningssmannen eventuellt känner till. Utmätningssmannen behöver inte börja med någon specialutredning om den bötfälde inte påträffas i samband med de normala indrivningsåtgärderna. Meningen är att man genom att ändra förordningen skall kunna förbättra informationsflödet mellan utsökningsmyndigheterna och åklagarna. I praktiken skall uppgifterna om förmögenhetsställning vidarebefordras till åklagarna med hjälp av befintliga blanketter som skall utvecklas så att de lämpar sig för detta ändamål.

När ett ärende som gäller förvandlingsstraff kommer till åklagaren, har den bötfälde redan stämts in till rättegång för bestämmande av förvandlingsstraff. Om förvandlingsstraff inte får bestämmas för de böter som nämns i stämningen, skall åklaga-

ren i dag enligt 30 § 2 mom. förordningen om verkställighet av bötesstraff se till att stämningen återkallas. Åklagaren sänder verkställighetshandlingen beträffande de icke förvandlade böterna till justitieministeriets rättsregistercentral och till utmätningsmannen på stämningssorten. När den föreslagna 10 a § träder i kraft ändras bestämmelsen i förordningen så att samma förfarande tillämpas när åklagaren har avstått från att yrka förvandlingsstraff. Förordningens bestämmelse skall också kompletteras så att den bötfällde underrättas om beslutet att inte yrka förvandlingsstraff.

12 §. Indrivningen av böter skall enligt den nuvarande 12 § upphöra när underrättens beslut i målet om bestämmande av förvandlingsstraff har avkunnats. Detta innebär att även i de fall då domstolen har avstått från att bestämma förvandlingsstraff, skall indrivningen av böter upphöra. Bestämmelsen kompletterades år 1996 så att om ett förvandlingsstraff med stöd av 26 § lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt inte har bestämts, fortsätter dock indrivningen av vitet. I dessa fall ansågs det att indrivningen av vitet måste fortsätta också efter ett beslut om eftergift med förvandlingsstraff, för att vitet skulle bibehålla sin effekt (RP 96/1995 rd).

Paragrafens 1 mom. föreslås bli ändrat så att också indrivningen av böter som förelagts i form av dagsböter skall fortsätta om domstolen har avstått från att bestämma förvandlingsstraff för böterna. Indrivningen av böterna fortsätter också om åklagaren inte har yrkat förvandlingsstraff. Enligt de begrepp som används i lagen tillämpas på vite samma bestämmelser som på böter, om inte något annat bestäms särskilt om vite. Efter som åtgärdseftergiften föreslås bli utsträckt också till förvandlingsstraff, måste man samtidigt se till att böterna bibehåller sin effekt, genom att förbättra indrivningsmöjligheterna. Att förvandlingsstraffet bedöms som oskäligt eller att man avstår från ett sådant på grund av brottets ringhet är inte tillräckliga motiveringar att befria den bötfällde från böterna. Den bötfällde kan också senare få pengar som möjliggör en utmätning.

Obetalda och oförvandlade böter skall enligt 23 e § förordningen om verkställighet av bötesstraff överföras till fordringsregistret. Indrivningen av oförvandlade böter kan enligt förslaget fortgå tills de enligt 8 kap. 11 § strafflagen preskriberas fem år

efter det att den lagakraftvunna domen meddelades.

1.7. Rättegångsbalken

32 kap. *Vite*. I 32 kap. rättegångsbalken ingår gällande men föråldrade bestämmelser om hur pengar och böter skall räknas, betalas och fördelas. I det föråldrade 32 kap. föreslås 1 § bli ändrad samt 2 och 3 § upphävda.

Som 1 § i kapitlet föreslås ingå en bestämmelse om föreläggande av vite som tvångsmedel. En motsvarande bestämmelse finns i dag i 2 kap. 4 b § 2 mom. strafflagen, och detta lagrum föreslås i stället bli upphävt. I paragrafen bestäms att ett vite som föreläggs av allmän domstol eller som föreläggs för att säkerställa en rättegång utsätts till ett visst belopp, med beaktande av den bötfälldes betalningsförmåga. Vitet kan av särskilda skäl dömas ut till ett lägre belopp än vad som utsatts.

Eftersom kapitlets 2 och 3 § föreslås bli upphävda, återstår i kapitlet en enda paragraf. Frågan om var i rättegångsbalken bestämmelsen om föreläggande av vite skall placeras kan tas upp till ny prövning när man i samband med att rättegångsreformen framskrider genomför en systematisk kodifiering av bestämmelserna om rättegång på det sätt som lagutskottet har förutsatt (LaUB 9/1997 rd, RP 82/1995 rd).

1.8. Viteslagen

2 §. *Föreläggande av vite*. I 1 mom. bestäms om begränsningar i lagens tillämpningsområde. Enligt momentet gäller lagen inte viten som föreläggs för att säkerställa en rättegång och inte heller viten som döms ut som straff.

Det föreslås att 2 kap. 4 b § 1 mom. strafflagen, vilket gäller föreläggande av viten som döms ut som straff, skall bli upphävt. Samtidigt försvinner vitet som straffform ur straffsystemet. Därför föreslås här att i paragrafens 1 mom. inte längre skall nämnas viten som döms ut som straff.

1.9. Lag om utlämnande av beskattningsuppgifter för bestämmande av böter

1 §. Enligt paragrafens 1 mom. utlämnar skatteförvaltningen på begäran till åklagare och förundersökningsmyndigheter samt

domstolar uppgifter om den skattskyldiges inkomster och förmögenhet jämte identifieringsuppgifter om den skattskyldige samt andra uppgifter om beskattningen, som enligt 2 a kap. 2 § strafflagen behövs för att fastställa dagsbotsbeloppet.

Genom paragrafen skall kretsen av de myndigheter som är berättigade att få beskattningsuppgifter utvidgas till att även omfatta domstolar. Granskningen av uppgifter som gäller den bötfälldes beskattning och förmögenhet utgör i allmänhet en del av förundersökningen. Trots detta finns ibland hos domstolarna behov att granska uppgifter om den bötfälldes inkomster och förmögenhet från den senast slutförda beskattningen.

Som beskattningsuppgifter som får utlämnas kommer enligt 1 mom. i fråga endast sådana uppgifter som behövs för bestämmande av böter. Om hur dagsbotens belopp bestäms föreskrivs i 2 a kap. 2 §, till vilken hänvisas i paragrafen. Enligt bestämmelsen i strafflagen bestäms dagsbotsbeloppet för den bötfällda enligt de inkomster från vilka avdragits skatter och avgifter. De begrepp som används vid bestämmande av nettoinkomsten anges närmare i förordningen om dagsbotens belopp. För beräkning av nettoinkomsten utlämnas från de beskattningsuppgifter som gäller den bötfälldes senast verkställda beskattning uppgifter om den bötfälldes nettoförvärvsinkomst och nettokapitalinkomst samt om andra skatter och avgifter som anges i förordningen. Beskattningsmyndigheten lämnar också ut uppgifter om den bötfälldes beskattningsbara förmögenhet. På dagsbotsbeloppet inverkar även den bötfälldes försörjningsplikt, om vilken också fås uppgifter av beskattningsmyndigheten. Uppgifterna gällande försörjningsplikt skall dock granskas vid förundersökningen, eftersom begreppen för samboende och minderårigt barn avviker i beskattningen från motsvarande begrepp som används vid bestämmande av böter.

Enligt paragrafens 2 mom. kan uppgifterna också utlämnas med hjälp av en teknisk anslutning.

2 §. I propositionen föreslås att lagen skall upphöra att gälla den 31 december 1999. Den föreslagna lagen kan upphävas redan tidigare när den lag som är under beredning och som gäller beskattningsuppgifternas offentlighet, hemlighållande och utlämnande har trätt i kraft. Meningen är att man i lagen skall föreskriva om skatteförvaltningens rätt att lämna ut uppgifter för bestämmande av

böter.

Bestämmelserna i den upphävda beskattningslagen gällande beskattningsuppgifternas offentlighet, hemlighållande, utlämnande av uppgifter och brott mot tynadsplikten tillämpas till utgången av år 1999 (lagen om ändring av lagen om beskattningsförfarande 1104/1997). Efter att lagen trätt i kraft tillämpas inte längre den upphävda beskattningslagens bestämmelser om utlämnande av beskattningsuppgifter.

2. Ikraftträdande

Lagarna avses träda i kraft den 1 januari 1999. För att skapa en teknisk anslutning till den databas som innehåller beskattningsuppgifter och som skatteförvaltningen upprätthåller med tanke på böterna krävs det förberedelser, varför lagarna inte kan träda i kraft före denna tidpunkt. För att reformen skall kunna genomföras måste också polisen, åklagarna och underrättsdomarna få en grundlig utbildning innan lagarna träder i kraft.

3. Lagstiftningsordning

Under riksdagsbehandlingen av ordningsbotslagen ansåg grundlagsutskottet (GrUB 1/1982 rd) att 53 § regeringsformen förhindrar att användningen av den straffrättsliga domsrätten kan regleras genom vanlig lag så att högsta domstolen inom ramarna för existerande besvärsgrensningar inte alls kunde ta upp ärenden som hör till en kvantitativt viktig grupp, även om ärendena i sig är obetydliga. Eftersom det i 17 § 2 mom. sägs att ändring i underrätts utslag inte får sökas genom ordinära rättsmedel, stiftades ordningsbotslagen i den ordning som föreskrivs i 67 § riksdagsordningen.

I propositionen föreslås inga ändringar i bestämmelsen om ändringssökande i 17 § 2 mom. ordningsbotslagen. Bestämmelserna om förfarandet vid föreläggande av ordningsbot förslås kvarstå i oförändrad form i ordningsbotslagen. Lagens rubrik föreslås bli ändrad till lagen om ordningsbotsförfarande. Bestämmelserna om tillämpningsområdet för ordningsboten föreslås bli flyttade till den nya 2 a kap. 9 § strafflagen. Med anledning av 6 a § regeringsformen definieras tillämpningsområdet för ordningsbot mera exakt i den föreslagna lagen än vad som i dag är fallet. De föreslagna reformerna ändrar inte

betydelsen i sak av det arrangemang som infördes som ett undantag från grundlagen. Därför anser regeringen att de lagförslag som gäller 2 a kap. strafflagen och ändring av ordningsbotslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning enligt 66 § riksdagsordningen.

De övriga lagförslagen i propositionen innehåller inte sådana bestämmelser som kräver övervägande av lagstiftningsordningen.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om ändring av strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut upphävs i strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889) 2 kap. 4, 4 a–4 c och 5 §, dessa lagrumms sådana de lyder, 4 § i lagarna 650/1976, 67/1983 och 697/1991, 4 a och 4 b § i nämnda lag 650/1976, 4 c § i lag 1082/1989 och 5 § i nämnda lag 650/1986, och fogas till lagen ett nytt 2 a kap. som följer:

2 a kap.

Om böter, förvandlingsstraff och ordningsbot*Böter*

1 §

Antalet dagsböter

Böter döms ut i dagsböter, så att minimumantalet är en dagsbot och maximumantalet är 120 dagsböter.

Om minimum och maximum för ett gemensamt bötesstraff bestäms i 7 kap.

För bötesstraff kan av särskilda skäl i lag bestämmas ett särskilt minimum eller maximum inom de gränser som anges i 1 mom.

Ett sådant särskilt minimum eller maximum för bötesstraff som har bestämts före den 1 juni 1969 tillämpas inte.

2 §

Dagsbotens belopp

Dagsbotsbeloppet skall fastställas så att det är skäligt i förhållande till den bötfälldes betalningsförmåga.

Som ett skäligt dagsbotsbelopp skall anses en sextiondedel av den bötfälldes genomsnittliga månadsinkomst, från vilken har avdragits de skatter och avgifter som bestäms i förordning samt ett fast baskonsumtionsavdrag. Dagsbotsbeloppet kan sänkas på grund av den bötfälldes försörjningsplikt eller höjas på grund av hans förmögenhet.

Till grund för månadsinkomsten skall i första hand läggas den bötfälldes inkomst enligt den senast verkställda beskattningen. Om den bötfälldes inkomster och förmögenhet inte på ett tillförlitligt sätt kan utredas på basis av beskattningssuppgifterna eller om de

väsentligt har förändrats efter den senast verkställda beskattningen, kan inkomsterna beräknas enligt andra tillgängliga utredningar.

Dagsboten bestäms i domstol enligt de uppgifter som gäller under rättegången och i strafforderförfarande enligt de uppgifter som gäller när straffanspråket framställs. Åklagaren bestämmer dock böterna enligt de uppgifter som gäller när straffordern utfärdas, om mer än två månader har förflutit från det straffanspråket framställdes eller om det har framkommit att betalningsförmågan hos den som mottagit straffanspråket har förändrats väsentligt jämfört med de uppgifter som gällde då anspråket framställdes.

Genom förordning bestäms närmare hur den genomsnittliga månadsinkomsten skall beräknas och hur dagsbotsbeloppet skall avrundas, samt om baskonsumtionsavdragets belopp, om beaktande av försörjningsplikt och förmögenhet och om dagsbotens minimumbelopp.

3 §

Det totala bötesbeloppet

Det totala bötesbeloppet är antalet dagsböter multiplicerat med dagsbotsbeloppet.

Genom förordning kan bestämmas att det totala bötesbelopp som bestäms för vissa brott skall höjas så att det blir lika stort som den största ordningsbot som bestäms för ett likartat brott.

Förvandlingsstraff

4 §

Bestämmande av förvandlingsstraff

För en bötfälld hos vilken böter inte har kunnat drivas in, skall i stället för de obe-

talda böterna bestämmas fängelse som förvandlingsstraff. Ett obetalt vite som inte har kunnat drivas in skall förvandlas till fängelse.

5 §

Förvandlingsstraffets längd

Förvandlingsstraff för böter bestäms så att två obetalda dagsböter motsvarar en dags fängelse. Om ett ojämnt antal dagsböter skall förvandlas, förvandlas en dagsbot inte. Om endast en del av en dagsbot har betalats, anses dagsboten vara obetald.

Då förvandlingsstraff bestäms för ett i visst belopp utdömt vite, motsvarar varje fullt belopp av hundra mark en dags fängelse.

Förvandlingsstraffets längd är dock minst fyra och högst 90 dagar.

För böter som skall förvandlas samtidigt bestäms bara ett förvandlingsstraff på det sätt som anges i 3 mom. Vite jämställs härvid med böter.

Domstolen kan på de grunder som nämns i 6 § 1 mom. eller 7 § bestämma att förvandlingsstraffet skall vara kortare än vad som anges i denna paragraf, dock minst fyra dagar.

6 §

Eftergift i fråga om förvandlingsstraff för böter eller delar av böter

Domstolen kan avstå från att bestämma ett förvandlingsstraff, om

1) det brott som har föranlett böterna, med hänsyn till brottets menlighet, skall anses vara ringa bedömt som en helhet,

2) det brott som har föranlett böterna har begåtts innan gärningsmannen hade fyllt 18 år, eller

3) förvandlingsstraffet skall anses oskäligt eller oändamålsenligt med hänsyn till den bötfälldes personliga förhållanden, de övriga följder som brottet har medfört för honom, social- och hälsovårdsväsendets åtgärder eller andra omständigheter.

När domstolen bestämmer ett förvandlingsstraff för ett gemensamt bötesstraff skall den bedöma vilken andel de böter som inte får förvandlas till fängelse har i det gemensamma straffet och inte förvandla denna del till fängelse.

Den del av böterna med vilken det totala bötesbeloppet har höjts med stöd av 3 § 2 mom. förvandlas inte till fängelse.

7 §

Eftergift i fråga om förvandlingsstraff för vite

Domstolen kan avstå från att bestämma ett förvandlingsstraff som skall dömas ut i stället för ett obetalt vite, om

1) huvudförpliktelsen helt eller delvis har uppfyllts, eller

2) förvandlingsstraffet skall anses oskäligt eller oändamålsenligt med hänsyn till den förpliktigades personliga förhållanden, de övriga följder som han har åsamkats genom att huvudförpliktelsen inte har uppfyllts eller andra omständigheter.

Ordningsbot

8 §

Ordningsbot

Ordningsbot är ett till beloppet fast förmögenhetsstraff som är lindrigare än böter.

Ordningsboten får vara högst 1 000 mark. Om beloppet av ordningsboten för olika förselser bestäms genom förordning.

Obetald ordningsbot får inte förvandlas till fängelse.

9 §

Ordningsbotsförseelser

Ordningsbot kan bestämmas som påföljd för en förseelse som hör under allmänt åtal, när det strängaste föreskrivna straffet är böter eller fängelse i högst sex månader.

Ordningsbot kan föreläggas för ringa brott mot vägtrafiklagen (267/1981) eller sådana bestämmelser som utfärdats med stöd av den och som gäller

1) gående

2) förare av motorlösa fordon

3) motordrivna fordon eller släpfordons konstruktion, utrustning, skick eller handlingar som skall medföras vid körning av motordrivna fordon, störande och onödig körning av motordrivna fordon, persontransport, användning av förarens eller passagerarens personliga skyddsutrustning, övriga trafik-

regler som gäller för föraren eller påbud, förbud eller begränsningar som anges med trafikordning,

4) överskridande av den högsta tillåtna hastigheten med ett motordrivet fordon, eller

5) besiktning och anmälan för registrering av fordon.

Ordningsbot kan också föreläggas för ringa överträdelse av nedskräpningsförbudet enligt avfallslagen (1072/1993).

Om de förseelser för vilka ordningsbot kan föreläggas med stöd av 2 och 3 mom. bestäms närmare genom förordning.

10 §

Föreläggande av ordningsbot

Ordningsbot föreläggs av en polisman eller någon annan tjänsteman som utför i lag föreskriven övervakning.

Ordningsbot får inte föreläggas, om

1) förseelsen har varit ägnad att föranleda annan fara eller olägenhet än sådan som skall anses vara ringa,

2) den som begått förseelsen genom sitt förfarande har visat likgiltighet för förbud eller påbud i lag, eller

3) det är uppenbart att målsäganden med anledning av förseelsen kommer att framställa begäran om åtal till åklagaren eller polisen eller lägga fram ett skadeståndsyran- kande.

Om föreläggande av ordningsbot bestäms i lagen om ordningsbotsförfarande (66/1983).

11 §

Ordningsbot för olika förseelser

Om ordningsbot samtidigt skall föreläggas för två eller flera förseelser, föreläggs ordningsboten för den förseelse för vilken den strängaste ordningsboten är föreskriven.

För ordningsbot och bötesstraff eller fängelsestraff på viss tid får inte bestämmas ett gemensamt straff.

Denna lag träder i kraft den _____ .

2.

Lag**om upphävande av lagen om ordningsbot i vägtrafik**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §
Genom denna lag upphävs lagen den 21 januari 1983 om ordningsbot i vägtrafik (68/1983).

2 §
Denna lag träder i kraft den .

3.

Lag**om ändring av ordningsbotslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i ordningsbotslagen av den 21 januari 1983 (66/1983) 2, 3 och 20 §, av dem 20 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 707/1991, samt
ändras lagens rubrik, 1 och 6 §, 16 § 4 mom. och 18 § som följer:

Lag om ordningsbotsförfarande

1 §

Vid förfarande enligt denna lag (ordningsbotsförfarande) kan ordningsbot föreläggas som påföljd för en förseelse som i 2 a kap. 9 § strafflagen (39/1889) och i en med stöd därav utfärdad förordning har definerats som en ordningsbotsförseelse.

6 §

Ordningsbot föreläggs så att till den som begått förseelsen utfärdas ett ordningsbotsföreläggande. Föreläggandet skall innehålla personuppgifter om den som begått förseelsen samt uppgifter om tid och plats för denna, förseelsens art och ordningsbotens belopp samt de lagrum som utgör grund för föreläggandet. Föreläggandet skall under-tecknas av den som utfärdar det.

Den som utfärdar ordningsbotsföreläggandet skall för den som misstänks för förseelsen uppge orsaken, då ordningsbot för förseelsen inte kan föreläggas på grund av att 2 a kap. 10 § 2 mom. strafflagen tillämpas.

Innan ordningsbotsföreläggandet utfärdas skall den som misstänks för förseelsen höras.

Ordningsbotsföreläggandet skall innehålla anvisningar om hur vederbörande skall förfara, om han vill få saken prövad av domstol. Till föreläggandet skall fogas ett inbetalningskort för betalning av ordningsboten.

16 §

Ordningsbotsföreläggandet skall undanröjas, om den handling som ligger till grund för föreläggandet inte utgör en ordningsbotsförseelse enligt 2 a kap. 9 § strafflagen eller om föreläggandet annars saknar grund.

18 §

Angående verkställighet av ett ordningsbotsföreläggande gäller vad som bestäms om domar som har vunnit laga kraft och om indrivning av böter. Vid verkställighet av ordningsbot tillämpas dock inte bestämmelserna om förvandlingsstraff.

Denna lag träder i kraft den .

4.

Lag**om ändring av 11 § lagen om strafforderförfarande**

I enlighet med riksdagens beslut
 fogas till 11 § lagen den 26 juli 1993 om strafforderförfarande (692/1993) ett nytt 3 mom.
 som följer:

11 §

Om den som meddelats ett straffanspråk
 motsätter sig detta endast i fråga om dags-
 botsbeloppet, kan den som utfärdar straffor-
 dern, på basis av en utredning som han har

tillställts, utan hinder av 1 mom. 1 punkten
 och utan att saken förs till domstol utfärda
 straffordern på det sätt som yrkas av den
 som meddelats straffanspråket.

Denna lag träder i kraft den .

5.

Lag**om ändring av 62 § avfallslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
 ändras i avfallslagen av den 3 december 1993 (1072/1993) 62 §, sådan den lyder i lag
 712/1995, som följer:

62 §

Ordningsbot

Om ordningsbot som påföljd för ringa
 överträdelse av nedskräpningsförbudet enligt

19 § bestäms i 2 a kap. 9 § 3 mom. straffla-
 gen och genom förordning som utfärdats
 med stöd av nämnda 9 §.

Denna lag träder i kraft den .

6.

Lag**om ändring av 6 kap. lagen om verkställighet av straff**

I enlighet med riksdagens beslut ändras i lagen den 19 december 1889 om verkställighet av straff (39/1889) 6 kap. 12 § 1 mom., sådant det lyder i lag 623/1996, samt fogas till 6 kap., sådant det lyder jämte ändringar, en ny 10 a § som följer:

6 kap.

Om böter, förvandlingsstraff för böter och samfundsbot

10 a §

Allmänna åklagaren får avstå från att yrka att förvandlingsstraff skall bestämmas i stället för obetalda böter, om

1) det brott som föranlett böterna, med hänsyn till brottets menlighet, skall anses vara ringa bedömt som en helhet, och för brottet inte har föreskrivits strängare straff än böter,

2) det brott som föranlett böterna har begåtts innan gärningsmannen hade fyllt 18 år och för brottet inte har föreskrivits strängare straff än böter eller fängelse i högst sex månader, eller

3) förvandlingsstraffet skall anses oskäligt eller oändamålsenligt med hänsyn till den bötfälldes personliga förhållanden, de övriga följder som brottet medfört för honom, social- och hälsovårdsväsendets åtgärder eller andra omständigheter,

och ett viktigt allmänt intresse inte kräver något annat.

Allmänna åklagaren kan på de grunder som nämns i 2 a kap. 7 § strafflagen eller i 26 § lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt (619/1996) avstå från att yrka att förvandlingsstraff skall bestämmas för ett obetalt vite, om inte ett viktigt allmänt intresse kräver något annat.

Om allmänna åklagaren har beslutat att avstå från att yrka förvandlingsstraff, får han återkalla sitt beslut endast om det av en ny utredning i saken framgår att beslutet har byggts på väsentligt ofullständiga eller oriktiga uppgifter.

Högre åklagare har rätt att ta upp saken till ny prövning enligt vad som bestäms särskilt.

12 §

När domstolen har bestämt ett förvandlingsstraff, får indrivningen i utsökningsväg av de böter som har förvandlats inte fortsättas. Om inget förvandlingsstraff har bestämts, fortsätter indrivningen av böterna.

Denna lag träder i kraft den

7.

Lag**om ändring av 32 kap. rättegångsbalken**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättegångsbalken 32 kap., sådant det lyder jämte ändringar, som följer:

32 kap.

Vite

1 §

Ett vite som föreläggs av allmän domstol
eller som föreläggs för att säkerställa en rät-

tegång utsätts till ett visst belopp med beaktande av den bötfälldes betalningsförmåga. Vitet kan av särskilda skäl dömas ut till lägre belopp än vad som utsatts.

Denna lag träder i kraft den _____ .

8.

Lag**om ändring av 2 § viteslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i viteslagen av den 14 december 1990 (1113/1990) 2 § 1 mom. som följer:

2 §

för att säkerställa en rättegång. _____

Begränsningar av tillämpningsområdet _____

Denna lag gäller inte viten som föreläggs Denna lag träder i kraft den _____ .

9.

Lag**om utlämnande av beskattningsuppgifter för bestämmande av böter**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Skatteförvaltningen utlämnar på begäran till åklagar- och förundersökningsmyndigheter samt domstolar uppgifter om den skattskyldiges inkomster och förmögenhet jämte identifieringsuppgifter om den skattskyldige samt andra uppgifter om beskattningen, vilka enligt 2 a kap 2 § strafflagen (39/1889) behövs för att bestämma dagsbotsbeloppet.

Uppgifterna kan också utlämnas med hjälp av teknisk anslutning.

2 §

Denna lag träder i kraft den _____ och gäller till och med den 31 december 1999.

Helsingfors den 29 maj 1998

Republikens President

MARTTI AHTISAARI

Justitieminister *Jussi Järventaus*

1.

Lag

om ändring av strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut upphävs i strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889) 2 kap. 4, 4 a–4 c och 5 §, dessa lagrumms sådana de lyder, 4 § i lagarna 650/1976, 67/1983 och 697/1991, 4 a och 4 b § i nämnda lag 650/1976, 4 c § i lag 1082/1989 och 5 § i nämnda lag 650/1986, och fogas till lagen ett nytt 2 a kap. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

Om straffen

4 §

Till böter döms i dagsböter. Bötesstraff är minst en dagsbot och högst etthundratjugo dagsböter. Om det högsta beloppet för ett gemensamt bötesstraff stadgas i 7 kap.

(upphävs; se 2 a kap. 1 §)

Av synnerligt skäl kan för bötesstraff i lag stadgas ett särskilt lägsta eller högsta straff. Sådant särskilt lägsta eller högsta straff för bötesstraff, varom stadgats före den 1 juni 1969, skall icke tillämpas.

Om till markbeloppet fast ordningsbot stadgas särskilt.

4 a §

Dagsbot fastställs i helt antal mark till belopp, som vid tiden för domen med hänsyn till den bötfälldes betalningsförmåga bör anses skäligt.

(upphävs; se 2 a kap. 2 §)

Såsom skäligt dagsbotsbelopp skall anses en tredjedel av den bötfälldes genomsnittliga bruttodagsinkomst, såframt ej dagsboten på grund av den bötfälldes förmögenhet, försörjningsskyldighet eller andra på betalningsförmågan inverkande omständigheter skall fastställas till ett större eller mindre belopp. Dagsbotsbeloppet får dock icke fastställas till högre belopp än det som för den bötfällda återstår efter det inkomstskatt till staten och kommun erlagts. Angående dagsbotens minsta belopp och föreskrifter för beaktande av underhållsskyldighet stadgas genom förordning.

Gällande lydelse

Med bruttoinkomst avses all lön, inkomst av näringsverksamhet, avkastning av förmögenhet och annan inkomst, från vilken avdragits de kostnader för inkomstens förvärvande eller bibehållande vilka väsentligen påverka den bötfälldes betalningsförmåga.

4 b §

Angående vite, vilket ådömes såsom straff, gäller vad om böter i 4 och 4 a § är stadgat.

Vite såsom tvångsmedel utsättes i visst markbelopp med beaktande även av vederbörandes betalningsförmåga. Sådant vite kan på synnerliga skäl utdömas till lägre belopp än vad som utsatts.

(upphävs; se RB 32 kap. 1 §)

4 c §

Genom förordning kan för totalbeloppet av de dagsböter som döms ut för ett brott fastställas ett minsta penningbelopp, som skall tillämpas om totalbeloppet av dagsböterna fastställda enligt 4 a § vore mindre än den ordningsbot som skall föreläggas för ett likadant men mindre brott.

(upphävs; se 2 a kap. 3 §)

5 §

Har böter inte kunnat indrivivas hos den bötfällda, skall det förordnas att han för det obetalda bötesbeloppet skall hållas i fängelse (förvandlingsstraff). Dagsbot som endast delvis har betalats anses vid bestämmande av förvandlingsstraff som obetald. Då förvandlingsstraff bestäms för ett i visst markbelopp utdömt vite, motsvarar varje fullt belopp av femtio mark en dagsbot.

(upphävs; se 2 a kap. 4–6 §)

Förvandlingsstraff bestäms så, att två obetalda dagsböter motsvarar en dags fängelse. Förvandlingsstraffets längd är dock minst fyra och högst nittio dagar. Om det antala dagsböter som skall förvandlas till fängelse är ett ojämnt tal, förvandlas en dagsbot inte.

Skall två eller flera bötesstraff förvandlas samtidigt, bestäms för dem endast ett förvandlingsstraff genom att det sammanräknande antalet dagsböter förvandlas på det sätt som stadgas i 2 mom.

Om det med beaktande av orsakerna till att betalningen av böter uteblivit eller av annan särskild anledning prövas skäligt, kan

Gällande lydelse

förvandlingsstraff bestämmas till kortare tid än som sägs i 2 mom., dock till minst fyra dagar. På synnerliga skäl som hänför sig till den bötfälldes personliga förhållanden får domstolen avstå från att bestämma förvandlingsstraff, om inte upprätthållandet av allmän laglydnad kräver att förvandlingsstraff bestäms.

Föreslagen lydelse

2 a kap.

Om böter, förvandlingsstraff och ordningsbot

Böter

1 §

Antalet dagsböter

(se 2 kap. 4 §)

Böter döms ut i dagsböter, så att minimumantalet är en dagsbot och maximumantalet är 120 dagsböter.

Om minimum och maximum för ett gemensamt bötesstraff bestäms i 7 kap.

För bötesstraff kan av särskilda skäl i lag bestämmas ett särskilt minimum eller maximum inom de gränser som anges i 1 mom.

Ett sådant särskilt minimum eller maximum för bötesstraff som har bestämts före den 1 juni 1969 tillämpas inte.

2 §

Dagsbotens belopp

(se 2 kap. 4 a §)

Dagsbotsbeloppet skall fastställas så att det är skäligt i förhållande till den bötfälldes betalningsförmåga.

Som ett skäligt dagsbotsbelopp skall anses en sextiondedel av den bötfälldes genomsnittliga månadsinkomst, från vilken har avdragits de skatter och avgifter som bestäms i förordning samt ett fast baskonsumtionsavdrag. Dagsbotsbeloppet kan sänkas på grund av den bötfälldes försörjningsplikt eller höjas på grund av hans förmögenhet.

Till grund för månadsinkomsten skall i första hand läggas den bötfälldes inkomst enligt den senast verkställda beskattningen.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Om den bötfälldes inkomster och förmögenhet inte på ett tillförlitligt sätt kan utredas på basis av beskattningsuppgifterna eller om de väsentligt har förändrats efter den senast verkställda beskattningen, kan inkomsterna beräknas enligt andra tillgängliga utredningar.

Dagsboten bestäms i domstol enligt de uppgifter som gäller under rättegången och i strafforderförfarande enligt de uppgifter som gäller när straffanspråket framställs. Åklagaren bestämmer dock böterna enligt de uppgifter som gäller när straffordern utfärdas, om mer än två månader har förflutit från det straffanspråket framställdes eller om det har framkommit att betalningsförmågan hos den som mottagit av straffanspråket har förändrats väsentligt jämfört med de uppgifter som gällde då anspråket framställdes.

Genom förordning bestäms närmare hur den genomsnittliga månadsinkomsten skall beräknas och hur dagsbotsbeloppet skall avrundas, samt om baskonsumtionsavdragets belopp, om beaktande av försörjningsplikt och förmögenhet och om dagsbotens minimibelopp.

3 §

Det totala bötesbeloppet

Det totala bötesbeloppet är antalet dagsböter multiplicerat med dagsbotsbeloppet.

Genom förordning kan bestämmas att det totala bötesbelopp som bestäms för vissa brott skall höjas så att det blir lika stort som den största ordningsbot som bestäms för ett likartat brott.

(se 2 kap. 4 c §)

Förvandlingsstraff

4 §

Bestämmande av förvandlingsstraff

För en bötfälld hos vilken böter inte har kunnat drivas in, skall i stället för de obetalda böterna bestämmas fängelse som förvandlingsstraff. Ett obetalt vite som inte har kunnat drivas in skall förvandlas till fängelse.

(se 2 kap. 5 § 1 mom.)

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

(se 2 kap. 5 § 1 och 2 mom.)

(se 2 kap. 5 § 3 mom.)

(se 2 kap. 5 § 4 mom.)

5 §

Förvandlingsstraffets längd

Förvandlingsstraff för böter bestäms så att två obetalda dagsböter motsvarar en dags fängelse. Om ett ojämnt antal dagsböter skall förvandlas, förvandlas en dagsbot inte. Om endast en del av en dagsbot har betalats, anses dagsboten vara obetald.

Då förvandlingsstraff bestäms för ett i visst belopp utdömt vite, motsvarar varje fullt belopp av hundra mark en dags fängelse.

Förvandlingsstraffets längd är dock minst fyra och högst 90 dagar.

För böter som skall förvandlas samtidigt bestäms bara ett förvandlingsstraff på det sätt som anges i 3 mom. Vite jämställs härvid med böter.

Domstolen kan på de grunder som nämns i 6 § 1 mom. eller 7 § bestämma att förvandlingsstraffet skall vara kortare än vad som anges i denna paragraf, dock minst fyra dagar.

6 §

Eftergift i fråga om förvandlingsstraff för böter eller delar av böter

Domstolen kan avstå från att bestämma ett förvandlingsstraff, om

1) det brott som har föranlett böterna, med hänsyn till brottets menlighet, skall anses vara ringa bedömt som en helhet,

2) det brott som har föranlett böterna har begåtts innan gärningsmannen hade fyllt 18 år, eller

3) förvandlingsstraffet skall anses oskäligt eller oändamålsenligt med hänsyn till den dömdes personliga förhållanden, de övriga följder som brottet har medfört för honom, social- och hälsovårdsväsendets åtgärder eller andra omständigheter.

När domstolen bestämmer ett förvandlingsstraff för ett gemensamt bötesstraff skall den bedöma vilken andel de böter som inte får förvandlas till fängelse har i det gemensamma straffet och inte förvandla denna del till fängelse.

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

Den del av böterna med vilken det totala bötesbeloppet har höjts med stöd av 3 § 2 mom. förvandlas inte till fängelse.

7 §

Eftergift i fråga om förvandlingsstraff för vite

(se 2 kap. 5 § 4 mom.)

Domstolen kan avstå från att bestämma ett förvandlingsstraff som skall dömas ut i stället för ett obetalt vite, om

1) huvudförpliktelsen helt eller delvis har uppfyllts, eller

2) förvandlingsstraffet skall anses oskäligt eller oändamålsenligt med hänsyn till den förpliktigades personliga förhållanden, de övriga följder som han har åsamkats genom att huvudförpliktelsen inte har uppfyllts eller andra omständigheter.

Ordningsbot

8 §

Ordningsbot

(se 18 § 1 mom. ordningsbotslagen)

Ordningsbot är ett till beloppet fast förmögenhetsstraff som är lindrigare än böter.

Ordningsboten får vara högst 1 000 mark. Om beloppet av ordningsboten för olika förseelser bestäms genom förordning.

Obetald ordningsbot får inte förvandlas till fängelse.

9 §

Ordningsbotsförseelser

(se 1 § ordningsbotslagen)

Ordningsbot kan bestämmas som påföljd för en förseelse som hör under allmänt åtal, när det strängaste föreskrivna straffet är böter eller fängelse i högst sex månader.

(se 1 § lagen om ordningsbot i vägtrafik och 62 § avfallslagen)

Ordningsbot kan föreläggas för ringa brott mot vägtrafiklagen (267/1981) eller sådana bestämmelser som utfärdats med stöd av den och som gäller

1) gående

2) förare av motorlösa fordon

3) motordrivna fordons eller släpfordons konstruktion, utrustning, skick eller handlingar som skall medföras vid körning av motordrivna fordon, störande och onödiga

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

*körning av motordrivna fordon, persontransport, användning av förarens eller passage-
rarens personliga skyddsutrustning, övriga
trafikregler som gäller för föraren eller på-
bud, förbud eller begränsningar som anges
med trafikordning,*

*4) överskridande av den högsta tillåtna
hastigheten med ett motordrivet fordon, eller*

*5) besiktning och anmälan för registrering
av fordon.*

*Ordningsbot kan också föreläggas för ring-
ga överträdelse av nedskräpningsförbudet
enligt avfallslagen (1072/1993).*

*Om de förseelser för vilka ordningsbot kan
föreläggas med stöd av 2 och 3 mom. be-
stäms närmare genom förordning.*

10 §

Föreläggande av ordningsbot

(se 6 § 1 mom. ordningsbotslagen)

*Ordningsbot föreläggs av en polisman eller
någon annan tjänsteman som utför i lag för-
eskriven övervakning.*

Ordningsbot får inte föreläggas, om

(se 2 § ordningsbotslagen och 2 § lagen
om ordningsbot i vägtrafik)

*1) förseelsen har varit ägnad att föranleda
annan fara eller olägenhet än sådan som
skall anses vara ringa,*

*2) den som begått förseelsen genom sitt
förfarande har visat likgiltighet för förbud
eller påbud i lag, eller*

*3) det är uppenbart att målsäganden med
anledning av förseelsen kommer att fram-
ställa begäran om åtal till åklagaren eller
polisen eller lägga fram ett skadeståndsy-
kande.*

*Om föreläggande av ordningsbot bestäms i
lagen om ordningsbotsförfarande (66/1983).*

11 §

Ordningsbot för olika förseelser

(se 20 § ordningsbotslagen)

*Om ordningsbot samtidigt skall föreläggas
för två eller flera förseelser, föreläggs ord-
ningsboten för den förseelse för vilken den
strängaste ordningsboten är föreskriven.*

*För ordningsbot och bötesstraff eller fäng-
elsestraff på viss tid får inte bestämmas ett
gemensamt straff.*

Denna lag träder i kraft den

2.

Lag**om upphävande av lagen om ordningsbot i vägtrafik**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

Gällande lydelse

1 §

Genom förordning kan ordningsbot stadgas som påföljd för sådant brott mot vägtrafiklagen (267/81) eller med stöd av den utfärdade stadganden och bestämmelser som föranlett fara eller olägenhet som i allmänhet bör anses ringa.

Förseelse som avses i 1 mom. bör lätt kunna konstateras och bestämmas.

2 §

Ordningsbot får inte föreläggas, om trafikförseelse som avses i 1 § har orsakat eller kunnat orsaka annan fara eller olägenhet än sådan som bör anses vara ringa eller om den som begått förseelsen har visat likgiltighet i fråga om de stadganden och bestämmelser som ingår i vägtrafiklagstiftningen.

Polisman skall för den som misstänks för en förseelse uppge orsaken, då ordningsbot inte kan föreläggas till följd av att stadganden i 1 mom. tillämpas.

Föreslagen lydelse

Genom denna lag upphävs lagen den 21 januari 1983 om ordningsbot i vägtrafik (68/1983).

(se SL 2 a kap. 9 § 2 mom.)

(se SL 2 a kap. 10 §)

(se 6 § 2 mom. lagen om ordningsbetsförfarande)

2 §

Denna lag träder i kraft den

3.

Lag**om ändring av ordningsbotslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i ordningsbotslagen av den 21 januari 1983 (66/1983) 2, 3 och 20 §, av dem 20 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 707/1991, samt

ändras lagens rubrik, 1 och 6 §, 16 § 4 mom. och 18 § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Lag**om ordningsbotsförfarande**

1 §

För en förseelse som hör under allmänt åtal och för vilken såsom strängaste straff är stadgat böter eller fängelse i högst sex månader kan, i enlighet med vad därom särskilt stadgas genom lag, såsom påföljd stadgas en till markbeloppet fast ordningsbot.

Angående ordningsbot såsom påföljd för överträdelse av stadganden och bestämmelser som utfärdats med stöd av självstyrelselagen för Åland (670/51) stadgas särskilt.

Om ordningsbotens storlek stadgas genom förordning. Ordningsboten får vara högst fyrahundra mark.

1 §

Vid förfarande enligt denna lag (ordningsbotsförfarande) kan ordningsbot föreläggas som påföljd för en förseelse som i 2 a kap. 9 § strafflagen (39/1889) och i en med stöd därav utfärdad förordning har definierats som en ordningsbotsförseelse.

(se SL 2 a kap. 8 §)

2 §

Ordningsbot får inte föreläggas, om för samma förseelse framställs i lagen om strafforder (148/70) avsett straffanspråk eller förseelsen anmäls hos allmänna åklagaren för väckande av åtal.

Ordningsbot får inte föreläggas, om den som begått förseelsen har visat likgiltighet för förbud och påbud i lag, ej heller då allmän fördel kräver att förseelsen handläggs på det sätt som avses i 1 mom.

(upphävs; se SL 2 a kap. 10 § 2 mom. 1 och 2 punkter)

3 §

Ordningsbot kan även föreläggas i ärende vid vars handläggning i domstol målsäganden skall beredas tillfälle att föra talan, om det är uppenbart att något skadeståndsyrkande inte kommer att framställas på grund av förseelsen.

(upphävs; se SL 2 a kap. 10 § 2 mom 3 punkten)

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Ordningsbot föreläggs av polisman eller annan tjänsteman som utför i lag stadgat övervakning.

Ordningsboten föreläggs genom att till den som begått förseelsen utfärdas ett ordningsbotsföreläggande. Föreläggandet skall innehålla personuppgifter om den som begått förseelsen samt uppgifter om tid och plats för denna, förseelsens art och ordningsbotens belopp samt de lagrum som utgör grund för föreläggandet. Föreläggandet skall under-tecknas av den som utfärdar det.

Innan ordningsbotsföreläggande utfärdas skall den för förseelsen misstänkte höras.

Ordningsbotsföreläggande skall innehålla anvisningar om hur vederbörande skall förfara, om han vill få saken prövad av domstol. Till föreläggandet skall fogas ett inbetalningskort för betalning av förseelseboten.

6 §

(se SL 2 a kap. 10 § 1 mom)

Ordningsbot föreläggs så att till den som begått förseelsen utfärdas ett ordningsbotsföreläggande. Föreläggandet skall innehålla personuppgifter om den som begått förseelsen samt uppgifter om tid och plats för denna, förseelsens art och ordningsbotens belopp samt de lagrum som utgör grund för föreläggandet. Föreläggandet skall under-tecknas av den som utfärdar det.

Den som utfärdar ordningsbotsföreläggandet skall för den som misstänks för förseelsen uppge orsaken, då ordningsbot för förseelsen inte kan föreläggas på grund av att 2 a kap. 10 § 2 mom. strafflagen tillämpas.

Innan ordningsbotsföreläggandet utfärdas skall den som misstänks för förseelsen höras.

Ordningsbotsföreläggandet skall innehålla anvisningar om hur vederbörande skall förfara, om han vill få saken prövad av domstol. Till föreläggandet skall fogas ett inbetalningskort för betalning av ordningsboten.

16 §

Ordningsbotsföreläggandet skall undanröjas, om den handling som ligger till grund för föreläggandet inte utgör en i denna lag åsyftad förseelse eller föreläggandet eljest saknar grund.

Ordningsbotsföreläggandet skall undanröjas, om den handling som ligger till grund för föreläggandet inte utgör en ordningsbotsförseelse enligt 2 a kap. 9 § strafflagen eller om föreläggandet annars saknar grund.

18 §

Angående verkställighet av ordningsbotsföreläggande gäller vad som är stadgat om verkställighet av laga kraft vunnit dom och om indrivning av böter. Ordningsbot får likväl inte förvandlas till fängelse.

18 §

Angående verkställighet av ett ordningsbotsföreläggande gäller vad som bestäms om domar som har vunnit laga kraft och om indrivning av böter. *Vid verkställighet av ordningsbot tillämpas dock inte bestämmelserna om förvandlingsstraff.*

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

20 §

Har genom samma handling begåtts flera förseelser och kan påföljden för dem alla vara ordningsbot, föreläggs ordningsbot för den förseelse för vilken den strängaste ordningsboten är stadgad.

För ordningsbot och bötesstraff eller fängelsestraff på viss tid får inte bestämmas ett gemensamt straff.

(upphävs; se SL 2 a kap. 11 §)

Denna lag träder i kraft den _____ .

4.

Lag**om ändring av 11 § lagen om strafforderförfarande**

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 11 § lagen den 26 juli 1993 om strafforderförfarande (692/1993) ett nytt 3 mom.
som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §

*Om den som meddelats ett straffanspråk
motsätter sig detta endast i fråga om dags-
botsbeloppet, kan den som utfärdar straffor-
dern, på basis av en utredning som han har
tillställts, utan hinder av 1 mom. 1 punkten
och utan att saken förs till domstol utfärda
straffordern på det sätt som yrkas av den
som meddelats straffanspråket.*

Denna lag träder i kraft den

5.

Lag**om ändring av 62 § avfallslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i avfallslagen av den 3 december 1993 (1072/1993) 62 §, sådan den lyder i lag 712/1995, som följer:

Gällande lydelse

62 §

Ordningsbot

För ringa överträdelse av nedskräpningsförbudet enligt 19 § kan polisen påföra ordningsbot till ett belopp som stadgas genom förordning. Om ordningsbot gäller i övrigt ordningsbotslagen (66/83) eller stadganden som utfärdats med stöd av den.

Föreslagen lydelse

62 §

Ordningsbot

Om ordningsbot som påföljd för ringa överträdelse av nedskräpningsförbudet enligt 19 § bestäms i 2 a kap. 9 § 3 mom. strafflagen och genom förordning som utfärdats med stöd av nämnda 9 §.

Denna lag träder i kraft den

6.

Lag**om ändring av 6 kap. lagen om verkställighet av straff**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 19 december 1889 om verkställighet av straff (39/1889) 6 kap. 12 § 1 mom., sådant det lyder i lag 623/1996, samt fogas till 6 kap., sådant det lyder jämte ändringar, en ny 10 a § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

Om böter, förvandlingsstraff för böter och samfundsbot

10 a §

Allmänna åklagaren får avstå från att yrka att förvandlingsstraff skall bestämmas i stället för obetalda böter, om

1) det brott som föranlett böterna, med hänsyn till brottets menlighet, skall anses vara ringa bedömt som en helhet, och för brottet inte har föreskrivits strängare straff än böter,

2) det brott som föranlett böterna har begåtts innan gärningsmannen hade fyllt 18 år och för brottet inte har föreskrivits strängare straff än böter eller fängelse i högst sex månader, eller

3) förvandlingsstraffet skall anses oskäligt eller oändamålsenligt med hänsyn till den bötfälldes personliga förhållanden, de övriga följder som brottet medfört för honom, social- och hälsovårdsväsendets åtgärder eller andra omständigheter,

och ett viktigt allmänt intresse inte kräver något annat.

Allmänna åklagaren kan på de grunder som nämns i 2 a kap. 7 § strafflagen eller i 26 § lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt (619/1996) avstå från att yrka att förvandlingsstraff skall bestämmas för ett obetalt vite, om inte ett viktigt allmänt intresse kräver något annat.

Om allmänna åklagaren har beslutat att avstå från att yrka förvandlingsstraff, får han återkalla sitt beslut endast om det av en ny utredning i saken framgår att beslutet har byggts på väsentligt ofullständiga eller oriktiga uppgifter.

Högre åklagare har rätt att ta upp saken till ny prövning enligt vad som bestäms särskilt.

Gällande lydelse

12 §

Då underrättens beslut i mål om bestämmande av förvandlingsstraff har avkunnats, får indrivningen i utsökningsväg av de böter som har förvandlats inte fortsätta. Om ett förvandlingsstraff med stöd av 26 § lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt (619/96) inte har bestämts, fortsätter dock indrivningen av vitet.

Föreslagen lydelse

12 §

När domstolen har bestämt ett förvandlingsstraff, får indrivningen i utsökningsväg av de böter som har förvandlats inte fortsätta. Om inget förvandlingsstraff har bestämts, fortsätter indrivningen av böterna.

Denna lag träder i kraft den .

7.

Lag

om ändring av 32 kap. rättegångsbalken

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättegångsbalken 32 kap., sådant det lyder jämte ändringar, som följer:

Gällande lydelse

32 kap.

Huru penningar och böter efter thenna Lag räknas, gäldas, och skiftas skola

1 §

Med alla penningar och böter i Lagbok thenna förstås daler, marck, och öre silfvermynt. Ther ej finnes utsatt, hvilken böterna niuta skal; gången the til triskiftes: tage en lott Konungen, annan Häradet eller Staden, tridie målsäganden. Hafver målsägande ej kârat; tage hans lott then, som kârade, och ägde rätt att kâra.

2 §

Böterne i denna Rättegångs Balk, der ej annorledes stadgadt finnes, samt alle andre böter och viten, hvilka, efter Allmänna Lagen och serskilta Författningar, Domare och Embetsmän, såsom deras ensak tilhöra, gånge til Konungen; och den ej orkar böta, plikte, som i 10 Cap. 1 § Utsöknings Balken sagt är.

3 §

Af Häradets lott i sakören behålle en tredjedel Häradshöfding, annan Nämnden, tredje Häradet. I Rådstuvurätt tage Borgmästare dubbel lott emot Rådman.

Föreslagen lydelse

32 kap.

Vite

1 §

Ett vite som föreläggs av allmän domstol eller som föreläggs för att säkerställa en rättegång utsätts till ett visst belopp med beaktande av den bötfälldes betalningsförmåga. Vitet kan av särskilda skäl dömas ut till lägre belopp än vad som utsatts.

Denna lag träder i kraft den

8.

Lag**om ändring av 2 § viteslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i viteslagen av den 14 december 1990 (1113/1990) 2 § 1 mom. som följer;

Gällande lydelse

2 §

Begränsningar av tillämpningsområdet

Denna lag gäller inte viten som föreläggs för att säkerställa en rättegång eller viten som döms ut som straff.

Föreslagen lydelse

2 §

Begränsningar av tillämpningsområdet

Denna lag gäller inte viten som föreläggs för att säkerställa en rättegång.

Denna lag träder i kraft den .

9.

Lag**om utlämnande av beskattningsuppgifter för bestämmande av böter**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Skatteförvaltningen utlämnar på begäran till åklagar- och förundersökningsmyndigheter samt domstolar uppgifter om den skattskyldiges inkomster och förmögenhet jämte identifieringsuppgifter om den skattskyldige samt andra uppgifter om beskattningen, vilka enligt 2 a kap 2 § strafflagen (39/1889) behövs för att bestämma dagsbottsbeloppet.

Uppgifterna kan också utlämnas med hjälp av teknisk anslutning.

2 §

Denna lag träder i kraft den och gäller till och med den 31 december 1999.

Förordning om dagsbotens belopp

På föredragning av justitieministern föreskrivs med stöd av 2 a kap. 2 § 5 mom. strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889), sådant detta lagrum lydet i lag / :

1 §

Genomsnittlig månadsinkomst

Den bötfälldes genomsnittliga månadsinkomst beräknas på nettoförvärvsinkomsten och nettokapitalinkomsten.

Från inkomsten avdras följande skatter och avgifter:

- 1) inkomstskatt till staten på förvärvs- och kapitalinkomst,
- 2) kommunalskatt,
- 3) kyrkoskatt,
- 4) förmögenhetsskatt,
- 5) den försäkrades folkpensionspremie,
- 6) den försäkrades sjukförsäkringspremie,
- 7) arbetstagares arbetspensionspremie,
- 8) löntagares arbetslöshetsförsäkringspremie,
- 9) räntor på kvarskatt,
- 10) skatteförhöjning och
- 11) förseningsränta på förskott.

2 §

Baskonsumtionsavdrag

Baskonsumtionsavdraget är 1 500 mark.

3 §

Underhållsskyldighet

Från dagsbotens belopp avdras för den bötfälldes make och minderåriga barn eller makens minderåriga barn, som han försörjer, 15 mark per person. Med make jämställs en person som utan att ha ingått äktenskap fortgående lever med den bötfällda i gemensamt hushåll under äktenskapsliknande förhållanden.

4 §

Förmögenhet

Om den bötfällda har en beskattningsbar förmögenhet på minst 500 000 mark, höjs dagsbotsbeloppet med 20 mark. Om förmögenheten är minst 1 000 000 mark, höjs dagsbotsbeloppet med 40 mark.

5 §

Dagsbotens minsta belopp

Dagsboten får inte fastställas till lägre belopp än 40 mark.

6 §

Avrundning av pennibelopp

Dagsbotsbeloppet fastställs i hela mark, så att överskjutande pennin inte beaktas.

7 §

Minsta totalbelopp av böter

Det minsta totalbeloppet av böter som döms ut för överskridning av högsta tillåtna hastighet enligt vägtrafiklagen (267/1981) eller enligt bestämmelser som utfärdats med stöd av vägtrafiklagen är för mopedister 300 mark och för förare av andra motordrivna fordon 700 mark.

8 §

Ikraftträdande

Denna förordning träder i kraft den .

Förordning

om ordningsbotsföreseelser

På föredragning av justitieministern föreskrivs med stöd av 2 a kap. 9 § 4 mom. strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889), sådant det lyder i lag / :

Allmänna bestämmelser

1 §

Tillämpningsområde

För föreseelser som avses i denna förordning kan som påföljd föreläggas ordningsbot, om inte något annat följer av 2 a kap. 10 § 2 mom. strafflagen (39/1889).

2 §

Ordningsbotens storlek

Ordningsboten är 50, 100, 200, 300, 400, 500, 600 eller 700 mark, enligt vad som bestäms nedan.

Ordningsbot som föreläggs för brott mot vägtrafiklagen (267/1981) eller med stöd av den utfärdade bestämmelser

3 §

Gångtrafikföreseelser

En gående kan föreläggas en ordningsbot på 50 mark, om han bryter mot vägtrafiklagen (267/1981) eller mot bestämmelser som har utfärdats med stöd av den.

4 §

Föreseelser av förare av motorlösa fordon

En cyklist eller en förare av något annat motorlöst fordon kan föreläggas en ordningsbot på 100 mark, om han bryter mot vägtrafiklagen eller mot bestämmelser som har utfärdats med stöd av den.

Ordningsbot får dock inte föreläggas, om en cyklist eller en förare av något annat mo-

torlöst fordon bryter mot vad som i 100 § vägtrafiklagen föreskrivs om trafikfylleri vid framförande av motorlöst fordon.

5 §

Föreseelser som gäller körhandlingar för ett motordrivet fordon

För brott mot bestämmelserna i vägtrafiklagen eller med stöd av den utfärdade bestämmelser om skyldighet att ha med sig handlingar som fordras vid framförande av motordrivna fordon kan föraren föreläggas en ordningsbot på 100 mark.

6 §

Föreseelser som gäller ett motordrivet fordons utrustning

För brott mot bestämmelserna i vägtrafiklagen eller med stöd av den utfärdade bestämmelser om motordrivna fordons eller släpfordons konstruktion, utrustning eller skick kan fordonets förare, ägare eller varaktiga innehavare föreläggas en ordningsbot på 200 mark.

En mopedist eller en ägare eller varaktig innehavare av en moped kan för en föreseelse som anges i 1 mom. föreläggas en ordningsbot på 100 mark.

7 §

Föreseelser som gäller användning av personlig skyddsutrustning

Föraren av och passagerarna i en person- eller paketbil kan för underlåtenhet att i enlighet med vägtrafiklagen använda bilbälte under körning föreläggas en ordningsbot på 200 mark. En ordningsbot av samma storlek

kan också föreläggas en förare, förmyndare eller vårdnadshavare för försummelse av den skyldighet som anges i 88 § 4 mom. vägtrafiklagen.

Föraren av en motorcykel eller snöskoter, en mopedist och en 15 år fylld passagerare på en motorcykel, snöskoter eller moped kan för underlåtenhet att under körning använda skyddshjälm av godkänd modell föreläggas en ordningsbot på 200 mark.

8 §

Överskridande av hastighetsbegränsning med motordrivet fordon

Om den högsta tillåtna hastigheten är högst 60 kilometer i timmen, kan föraren av ett motordrivet fordon om han överskrider den högsta tillåtna hastigheten

1) med högst 15 kilometer i timmen föreläggas en ordningsbot på 500 mark, och

2) med mer än 15 kilometer i timmen men högst 20 kilometer i timmen föreläggas en ordningsbot på 700 mark.

Om den högsta tillåtna hastigheten är mer än 60 kilometer i timmen, kan föraren av ett motordrivet fordon om han överskrider den högsta tillåtna hastigheten

1) med högst 15 kilometer i timmen föreläggas en ordningsbot på 400 mark, och

2) med mer än 15 kilometer i timmen men högst 20 kilometer i timmen föreläggas en ordningsbot på 600 mark.

En mopedist kan dock, om han överskrider den högsta tillåtna hastigheten med högst 15 kilometer i timmen, föreläggas en ordningsbot på 300 mark.

9 §

Andra trafikförseelser av motordrivna fordons förare

En förare av ett motordrivet fordon kan för brott mot trafikreglerna i 1 eller 2 kap. vägtrafiklagen eller i vägtrafikförordningen (182/1982) eller för andra än i 8 § nämnda överträdelse av påbud, förbud, begränsningar eller bestämmelser som anges genom vägmärken föreläggas en ordningsbot på 300 mark.

Ordningsbot får dock inte föreläggas, om föraren av ett motordrivet fordon har brutit mot 3 § 2 mom., 4 § 1 mom., 6, 7 eller 10 §, 12 § 1 mom., 14, 17–24 eller 29–33 §

vägtrafiklagen, 5 eller 6 §, 22 § 1 mom. 1 punkten, 26 § eller 34 § 2 mom. vägtrafikförordningen eller mot påbud, förbud, begränsningar eller bestämmelser som framgår av vägmärkena 222, 231 eller 232 enligt 14 § i nämnda förordning eller av vägmärkena 344–347, 351, 391 eller 392 enligt 16 § i nämnda förordning.

För mopedister är ordningsboten för de förseelser som anges i 1 mom. dock 200 mark. En sådan ordningsbot kan med avvikelse från 2 mom. föreläggas mopedister även för brott mot 22 § 1 mom. 1 punkten eller 26 § vägtrafikförordningen.

10 §

Störande och onödig körning av motordrivna fordon

För brott mot bestämmelserna om sådan störande eller onödig körning med motordrivet fordon som anges i 86 § vägtrafiklagen och i 4 § förordningen om användning av fordon på väg (1257/1992) kan föraren föreläggas en ordningsbot på 200 mark.

11 §

Förseelser som gäller besiktning och anmälan för registrering av fordon

För användning av ett obesiktigt fordon eller ett fordon som inte har anmälts för registrering kan föraren föreläggas en ordningsbot på 200 mark.

12 §

Förseelser som gäller personbefordran med motordrivna fordon

För brott mot bestämmelserna om personbefordran med motordrivna fordon och om placeringen av passagerare kan föraren föreläggas en ordningsbot på 300 mark.

Ordningsbot som påföljd för brott mot avfallslagen

13 §

Ringa brott mot nedskräpningsförbudet

För ringa brott mot nedskräpningsförbudet

i 19 § avfallslagen (1072/1993) kan polisen förelägga den som skräpat ned en ordningsbot på 300 mark.

Ikraftträdande

14 §

Ikraftträdande

Denna förordning träder i kraft den

Förordning

om upphävande av 24 § avfallsförordningen

På föredragning av justitieministern föreskrivs:

1 §
Genom denna förordning upphävs i avfallsförordningen av den 22 december 1993 (1390/1993) 24 §, sådan den lyder i förordning 775/1997.

2 §
Denna förordning träder i kraft den .
